

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS**

EGLĖ GRIGONYTĖ

VIEŠOSIOS POLITIKOS MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ PROGRAMA

**STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMO CENTRAS: UNIVERSITETINIŲ
VYKDOMŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ IŠORINIO VERTINIMO GALIMYBĖS
TOBULINANT STUDIJŲ KOKYBĘ**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė: doc. dr.
Audronė Janužytė

Vilnius, 2013

**STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMO CENTRAS: UNIVERSITETINIŲ VYKDOMŲ STUDIJŲ
PROGRAMŲ IŠORINIO VERTINIMO GALIMYBĖS TOBULINANT STUDIJŲ KOKYBĘ**

**Viešosios politikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L22003**

**Vadovė: doc. dr.
Audronė Janužytė**

Recenzentas

**Atliko VPLmns1-01 gr.
magistrantė Eglė Grigonytė**

DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS

ECTS – Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema (angl. *European Credit Transfer and Accumulation System*)

ENQA – Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija (angl. *The European Association for Quality Assurance in Higher Education*)

ES – Europos Sąjunga

ESIB – Europos nacionalinės studentų sąjungos (angl. *The National Unions of Students in Europe*)

EUA – Europos universitetų asociacija (angl. *European University Association*)

EURASHE – Europos aukštojo mokslo institucijų asociacija (angl. *European Association of Institutions in Higher Education*)

SKVC – Studijų kokybės vertinimo centras

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

UNESCO-CEPES – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos Europos aukštojo mokslo centras (angl. *European Centre for Higher Education*)

TURINYS

DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS	3
IVADAS.....	6
1. AUKŠTOJO MOKSLO KOKYBĖS SAMPRATA IR KOKYBĖS UŽTIKRINIMO SISTEMOS KŪRIMAS EUROPOJE.....	10
1.1. Pagrindiniai požiūriai į kokybę aukštajame moksle.....	10
1.2. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos esminiai dokumentai	14
1.3. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos sandara.....	19
2. VYKDOMŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS LIETUVOJE	27
2.1. Studijų kokybės užtikrinimo sistema	27
2.2. Vykdymų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūra.....	30
3. SKVC ATLIEKAMO UNIVERSITETINIŲ VYKDOMŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ IŠORINIO KOKYBĖS VERTINIMO GALIMYBIŲ SUKURTI PRIELAIDAS NUOSEKLIAM IR ILGALAIKIAM STUDIJŲ KOKYBĖS GERINIMUI TYRIMAS.....	45
3.1. Tyrimo metodologija.....	45
3.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	48
IŠVADOS	61
REKOMENDACIJOS.....	63
LITERATŪRA.....	64
ANOTACIJA	69
ANNOTATION	70
SANTRAUKA	71
SUMMARY	72
1 PRIEDAS. Klausimynas SKVC vertinimo koordinatoriams	73
2 PRIEDAS. Klausimynas aukštųjų mokyklų kokybės skyrių vadovams	74
3 PRIEDAS. Klausimynas savianalizės suvestinių rengimo grupės vadovams	75
4 PRIEDAS. Ekspertų aprašo lentelė.....	76

5 PRIEDAS. Interviu su SKVC vertinimo koordinatoriumi SKVC 1	77
6 PRIEDAS. Interviu su SKVC vertinimo koordinatoriumi SKVC 2	82
7 PRIEDAS. Interviu su aukštosios mokyklos kokybės skyriaus vadovu AM 1	87
8 PRIEDAS. Interviu su aukštosios mokyklos kokybės skyriaus vadovu AM 2.....	94
9 PRIEDAS. Interviu su savianalizės suvestinės rengimo grupės vadovu SS 1	100
10 PRIEDAS. Interviu su savianalizės suvestinės rengimo grupės vadovu SS 2	106

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Studijų kokybės gerinimas – vienas iš svarbiausių 2009 m. Lietuvoje pradėtos vykdyti aukštojo mokslo reformos tikslų. Dar iki prasidedant reformai akademinė bendruomenė, švietimo politikos formuotojai ir vykdytojai sutarė, kad siekiant kokybiško aukštojo mokslo permainos yra būtinos. Tačiau bendro tikslo siekimui pasirinktas priemonės akademinė bendruomenė ir visuomenė vertino prieštaringai. Žiniasklaidoje gausu prof. habil. dr. Vytauto Daujočio, doc. dr. Kęstučio Dubniko, prof. dr. Vytauto Radžvilo, prof. habil. dr. Rimanto Želvio, taip pat studentų pasisakymų, kad įdiegtas studijų finansavimo rinkos modelis nėra pajėgus prisidėti prie studijų kokybės gerinimo¹. Situacija, kritikos studijų finansavimo tvarkos ir studijų kokybės siekiamybės atžvilgiu, 2013 m. nedaug pasikeitė. Viešojoje erdvėje galima rasti nemažai informacijos, patvirtinančios studijų kokybės gerinimo bei studijų kokybės užtikrinimo sistemos stiprinimo poreikį².

Studijų kokybės gerinimas yra tiesiogiai susijęs su studijų kokybės užtikrinimo sistema. Studijų kokybės užtikrinimo sistemą Lietuvoje sudaro vidinis ir išorinis studijų kokybės užtikrinimas. Už vidinį studijų programų kokybės užtikrinimą yra atsakingos aukštosios mokyklos, už išorinį – Studijų kokybės vertinimo centras (toliau – SKVC). Kai vidinis ir išorinis studijų kokybės užtikrinimas veikia kaip sistema, yra sukuriama prielaidos nuosekliai ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui. Išorinio studijų kokybės užtikrinimo veiksmingumas atskleidžia visos studijų kokybės užtikrinimo sistemos efektyvumą. Todėl magistro baigiamajame darbe yra tiriama, ar SKVC atliekamas universitetinių

¹ Daujotis V., „Konstitucinio teismo nutarimas didina aukštojo mokslo stagnaciją“, <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-07-09-vytautas-daujotis-konstitucinio-teismo-nutarimas-didina-aukstojo-mokslo-stagnacija/3729>> [žiūrėta 2013-03-23], Daujotis V., „Lietuvos aukštąjį mokslą – į laisvosios rinkos glėbį?“ <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/vdaujotis-lietuvos-aukstaji-mokslo-i-laisvosios-rinkos-glebi.d?id=13145951>> [žiūrėta 2013-03-23], Dubnikas K., „Aukštasis mokslas – aukščiau už rinką“, <<http://www.delfi.lt/news/daily/education/kdubnikas-aukstasis-mokslas--auksciau-uz-rinka.d?id=25128775>> [žiūrėta 2013-03-23], Radžvilas V., „Išsivaikščiojančio proto laikas“ <<http://www.technologijos.lt/n/svietimas/kurstoti/S-15462/straipsnis?name=S-15462&l=2&p=1>>, [žiūrėta 2013-03-23], Radžvilas V., „Lietuva tyliai gėsta“, <http://www.technologijos.lt/n/zmoniu_pasaulis/poziuris/S-17655/straipsnis?name=S-17655&l=2&p=1> [žiūrėta 2013-03-23], Želvys R., „Studento krepšelis: pirmieji eksperimento rezultatai“, *Pedagogika*, 2009. 96, <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2009/96/zelv9-14.pdf>> [žiūrėta 2013-03-23], Slušnytė R., „Bilietais į laimę universitetai neprekiauja“, <<http://rimvydasjasinavicius.lt/?p=52>> [žiūrėta 2013-03-23], Suprun O., „Ar mūsų dienų Riteris Pinigas išgelbės aukštojo mokslo Damą?“, <<http://www.balsas.lt/naujienu/127247/olga-suprun-ar-musu-dienu-riteris-pinigas-isgelbes-aukstojo-mokslo-dama>> [žiūrėta 2013-03-23].

² Širvinskas M., „Reforma pamažu apsigrėžia“, <<http://www.atgimimas.lt/Aktualijos/Reforma-pamazu-apsigrezia>> [žiūrėta 2013-03-22], Mikalauskas R., „Kaip pagerinti mokslo ir studijų kokybę“, <<http://lms.lt/?q=lt/node/2958>> [žiūrėta 2013-03-22], Kuzmickaitė R., „Studijų kokybe nepatenkintiems studentams labiausiai gali padėti jų pačių kova“, <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/5513/studiju_kokybe_nepatenkintiems_studentams_labiausiai_gali_padeti_ju_paciu_kova> [žiūrėta 2013-03-22], *Studijų kokybė Lietuvoje*, <<http://www.ve.lt/video/klaipedos-universitetas/studiju-kokybe-lietuvoje/>> [žiūrėta 2013-03-22], Gedvilas V., „Aukštojo mokslo reformos keliai ir klystkeliai“, <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/vgedvilas-aukstojo-mokslo-reformos-keliai-ir-klystkeliai.d?id=51112003>> [žiūrėta 2013-03-22].

vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas sukuria prielaidas nuosekliai ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui Lietuvoje.

Temos ištirtumas. Tenka pripažinti, kad tiesiogiai su vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo veiksmingumu susijusių mokslinių tyrimų Lietuvoje nėra daug. Išorinis studijų programų kokybės vertinimas dažniausiai yra analizuojamas pasirenkant vieną procedūrinį elementą, siekiant ištirti jo veiksmingumą arba yra atliekami aprašomojo-lyginamojo pobūdžio tyrimai, turint tikslą palyginti Lietuvos ir užsienio šalių išorinio studijų kokybės užtikrinimo procedūrą³. Pažymėtina, kad SKVC organizuojamą išorinį studijų programų vertinimą, paties SKVC užsakymu, 2010 m. yra tyrusi UAB „Baltic Personnel Strategy Project“. Šio tyrimo rezultatais yra naudojamosi, siekiant palyginti pusiau struktūrinio ekspertų interviu metu gautus duomenis ir patvirtinti magistro baigiamojo darbo **ginamąjį (hipotetinį) teiginį** – SKVC atliekamas universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas nesukuria prielaidų nuosekliai ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui Lietuvoje.

Darbo objektas. SKVC atliekamas universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas.

Darbo dalykas. SKVC atliekamo universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo analizė bei socialinių dalininkų nuomonių dėl universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo tyrimas.

Darbo tikslas. Atskleisti išorinio vertinimo reikšmę aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemoje bei įvertinti SKVC atliekamo universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti pagrindinius požiūrius į aukštojo mokslo kokybę;
2. Išanalizuoti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo dokumentus;
3. Išnagrinėti aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemą Europoje;

³ Pukelis K., Pileičikienė N., „Studijų kokybė: studijų rezultatų paradigma“, Aukštojo mokslo kokybė, 2005, Nr. 2, Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P., „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje?“, Aukštojo mokslo kokybė, 2005, Nr. 3, Juknytė-Petreikienė I., „Aukštosios mokyklos internacionalizacijos parametrai ir kokybės vertinimas“, Aukštojo mokslo kokybė, 2006, Nr. 3., Žibėnienė G., Targamadžė V., „Aukštojo mokslo studijų sistemos harmonizavimas Lietuvoje – studijų kokybės tobulinimo prielaida“, <<http://archive.minfolit.lt/arch/9001/9116.pdf>> [žiūrėta 2013-03-21], Pileičikienė N., „Socialinių dalininkų bendradarbiavimas užtikrinant studijų programų kokybę: teorija ir praktika Lietuvoje, Aukštojo mokslo kokybė, 2011, Nr. 8.

4. Išanalizuoti vykdomų studijų programų išorinio kokybės užtikrinimo procedūrą Lietuvoje;

5. Ištirti SKVC atliekamo universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje.

Darbo metodai. Magistro baigiamajame darbe naudojami šie mokslinio tyrimo metodai: 1) aprašomasis-analitinis – taikomas nagrinėjant mokslinėje literatūroje išskiriamus pagrindinius požiūrius į aukštojo mokslo kokybę, tiriant esminius Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo dokumentus ir analizuojant aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemą Europoje; 2) dokumentų analizė – taikoma analizuojant studijų kokybės užtikrinimo sistemą Lietuvoje bei universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo rezultatus; 3) lyginamasis – taikomas atliekant išorinio studijų kokybės užtikrinimo Europoje lyginamąją analizę; 4) antrinė tyrimų duomenų analizė – taikoma analizuojant atliktus tyrimus apie studijų programų kokybės išorinio vertinimo poveikį; 5) pusiau struktūrinis ekspertų interviu – taikomas, siekiant ištirti SKVC atliekamo universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, šaltinių ir literatūros sąrašas, anotacijos, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai. Pirmame skyriuje nagrinėjami pagrindiniai požiūriai į aukštojo mokslo kokybę, esminiai Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos dokumentai ir analizuojama Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistema. Antrame skyriuje analizuojama Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistema ir išorinio vykdomų studijų programų kokybės vertinimo procedūra. Trečiame skyriuje ištiriamos SKVC atliekamo universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje.

Darbo šaltiniai ir literatūra. Apžvelgiant pagrindinius požiūrius į kokybę aukštajame moksle bei analizuojant aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemą Europoje naudotasi užsienio autorių: L. Harvey, J. Parri, I. Notshoe, P. Higgs, L. G. Higgs, C. C. Wolhuter, M. Tam, T. Bhengu, N. Cele, K. Menon, F. Westerheijden ir A. Benhard bei lietuvių autorių: I. Milišiūnaitės, J. Butkienės, I. Juknytės-Petreikienės, V. Keturakio, D. Lepaitės, B. Pociūtės, K. Pukelio A. Pūraitės, V. Dienio, P. Žiliuko ir A. Juodaitytės studijomis ir moksliniais straipsniais⁴, Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatomis ir

⁴ Harvey L., „Quality in higher education“, *Paper at the Swedish Quality Conference*, 1999, <<http://www0.bcu.ac.uk/crq/publications/goterburg.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30],

Harvey L., „Twenty years of trying to make sense of quality assurance: the misalignment of quality assurance with institutional quality frameworks and quality culture“, *The 5th European Quality Assurance Forum*,

gairėmis⁵, Danijos vertinimo instituto atliktų tyrimų duomenimis⁶. Apžvelgiant esminius aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo Europoje dokumentus, naudotasi svarbiausiais Bolonijos proceso dokumentais⁷. Analizuojant Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemą, naudotasi studijų kokybės užtikrinimą reglamentuojančiais teisės aktais⁸.

-
- 18-20 November 2010, <http://www.eua.be/Libraries/EQAF_2010/WGSII_7_Papers_Harvey.sflb.ashx> [žiūrėta 2012-10-30], Parri J., „Quality in Higher Education“, VADYBA, 2006, Nr. 2(11), <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30], Ntshoe I., Higgs P., Wolhuter C.C., Higgs L.G., „Is quality assurance in higher education contextually relative?“, SAJHE, 2010, Nr. 24(1), <<http://ehis.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=8c63010a-828b-4f40-8f43-a2548a692f29%40sessionmgr15&vid=5&hid=109>> [žiūrėta 2012-10-30], Tam M., „Measuring Quality and Performance in Higher Education“, *Quality in Higher Education*, 2001, Vol. 7, No. 1, <<http://www.tandfonline.com.skaitykla.mruni.eu/doi/pdf/10.1080/13538320120045076>> [žiūrėta 2012-10-30], Bhengu. T., Cele N., Menon K., „Value for money and quality in higher education“, SAJHE, 2006, 20(6), <<http://ehis.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e954c42f-ed72-4d4b-af4c-d13adc0e5203%40sessionmgr14&vid=5&hid=22>> [žiūrėta 2012-10-30], Westerheijden F., „Judančio taikinio link: aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas Europoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005, Nr. 2, Benhard A., „Quality Assurance in comparison: Austria, Germany, Finland, United Kingdom, the United States of America and Canada“, *Eua Case Studies 2012, Quality and Trust at the heart of what we do*, 2011, Iakričio 17-19, 6th European Quality Assurance Forum, <<http://www.eua.be/publications/eua-reports-and-studies.aspx>> [žiūrėta 2013-03-10], Milišūnaitė I., Butkienė J., Juknytė-Petrekienė I., Keturakis V., Lepaitė D., „Kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodikos integravimo į vidinę kokybės užtikrinimo sistemą rekomendacijos“, <http://www4066.vu.lt/Files/File/04_Integravimas_i_vidine_kokybes_uztikrinimo_sistema.pdf> [žiūrėta 2012-10-30], Pociūtė B., „Pagrindinė akademinės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra“, *Acta Pedagogica Vilnensia* 2005 15, <<http://hu.su.lt/filemanager/download/3794/10.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30], Pukelis K., „Studijų programų rengimas ir atnaujinimas: studijų rezultatų paradigma“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2011, Nr. 8, Pūraitė A., „Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo teisinio reguliavimo problemos“, *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3(4), <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=304141> [žiūrėta 2012-10-30], Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P., „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005/2, Juodaitytė A., „Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir prakseologija“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2004, Nr. 1.
- ⁵ *Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės*, <http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].
- ⁶ *Quality procedures in European Higher Education*, <<http://www.enqa.eu/files/procedures.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31], *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*, <<http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].
- ⁷ *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m.*, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Leidiny_Svarbiausi%20Bolonijos%20procesas%20dokumentai%202009-2010.pdf> [žiūrėta 2012-10-31], *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Leveno-Budapešto/Vienos laikotarpis 2009-2010*, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Leidiny_Svarbiausi%20Bolonijos%20procesas%20dokumentai%202009-2010.pdf> [žiūrėta 2012-10-31], *8-oji Europos aukštojo mokslo erdvės šalių ministrų konferencija Bukarešte*, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Bukaresto%20konferencija.pdf> [žiūrėta 2013-01-27].
- ⁸ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Valstybės žinios, 2009-05-12, Nr. 54-2140, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1652 „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-08-06, Nr. 100-4702, Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2007 kovo 19 d. įsakymo Nr. 1-55 „Dėl ekspertų atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-11-18, Nr. 139-6567, Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2010 m. sausio 18 d. įsakymo Nr. 1-01-9 „Dėl Studijų vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-12-30, Nr. 162-7735, Studijų

1. AUKŠTOJO MOKSLO KOKYBĖS SAMPRATA IR KOKYBĖS UŽTIKRINIMO SISTEMOS KŪRIMAS EUROPOJE

1.1. Pagrindiniai požiūriai į kokybę aukštajame moksle

Sisteminė bet kurios aukštojo mokslo srities analizė negalima be kokybės kriterijaus konceptualizavimo. Kokybė aukštajame moksle – akademinė vertybė. Tačiau reikia pripažinti, kad kaip ir bet kuriame kitame sektoriuje, taip ir aukštajame moksle, kokybė yra laike kintantis kompleksinis konstruktas, pačia bendriausia prasme, priklausantis nuo globalaus ir nacionalinio konteksto⁹. Kitaip tariant, bent jau kol kas, nėra vienos visais atvejais bendros kokybės apibrėžties, todėl tikslinga apžvelgti mokslinėje literatūroje dominuojančius skirtingus požiūrius į kokybę aukštajame moksle.

Vieni žymiausių teoretikų aukštojo mokslo kokybės klausimais L. Harvey ir D. Green išskiria penkis skirtingus požiūrius į aukštojo mokslo kokybę (jų esama ir daugiau, darbe aptariami mokslinėje literatūroje dominuojantys požiūriai)¹⁰:

1. *Kokybė kaip išskirtinumas* (angl. *quality as exceptionality, excellence*). Kokybiškas aukštasis mokslas siejamas su ypač aukštų veiklos rezultatų pasiekusiomis aukštojo mokslo įstaigomis (galima jas vadinti elitinėmis ar prestižinėmis)¹¹. Šiuo požiūriu dažniausiai vadovaujamosi, tam tikra prasme netgi manipuluojama, gilias akademinės tradicijas turinčiose aukštojo mokslo įstaigose bei politiniuose debatuose¹². Gilios akademinės tradicijos paprastai sąlygoja aukštojo mokslo įstaigos prestižą, kuris orientuoja į išskirtinumą / kokybę. Neatsižvelgiant į tai, kad daugeliu atvejų, vadovaujantis kokybės kaip išskirtinumo požiūriu, jokie kriterijai arba procedūros kokybės užtikrinimui nėra nustatytos, tačiau kokybės konceptas nėra eliminuojamas. Kokybė tampa tuo, kas intuityviai nujaučiama, tačiau nereglamentuojama¹³. Panašiu požiūriu į aukštojo mokslo kokybę vadovaujamosi ir Lietuvos politiniame lygmenyje. Diskutuojant apie kokybės užtikrinimo sistemas, jų galimybę prisidėti ne tik prie minimalius reikalavimus atitinkančio kokybės užtikrinimo, tačiau kalbant apie kokybės gerinimą

kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2008 m. gruodžio 4 d. įsakymo Nr. 1-158 „Dėl Studijų programų apeliacinės komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-12-30, Nr. 162-7734.

⁹ Milišūnaitė I., Butkienė J., Juknytė-Petrekienė I., Keturakis V., Lepaitė D., „Kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodikos integravimo į vidinę kokybės užtikrinimo sistemą rekomendacijos“, p. 5, <http://www4066.vu.lt/Files/File/04_Integravimas_i_vidine_kokybes_uztikrinimo_sistema.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

¹⁰ Harvey L., „Quality in higher education“, *Paper at the Swedish Quality Conference*, 1999, p. 3, <<http://www0.bcu.ac.uk/crq/publications/goterburg.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

¹¹ Ten pat.

¹² Parri J., „Quality in Higher Education“, *VADYBA*, 2006, Nr. 2(11), p. 107, <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

¹³ Ten pat.

ilgalaikėje perspektyvoje, susiduriama su itin populistiniu požiūriu, kad kiekvienas suinteresuotasis aukštuoju mokslu intuityviai jaučia ko jam reikia ir kiek tai yra kokybiška¹⁴. Aukštojo mokslo kokybę užtikrina socialinių dalininkų pasirinkimai. Idealiomis rinkos veikimo sąlygomis, šis požiūris į aukštojo mokslo kokybę abejonių nekelia, tačiau pastaraisiais dešimtmečiais aukštajam mokslui tampant masiniu reiškiniu daugelyje Europos šalių, kokybės kaip išskirtinumo požiūris gali būti kvestionuojamas. Visų pirma, siekiančių aukštojo išsilavinimo skaičiaus didėjimas stipriai koreliuoja su aukštojo mokslo įstaigų skaičiaus išaugimu. Minėtasis padidėjimas sąlygoja kokybės smukimą, nes ilgainiui dideliu skaičiumi aukštojo mokslo įstaigų tampa per sudėtinga konkuruoti dėl kokybiškos aukštojo mokslo įstaigos statuso. Esant dideliu siekiančiųjų įgyti aukštąjį išsilavinimą skaičiui, teikiamas žemesnės kokybės, bet vis dėlto daugelio siekiamas įgyti aukštasis išsilavinimas. Galima daryti prielaidą, kad dėl šios priežasties kokybiškai veikiančiomis lieka pavienės aukštojo mokslo įstaigos, o bendras kokybės lygis neišvengiamai smunka.

2. *Kokybė kaip tobulumas (angl. quality as perfection / quality as zero error)*. Šis požiūris orientuoja į aukštojo mokslo įstaigos nuoseklią veiklą, nenukrypstant nuo nusistatytų efektyvaus funkcionavimo normų¹⁵. Kitaip tariant, aukštojo mokslo įstaigai turi būti būdingas ilgalaikis veikimas ne tik siekiant, bet ir pasiekiant kuo geresnių veiklos rezultatų. Iš tiesų, požiūris į aukštojo mokslo kokybę kaip tobulumą turi nemažai sąsajų su pramonine kokybės samprata, kur produkto ar paslaugos kokybę lemia išskirtinai griežtas atitikimas iš anksto nustatytiems standartams¹⁶. Abejojama, ar tokia paralelė aukštajam mokslui yra pati tinkamiausia¹⁷. Net jeigu aukštoji mokykla tiksliai apsibrėžtų, koks absolventas „turėtų būti“ baigęs vieną ar kitą studijų programą arba, kur jis turėtų įsidarbinti, kiltų sunkumų, dėl priemonių, kuriomis vadovaujantis tai būtų nustatyta. Pirmiausia, turėtų veikti itin gerai išplėtotą ilgametę karjeros stebėsenos sistema, kurios paskirtis būtų ne tik fiksuoti absolventų judėjimą darbo rinkoje, tačiau ir įvertinti to judėjimo sąsajas su įgytu išsilavinimu. Naujų studijų programų pirmosios studentų laidos studijuotų pilotinio tyrimo sąlygomis. Apie tos studijų programos kokybę tam tikrą laiką apskritai nebūtų tikslinga kalbėti. Vadinasi, kokybės kaip tobulumo požiūrio taikymas labiausiai sietinas tik su ne vienerius metus vykdomomis studijų programomis. Galiausiai, kalbant apie

¹⁴ Parri J., „Quality in Higher Education“, VADYBA, 2006, Nr. 2(11), p. 107, <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

¹⁵ Pociūtė B., „Pagrindinė akademinės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra“, ACTA PEDAGOGICA VILNENSIA, 2005 15, p.191, <<http://hu.su.lt/filemanager/download/3794/10.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

¹⁶ Parri J., „Quality in Higher Education“, VADYBA, 2006, Nr. 2(11), p. 107, <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

¹⁷ Ntshoe I., Higgs P., Wolhuter C.C., Higgs L.G., „Is quality assurance in higher education contextually relative?“, SAJHE, 2010, Nr. 24(1), p. 112, <<http://ehis.ebscohost.com/skaitykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=8c63010a-828b-4f40-8f43-a2548a692f29%40sessionmgr15&vid=5&hid=109>> [žiūrėta 2012-10-30].

aukštojo mokslo kokybę kaip apie tobulumą, neretai iškyla klausimas, ar pirminiu aukštojo mokslo įstaigos tikslu apskritai gali būti keliamas kuo identiškesnių absolventų ugdymas. Minėtieji klausimai ir sąlygoja abejones dėl kokybės kaip tobulumo požiūrio aukštajame moksle taikymo.

3. *Kokybė kaip atitiktis tikslui / -ams* (angl. *quality as fitness for purpose*). Būtent šį požiūrį galima įvardinti kaip labiausiai paplitusį ir geriausiai iliustruojantį, nuo ko priklauso kokybė aukštajame moksle¹⁸. Remiantis kokybės kaip atitikties tikslui / -ams požiūriu, apibrėžiant ir vertinant aukštojo mokslo kokybę įtraukiami visi aukštojo mokslo dalininkai. Kokybė, šiuo atveju, suprantama kaip atitikimas suinteresuotų aukštuoju mokslu tikslams, kurie gali būti tapatūs arba skirtingi¹⁹. Elementari kokybiškai veikiančios aukštosios mokyklos identifikavimo schema yra tokia: aukštoji mokykla atsižvelgdama į socialinių dalininkų lūkesčius nustato tikslus, juos įgyvendina ir už tai atsiskaito visuomenei²⁰. Praktikoje viskas yra nepalyginamai sudėtingiau. Siekiant kokybiško aukštojo mokslo, pasitelkiama gausybė standartų, kriterijų, rodiklių bei procedūrų jiems pasiekti. Taip siekiama užtikrinti sąveiką tarp aukštojo mokslo dalininkų keliamų tikslų, aukštosios mokyklos gebėjimo juos realizuoti ir apie tai informuoti visuomenę. Didžiausia grėsmė, kuri gali kilti įgyvendinant šį požiūrį – „aklas“ aukštojo mokslo dalininkų išsikeltų tikslų įgyvendinimas, neatsižvelgiant į tai, kad patys tikslai gali būti suformuoti netinkamai arba neatsižvelgiant į aukštojo mokslo misiją²¹.

4. *Kokybė kaip pinigų vertė* (angl. *quality as value for money*). Tai yra labiausiai populistinis požiūris į aukštojo mokslo kokybę. XXI a. 1-jame dešimtmetyje Europoje aukštąjį mokslą ėmus suvokti kaip parduodamą – perkamą paslaugą, aukštojo mokslo kokybė buvo pradėta sieti su aukštojo mokslo įstaigos gebėjimu teikti išsilavinimą už kuo prieinamesnę kainą²². Šio požiūrio pagrindas – skaidrumas ir atsiskaitomybė²³. Aukštojo mokslo įstaigos konkuruodamos, dėl paslaugos teikimo kuo žemesne kaina, yra įpareigosotos atsiskaityti aukštojo mokslo investuotojams²⁴. Aukštojo mokslo

¹⁸ Parri J., „Quality in Higher Education“, VADYBA, 2006, Nr. 2(11), p. 107,

<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

¹⁹ Tam M., „Measuring Quality and Performance in Higher Education“, *Quality in Higher Education*, 2001, Vol. 7, No. 1 p. 47, <<http://www.tandfonline.com/skaidykla.mruni.eu/doi/pdf/10.1080/13538320120045076>> [žiūrėta 2012-10-30].

²⁰ Parri J., „Quality in Higher Education“, VADYBA, 2006, Nr. 2(11), p. 107,

<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

²¹ Harvey L., „Twenty years of trying to make sense of quality assurance: the misalignment of quality assurance with institutional quality frameworks and quality culture“, *The 5th European Quality Assurance Forum*, 18-20 November 2010, p. 5, <http://www.eua.be/Libraries/EQAF_2010/WGSII_7_Papers_Harvey.sflb.ashx> [žiūrėta 2012-10-30].

²² Parri J., „Quality in Higher Education“, VADYBA, 2006, Nr. 2(11), p. 108,

<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

²³ Bhengu. T., Cele N., Menon K., „Value for money and quality in higher education“, *SAJHE*, 2006, 20(6), p. 844,

<<http://ehis.ebscohost.com/skaidykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e954c42f-ed72-4d4b-af4c-d13adc0e5203%40sessionmgr14&vid=5&hid=22>> [žiūrėta 2012-10-30].

²⁴ Pociūtė B., „Pagrindinė akademinės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra“, *ACTA PEDAGOGICA VILNENSIA*,

investuotojai (tai galioja tiek valstybinio, tiek privataus finansavimo atvejais) sprendžia, ar siūloma kaina atitinka jų lūkesčius. Šio požiūrio paplitimas nepriklauso nuo šalies ekonominio išsivystymo lygio. Juo vadovaujamosi tiek ekonomiškai išsivysčiusiose valstybėse – Jungtinėje Karalystėje, Singapūre, tiek ir besivystančiose šalyse – Pietų Afrikos Respublikoje²⁵. Vis dėlto kokybės kaip pinigų vertės požiūrio realizavimas yra sąlyginis. Esant masiniam aukštojo mokslo poreikiui, aukštojo mokslo įstaigos, vadovaudamosios rinkos dėsniais, ima siūlyti kokybiškas paslaugas už mažesnę kainą. Pasiekiamas toks lygis, kai mažesnė kaina nebegali būti siūloma, o aukštojo mokslo poreikis išlieka aukštas. Taigi, lieka vos keletas kokybiškas paslaugas teikiančių aukštųjų mokyklų, o likusioji dauguma orientuojasi ne į kokybę, bet į studijuojančiųjų pritraukimą bet kokia kaina. Taip pat gali atsirasti dėl kokybės konkuruojančių aukštųjų mokyklų kartelinis susitarimas nebemažinti kainos.

5. *Kokybė kaip transformacija* (angl. *quality as transformation, reshaping*). Remiantis pastaruoju požiūriu, aukštojo mokslo kokybė siejama su siekiančio įgyti aukštąjį išsilavinimą „kokybine kaita“. Tai reiškia, kad studijų metu kinta studijuojančiojo suvokimas, nuostatos, požiūris ir tikslai²⁶. Esminis dalykas yra tobulėjimas mokymosi procese²⁷. Kuo įvairesni įgūdžiai įgyjami tam tikroje aukštojo mokslo įstaigoje, tuo paprastesnė tampa integracija į darbo rinką. Galima preziumuoti, kad aukštosios mokyklos tenkinančios šią sąlygą teikia kokybišką aukštąjį išsilavinimą. Tačiau vėlgi požiūrio praktinis taikymas yra diskutuotinas, dėl aukštojo mokslo suinteresuotųjų individualaus gebėjimo panaudoti arba ne įgytų žinių sparčiai besikeičiančioje aplinkoje²⁸. Be to, ką tik įgijusiam aukštąjį išsilavinimą kurį laiką būna sudėtinga įvertinti, kiek aukštojoje mokykloje įgytos žinios ir gebėjimai yra ir bus naudingi dirbant tam tikrą darbą. Tai yra dar vienas argumentas, kodėl aukštosios mokyklos turėtų fiksuoti absolventų pasiekimus darbo rinkoje ne vienerius metus. Nereikėtų pamiršti ir prekybos diplomais reiškinių, kuris paprastai atsiranda dėl neproporcingai didelio aukštojo mokslo poreikio. Jeigu išsilavinimas yra siejamas su diplomu ir to pakanka įsidarbinant, tada kokybė kaip transformacija yra bevertė.

Apibendrinant pagrindinius mokslinėje literatūroje išskiriamus požiūrius į aukštojo mokslo kokybę, akivaizdu, kad visų jų pagrindas yra atitikimas socialinių dalininkų tikslams. Jeigu aukštojo

2005 15, p. 191, <<http://hu.su.lt/filemanager/download/3794/10.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

²⁵ Ntshoe I., Higgs P., Wolhuter C.C., Higgs L.G., „Is quality assurance in higher education contextually relative?“, *SAJHE*, 2010, Nr. 24(1), p. 114, <<http://ehis.ebscohost.com/skaietykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=8c63010a-828b-4f40-8f43-a2548a692f29%40sessionmgr15&vid=5&hid=109>> [žiūrėta 2012-10-30].

²⁶ Parri J., „Quality in Higher Education“, *VADYBA*, 2006, Nr. 2(11), p. 108, <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

²⁷ Pociūtė B., „Pagrindinė akademinės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra“, *ACTA PEDAGOGICA VILNENSIA*, 2005 15, p. 191, <<http://hu.su.lt/filemanager/download/3794/10.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

²⁸ Parri J., „Quality in Higher Education“, *VADYBA*, 2006, Nr. 2(11), p. 108, <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

mokslo dalininkų tikslas yra išskirtinumas, tai kokybišku aukštasis mokslas taps tik tada, kai aukštoji mokykla ir jos teikiamas išsilavinimas bus pripažįstami kaip išskirtiniai. Jeigu aukštojo mokslo dalininkų tikslas – lūkesčius atitinkantis išsilavinimas už kuo prieinamesnę kainą – kokybišku aukštasis mokslas taps tik patenkinus šią sąlygą. Lygiai ta pati situacija, kai aukštojo mokslo kokybė suvokiama kaip tobulumas arba transformacija. Taip pat galimi atvejai, kai kiekviena suinteresuota grupė aukštojo mokslo kokybę suvokia skirtingai²⁹. Tai gali sąlygoti turima patirtis, galimybės disponuoti, skleisti tam tikrą informaciją ir pan. Dėl to siekiant kokybiško aukštojo mokslo svarbiausia yra susitarti, ko siekiama, kokiomis priemonėmis to bus siekiama, kaip už tai bus atsiskaitoma ir kas kiek laiko tikslo formuluotė, taip pat priemonės jam pasiekti bus peržiūrimos.

Magistro baigiamajame darbe vadovaujamasi aukštojo mokslo kokybės atitikties socialinių dalininkų tikslams požiūriu. Kadangi studijų kokybė yra integrali aukštojo mokslo kokybės dalis, jos apibrėžtyje vyrauja tapatus atitikties socialinių dalininkų tikslams požiūris, jeigu detaliau, studijų kokybė suvokiama kaip aukštosios mokyklos suteikiamų sąlygų tinkamumas asmens saviugdai plėtoti ir reikiamo lygio kvalifikacijai įgyti maksimaliai tenkinant vidinių ir išorinių aukštojo mokslo dalininkų išreikštus ir / arba numanomas poreikius bei lūkesčius³⁰. Pateikta studijų kokybės samprata realizuojama pasitelkiant studijų kokybės užtikrinimo sistemą, t. y. priemonių visumą, kuria įgyvendinama kokybės koncepcija, vykdoma kokybės stebėseną. Atkreiptinas dėmesys, kad aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistema nepasižymi statišku. Sistema kito ir kinta laike. Dabartinės jos sandaros evoliucija geriausiai atsispindi Bolonijos procese, kuris turėjo didžiausios įtakos Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos formavimuisi.

1.2. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos esminiai dokumentai

1999 m. Bolonijos universitete buvo pasirašyta Bolonijos deklaracija³¹. Ją pasirašė 29 Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą³². Bolonijos deklaracija žymi naują etapą Europos aukštajame moksle – Bolonijos procesą, kurio paskirtis yra susieti nacionalines aukštojo mokslo

²⁹ Westerheijden F., „Judančio taikinio link: aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas Europoje“, Aukštojo mokslo kokybė, 2005, Nr. 2, p. 58.

³⁰ Milišiuonaitė I., Butkienė J., Juknytė-Petrekienė I., Keturakis V., Lepaitė D. „Kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodikos integravimo į vidinę kokybės užtikrinimo sistemą rekomendacijos“, Vilnius, 2011, p. 4, <http://www4066.vu.lt/Files/File/04_Integravimas_i_vidine_kokybes_uztikrinimo_sistema.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

³¹ Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m., p. 5, <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Svarbiausi_Bolonijos_proceso_dokumentai_liet_angl.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

³² Ten pat.

sistemas į bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę³³. Bolonijos proceso metu buvo priimti svarbiausi dokumentai, reglamentuojantys Europos aukštojo mokslo ir jo kokybės užtikrinimo sistemos raidos tendencijas. Siekiant atskleisti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos sandarą, reikalinga aptarti esminius aspektus, susijusius su aukštojo mokslo kokybės užtikrinimu, Bolonijos proceso kontekste.

Bolonijos deklaracijoje buvo išskirti pagrindiniai tikslai, kurių įgyvendinimas leido realizuoti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę:

1. Siekiant palengvinti Europos piliečių įsidarbinimo galimybes ir skatinti bendros Europos aukštojo mokslo erdvės konkurencingumą, buvo nuspręsta sukurti lengvai suprantamų ir palyginamų laipsnių sistemą ir įdiegti diplomo priedėlį;
2. Perimti sistemą, grindžiamą dviem pagrindiniais – ikidiplominių ir podiplominių studijų ciklais;
3. Siekiant skatinti platų studentų judėjimą sukurti kreditų sistemą, panašią į ECTS;
4. Skatinti dėstytojų ir studentų mobilumą;
5. Skatinti Europos šalių bendradarbiavimą siekiant sukurti panašius kriterijus ir metodologijos studijų kokybės užtikrinimo srityje;
6. Stiprinti Europos aukštojo mokslo aspektus, daug dėmesio skiriant studijų programoms, institucijų bendradarbiavimui, judėjimo įvairovei ir integruotoms studijų, stažuotių ir mokslinių tyrimų programoms³⁴.

Kiekvienas iš šių tikslų yra susijęs su aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimu – lengvai suprantamų ir palyginamų laipsnių, dviejų ciklų, vienoda kreditų sistema sudaro sąlygas teikiamo išsilavinimo kokybės studijų programų sandaros požiūriu įvertinimui. Mobilumo skatinimas įgalina gerosios patirties sklaidą, kuri tiesiogiai siejasi su aukštojo mokslo kokybės užtikrinimu. Panašūs kokybės užtikrinimo kriterijai ir metodologijos sudaro sąlygas Europos aukštojo mokslo kontekste įvertinti aukštojo mokslo įtaigų veiklą, šalinti kokybės stokojančias sritis, tobulinti stiprybes bei apie tai informuoti visuomenę. Pažymėtina, kad minėtieji tikslai išsamiau aptariami (konkrečiau) tolesniuose Bolonijos proceso metu priimtuose dokumentuose.

2001 m. 32 Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, susitiko Prahoje apžvelgti pasiektą pažangą bei apibrėžti tolesnes Bolonijos proceso kryptis (Prahos komunikatas)³⁵. Prahos

³³ Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m., p. 5, <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Svarbiausi_Bolonijos_proceso_dokumentai_liet_angl.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

³⁴ Ten pat, p. 13.

komunikatu buvo pripažintas ypatingai svarbus kokybės užtikrinimo sistemos vaidmuo įtvirtinant aukštos kokybės standartus ir palengvinant kvalifikacijų palyginimą Europoje³⁶. Prioritetinėmis sritimis įvardinti: glaudesnis bendradarbiavimas tarp pripažinimą ir kokybę užtikrinančių tinklų, gerosios patirties tarp aukštojo mokslo institucijų sklaida bei veiksmų plano, laiduojančio vertinimo bei akreditavimo / sertifikavimo procedūrų tarpusavio pripažinimą, parengimas³⁷.

2003 m. 33 Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, susitiko Berlyne, kad apžvelgtų padarytą pažangą, nustatytų prioritetus ir tikslus siekiant spartinti Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimą³⁸. Berlyno komunikatu buvo patvirtinta: „Aukštojo mokslo kokybė yra kuriamos Europos aukštojo mokslo erdvės pagrindas [...]; [...] pirminė atsakomybė už aukštojo mokslo kokybės užtikrinimą turi tekti pačiai aukštojo mokslo įstaigai“³⁹; aukštojo mokslo įstaigos atskaitomybė nacionalinėje kokybės užtikrinimo sistemoje, kurią turėtų sudaryti šie elementai:

1. „Atsakingos struktūros ir institucijos su apibrėžta jų atsakomybe;
2. Programų ar institucijų vertinimas, kuris apimtų vidinį, išorinį vertinimą, įtraukiant studentus bei vertinimo rezultatų skelbimą;
3. Akreditavimo sistema, sertifikavimo arba jam prilygintos procedūros;
4. Tarptautinis dalyvavimas, bendradarbiavimas ir tinklų kūrimas“⁴⁰.

2005 m., įpusėjus numatytam laikotarpiui iki 2010 m. sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę, Bolonijos proceso šalių švietimo ministrai susitiko Bergene apžvelgti tai, kas buvo padaryta ir nustatyti naujus tikslus ir prioritetus (Bergeno komunikatas)⁴¹. Bergeno komunikatu buvo priimti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacijos (toliau – ENQA) siūlomi kokybės užtikrinimo Europos aukštojo mokslo erdvėje standartai ir gairės, kuriais pagrįsta daugelis Europos valstybių kokybės užtikrinimo sistemų. Taip pat buvo įsipareigota įdiegti nacionaliniu lygiu siūlomą kokybę užtikrinančių agentūrų ekspertinio patikrinimo modelį, atsižvelgiant į kokybės užtikrinimo standartus ir gaires⁴². Pritarta nacionaline priežiūra grindžiamo kokybę užtikrinančių agentūrų europinio registro principui⁴³. Bergeno komunikatu buvo įtvirtintas ministrų kreipimasis į ENQA, kad ji

³⁵ Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m., p. 23, <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Svarbiausi_Bolonijos_proceso_dokumentai_liet_angl.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

³⁶ Ten pat, p. 25.

³⁷ Ten pat, p. 26.

³⁸ Ten pat, p. 35.

³⁹ Ten pat, p. 37.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat, p. 55.

⁴² Ten pat, p. 57.

⁴³ Ten pat.

bendradarbiaudama su Europos universitetų asociacija (toliau – EUA), Europos aukštojo mokslo institucijų asociacija (toliau – EURASHE) ir Europos nacionalinių studentų sąjungomis (toliau – ESIB) sukurtų bendrus kokybės užtikrinimo standartus, procedūras ir gaires bei išnagrinėtų, kaip sukurti ekspertinio patikrinimo sistemą, kuri būtų taikoma kokybės užtikrinimo ir akreditacijos agentūroms⁴⁴. Bergenio komunikatą galima apibūdinti kaip Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo pagrindą.

Bolonijos proceso pažangos įvertinimui buvo sudaryta Tolesnės veiklos grupė. Ją sudaro 45 Bolonijos proceso šalių, Europos Komisijos bei šių organizacijų atstovai: Europos universitetų asociacijos, Europos nacionalinių studentų sąjungų, Europos aukštojo mokslo institucijų asociacijos, Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos Europos aukštojo mokslo centro (toliau – UNESCO-CEPES), ENQA, Tarptautinės švietimo sąjungos Europos struktūros ir Europos pramonės ir darbdavių konfederacijos⁴⁵. Tolesnės veiklos grupės tikslas – kokybės ir skaidrumo principais pagrįstos Europos aukštojo mokslo erdvės sukūrimas.

2007 m. Londono konferencijoje Bolonijos tolesnės veiklos grupė, EUA ir ESS pateikė Europos aukštojo mokslo erdvę kuriančių šalių ministrams 2 metų veiklos apžvalgą (Londono komunikatas)⁴⁶. Konferencijoje išryškinti 2 aukštojo mokslo prieinamumo aspektai – socialinis ir globalinis, kuriems plėtoti ministrai įsipareigojo parengti nacionalines strategijas ir veiksmų planus⁴⁷. Londono komunikatu taip pat nutarta:

1. „Sukurti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registrą;
2. Iki 2010 m. baigti kurti nacionalines kvalifikacijų sistemas, susietas su Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sistema;
3. Pateikti ataskaitą apie kliūčių studentų ir dėstytojų mobilumui šalinimą;
4. Priimti Europos aukštojo mokslo erdvės plėtros pasaulio mastu strategiją⁴⁸.

Dar vienas ministrų susitikimas, skirtas įvertinti Bolonijos proceso laimėjimus ir išdėstyti kito dešimtmečio Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo prioritetus, įvyko 2009 m. Luvене ir Naujajame

⁴⁴ Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Bolonijos-Bergenio laikotarpis 1999-2005 m., p. 57, http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Leidiny_Svarbiausi%20Bolonijos%20proceso%20dokumentai%202009-2010.pdf [žiūrėta 2012-10-31].

⁴⁵ Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Leveno-Budapešto/Vienos laikotarpis 2009-2010, p. 5, http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Leidiny_Svarbiausi%20Bolonijos%20proceso%20dokumentai%202009-2010.pdf [žiūrėta 2012-10-31].

⁴⁶ Ten pat, p. 11.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Ten pat.

Luvene⁴⁹. Apžvelgiant Europos aukštojo mokslo reformos dešimtmetį buvo pabrėžta aukštojo mokslo sisteminės pertvarkos, kreditų kaupimo sistemos ir diplomo priedėlio reikšmė bei priimti nauji įsipareigojimai:

1. „Iki 2020 m. kiekviena šalis turi nustatyti uždavinius siekiant plėsti dalyvaujančių aukštajame moksle ratą ir įtraukti nepakankamai atstovaujamas socialines grupes;
2. Pasiiekti, kad 2020 m. absolventai, dalį studijų praleidę kitoje šalyje, sudarytų ne mažiau kaip 20 procentų“⁵⁰;
3. Studijas pertvarkyti mokymą orientuojant į studentą⁵¹. Į studentą orientuotų studijų koncepcija yra įgyvendinama per studijų rezultatus. Tinkamam studijų rezultatų formulavimui viso Bolonijos proceso metu buvo ir yra skiriama daug dėmesio. Studijų rezultatai svarbūs plėtojant nacionalines kvalifikacijų sąrangas, kreditų kaupimo ir perkėlimo sistemas, diplomo priedėlius, ankstesnio mokymosi pripažinimą ir kokybės užtikrinimą⁵². Europos kvalifikacijų sąranroje studijų rezultatai apibūdinami kaip teiginiai, nurodantys, ką studentas žino, supranta ir yra pajėgus padaryti pasibaigus studijų procesui bei yra apibūdinami žinojimu, mokėjimais, kompetentingumu⁵³. Profesinio bakalauro, bakalauro, magistro kvalifikacinis ir daktaro mokslinis laipsnis įgyjami pasiekus numatytus studijų programos studijų rezultatus. Nuo studijų rezultatų formuluotės bei galimybės įvertinti, ar jie buvo pasiekti, labai priklauso studijų programos kokybė.

2010 m. neeilinės konferencijos, įvykusios Budapešte ir Vienoje, metu buvo atverta Europos aukštojo mokslo erdvė⁵⁴. Konferencijoje buvo pasirašyta deklaracija, kurioje ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, įsipareigojo įgyvendinti ateinančio dešimtmečio tikslus ir darbotvarkę, dėl kurios susitarta Luveno ir Naujojo Luveno komunikate⁵⁵. Be Bolonijos proceso ministrų konferencijų, nuo 2009 m. pradėti rengti ir Bolonijos politikos forumai, skirti aptarti aktualius Europos aukštojo mokslo klausimus, įtraukiant ne tik švietimo ministrus, bet ir kitus aukštojo mokslo dalininkus⁵⁶.

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Leveno-Budapešto/Vienos laikotarpis 2009-2010*, p. 12, http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Leidiny_Svarbiausi%20Bolonijos%20proceso%20dokumentai%202009-2010.pdf [žiūrėta 2012-10-31].

⁵¹ Ten pat.

⁵² Pukelis K. „Studijų programų rengimas ir atnaujinimas: studijų rezultatų paradigma“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2011, Nr. 8, p. 41.

⁵³ Ten pat 42.

⁵⁴ *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Leveno-Budapešto/Vienos laikotarpis 2009-2010*, p. 12, http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Leidiny_Svarbiausi%20Bolonijos%20proceso%20dokumentai%202009-2010.pdf [žiūrėta 2012-10-31].

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Ten pat.

Naujausia Europos švietimo ministrų konferencija įvyko Bukarešte 2012 m. (Bukarešto komunikatas). Jos metu buvo pripažinti pirmojo Bolonijos proceso dešimtmečio pasiekimai:

1. „Aukštojo mokslo struktūrų skirtingose šalyse didesnis suderinamumas ir palyginamumas;
2. Bendrais principais grindžiamos kokybės užtikrinimo sistemos, sudarančios prielaidas didesniai pasitikėjimui aukštojo mokslo sistemomis skirtingose šalyse, įdiegimas“⁵⁷;
3. Sudarytos galimybės studentų mobilumui⁵⁸.

Taip pat viena iš prioritetinių sričių tolesnei veiklai buvo įvardintos kokybiškos studijos visiems⁵⁹. Pripažįstant Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo svarbą, siekiant didesnio pasitikėjimo skirtingų šalių aukštojo mokslo sistemomis, ministrai įsipareigojo:

1. Iki 2015 m. peržiūrėti ir atnaujinti Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas ir gaires⁶⁰;
2. „Kurti sąlygas, palankias į studentą orientuotų studijų įgyvendinimui, įtraukiant studentus ir aukštosios mokyklos personalą į aukštosios mokyklos valdymo struktūras“⁶¹;
3. Patikėti agentūroms, įtrauktoms į EQAR, atlikti studijų kokybės vertinimą visoje Europos aukštojo mokslo erdvėje, atsižvelgiant į nacionalinius šalių teisės aktų reikalavimus⁶²;
4. Skatinti darbdavių, studentų ir aukštųjų mokyklų bendradarbiavimą, ypač rengiant studijų programas⁶³;
5. „Užtikrinti, kad nacionalinių kvalifikacijų sandarų, ECTS, Diplomo priedėlio įgyvendinimas būtų grindžiamas studijų rezultatų principu (angl. *learning outcomes*)“⁶⁴.

Pažymėtina, kad nuo Bolonijos proceso pradžios deklaruoti švietimo ministrų įsipareigojimai siekiant kokybiško aukštojo mokslo, atspindi Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos sandaroje.

1.3. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos sandara

Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistema grindžiama kokybės kultūros diegimo, atskaitomybės, prieinamumo, skaidrumo, racionalumo, tarptautiškumo ir racionalaus finansinių išteklių

⁵⁷ 8-oji Europos aukštojo mokslo erdvės šalių ministrų konferencija Bukarešte, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Bukaresto%20konferencija.pdf> [žiūrėta 2013-01-27].

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Ten pat.

⁶² Ten pat.

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ Ten pat.

panaudojimo principais⁶⁵. Principai įgyvendinami per skirtingus aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo lygmenis ir subjektus, kurie vykdo kokybės užtikrinimo funkcijas aukštajame moksle. Išsami kokybės užtikrinimo lygmenų ir subjektų, vykdančių kokybės užtikrinimo aukštajame moksle funkcijas, analizė atskleidžia Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos sandarą.

Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas Europoje paprastai vyksta trimis lygmenimis: tarptautiniu, nacionaliniu ir instituciniu⁶⁶.

Tarptautinis kokybės užtikrinimo lygmuo siejamas su užsienyje įgyto išsilavinimo pripažinimu, laisvo asmenų judėjimo užtikrinimu bei gerosios patirties aukštajame moksle taikymu⁶⁷. Visi išvardinti komponentai yra reglamentuojami tarptautiniais teisės aktais ir integruojami į nacionalinę kokybės užtikrinimo sistemą. Reikėtų išskirti per didelės orientacijos į tarptautiškumą keliamas grėsmes – menkstančias nacionalines tradicijas, kultūrą ir identitetą⁶⁸. Siekiant kiek įmanoma labiau sumažinti neigiamus internacionalizacijos padarinius, Europos universitetų asociacijos priimtoje Graco deklaracijoje (2003 m.) akcentuojamas tarptautinės kokybės užtikrinimo sistemos tikslas – skatinti pasitikėjimą ir didinti skaidrumą, įgyvendinant kokybės užtikrinimo reikalavimus, prioritetą skiriant nacionalinėms nuostatom⁶⁹.

Nacionalinis aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo lygmuo yra siejamas su nacionaline kvalifikacijų sistema, aukštojo mokslo institucijų tinklo optimizavimu, atskaitomybe visuomenei, darbo rinkos poreikių tenkinimu ir racionaliniu valstybės išteklių naudojimu⁷⁰. Apibendrinant galima teigti, kad tarptautinio ir nacionalinio lygmenų sąveikos pagrindu yra nustatomos pagrindinės aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo gairės, nuostatos, standartai ir kriterijai, o instituciniu lygmeniu – vidiniai aukštojo mokslo įstaigos kokybės užtikrinimo reikalavimai ir savianalizės procedūros⁷¹.

Instituciniame aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo lygmenyje aukštojo mokslo įstaigai sudaromos prielaidos autonomiškai veikti kokybės užtikrinimo srityje. Tačiau kyla tam tikra įtampa tarp to, kas nustatoma tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis ir kaip yra veikiama aukštojo mokslo

⁶⁵ Harvey L. „Quality in higher education“, *Paper at the Swedish Quality Conference*, 1999, p. 3, <<http://www0.bcu.ac.uk/crq/publications/goterburg.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

⁶⁶ Milišūnaitė I., Butkienė J., Juknytė-Petreikienė I., Keturakis V., Lepaitė D. „Kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodikos integravimo į vidinę kokybės užtikrinimo sistemą rekomendacijos“, Vilnius, 2011, p. 5, <http://www4066.vu.lt/Files/File/04_Integravimas_i_vidine_kokybes_uztikrinimo_sistema.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

⁶⁷ Pūraitė A. „Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo teisinio reguliavimo problemos“, *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3(4), p. 1233, <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=304141> [žiūrėta 2012-10-30].

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ FORWARD FROM BERLIN: THE ROLE OF UNIVERSITIES TO 2010 AND BEYOND, p. 4, <<http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/GrazDecENG.1066743764824.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

⁷⁰ Pūraitė A. „Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo teisinio reguliavimo problemos“, *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3(4), p. 1233, <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=304141> [žiūrėta 2012-10-30].

⁷¹ Ten pat.

įstaigos viduje. Iš tiesų, idealus atvejis reikalautų, kad visi trys lygmenys veiktų dermėje⁷². Tai reiškia, kad aukštojo mokslo kokybė nacionaliniame lygmenyje turėtų būti palaikoma, gerinama, tobulinama ir plėtojama atsižvelgiant į tarptautines tendencijas. Vis dėlto pirminė atsakomybė už kokybės užtikrinimą turėtų tekti pačiai aukštojo mokslo įstaigai⁷³.

Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos segmentavimas pagal lygmenis tiesiogiai susijęs su smulkesniu sistemos skaidymu, pagal subjektus, kurie vykdo kokybės užtikrinimo funkcijas. Tarptautiniame ir nacionaliniame kokybės užtikrinimo lygmenyse veikiantys subjektai – įvairios kokybės užtikrinimu užsiimančios organizacijos, asociacijos, valstybinės institucijos ir agentūros yra priskiriamos prie išorinių aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo subjektų⁷⁴. Instituciniame lygmenyje veikiantys subjektai – aukštojo mokslo įstaigos yra priskiriamos vidiniams aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo subjektams⁷⁵. Tokio subjektų dalijimo į grupes pagrindu yra suformuota Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistema, kuriai būdingi du epicentrai – du kokybės užtikrinimo būdai:

1. Vidinis aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas;
2. Išorinis aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas⁷⁶.

Nuostatos ir gairės vidiniam aukštojo mokslo kokybės užtikrinimui, kuriomis vadovaujasi aukštojo mokslo įstaigos diegdamos kokybės užtikrinimo mechanizmus, yra:

1. „*Kokybės užtikrinimo politika ir procedūros*. Aukštosiose mokyklose turėtų būti įgyvendinama kokybės užtikrinimo politika (*policy*), numatyti veikimo būdai, padedantys užtikrinti vykdomų programų bei suteikiamų kvalifikacijų kokybę. Aukštosios mokyklos taip pat turėtų sukurti terpę, kurioje itin vertinama kokybės bei kokybės užtikrinimo svarba mokyklos veiklai. Siekdamos šio tikslo aukštosios mokyklos turėtų sukurti ir įgyvendinti nuolatinio kokybės gerinimo strategiją. Tokia strategija, politika bei veikimo būdai turėtų būti įteisinti ir viešai skelbiami. Šiuose dokumentuose turėtų būti numatytas studentų ir kitų suinteresuotų šalių vaidmuo;

2. *Studijų programų, suteikiamų kvalifikacijų patvirtinimas, stebėsena ir periodinis vertinimas*. Aukštosios mokyklos turi būti įteisinusios studijų programų, suteikiamų kvalifikacijų patvirtinimo, stebėsenos ir periodinio vertinimo tvarką;

⁷² Milišūnaitė I., Butkienė J., Juknytė-Petreikienė I., Keturakis V., Lepaitė D. „*Kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodikos integravimo į vidinę kokybės užtikrinimo sistemą rekomendacijos*“, Vilnius, 2011, p. 5, <http://www4066.vu.lt/Files/File/04_Integravimas_i_vidine_kokybes_uztikrinimo_sistema.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].

⁷³ *Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės*, p. 22, <http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

⁷⁴ Pūraitė A. „Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo teisinio reguliavimo problemos“, *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3(4), p. 1233, <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=304141> [žiūrėta 2012-10-30].

⁷⁵ Ten pat.

⁷⁶ Harvey L. „Quality in higher education“, *Paper at the Swedish Quality Conference*, 1999, p. 6, <<http://www0.bcu.ac.uk/crq/publications/goterburg.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

3. *Studentų laimėjimų vertinimas.* Studentų laimėjimai turėtų būti vertinami naudojantis viešai paskelbtoje ir nuolat taikomoje tvarkoje nustatytais kriterijais bei procedūromis;

4. *Dėstytojų kokybės užtikrinimas.* Aukštojoje mokykloje turėtų būti galimybių įsitikinti, kad studentus mokantis personalas yra kvalifikuotas ir kompetentingas tai daryti. Tie, kurie atlieka išorinį vertinimą, turėtų susipažinti su tomis galimybėmis ir savo vertinimo išvadose pateikti komentarus;

5. *Studijų ištekliai ir parama studentams.* Aukštosios mokyklos turėtų užtikrinti, kad kiekvienos studijų programos studentų mokymuisi reikalingi ištekliai būtų tinkami ir pakankami;

6. *Informacijos sistemos.* Aukštoji mokykla turi užtikrinti, kad ji kaupia analizuoja ir naudoja tinkama informacija, padedanti veiksmingai valdyti studijų programas bei kitą veiklą;

7. *Viešas informavimas.* Aukštosios mokyklos turi nuolat skelbti naujausią tikslią ir nešališką kiekybinę bei kokybinę informaciją apie vykdomas studijų programas bei kitą veiklą⁷⁷.

Apibendrinat aptartas nuostatas ir gaires, galima teigti, kad kiekviena aukštojo mokslo įstaiga apsibrėžia kokybės kriterijus į kuriuos orientuoja savo veiklą bei procedūras jų atitikimui įvertinti. Dažniausiai pasitaikančios vidinio aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo procedūros yra studentų, absolventų ir darbdavių apklausos (jų metu gauta informacija panaudojama tobulinant studijų procesą), studijų proceso stebėseną bei vidinės kokybės užtikrinimo sistemos auditai⁷⁸. Kadangi kokybės užtikrinimo procesas nėra „kylantis tik iš apačios“, vidinė kokybės užtikrinimo sistema yra susijusi su išorine, kuri yra skirta ne tik tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų reikalavimų įgyvendinimo stebėsenai, tačiau kartu ir laipsniškam kokybės gerinimui bei visuomenės interesų apsaugai. Išorinė aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistema remiasi šiomis nuostatomis:

1. *„Atsižvelgimas į vidinio kokybės užtikrinimo procedūras.* Taikant išorinio kokybės užtikrinimo procedūras turėtų būti atsižvelgiama į vidinio kokybės užtikrinimo procesų veiksmingumą;

2. *Išorinio kokybės užtikrinimo procesų gerinimas.* Pirmiausia visi proceso dalyviai (įskaitant aukštąsias mokyklas) turėtų kartu nubrėžti kokybės užtikrinimo procesų tikslus ir uždavinius, kurie turėtų būti viešai paskelbti, aprašant numatomas procedūras ir tik po to jas taikant;

3. *Sprendimų priėmimo kriterijai.* Bet kokie oficialūs sprendimai, priimti kaip išorinio kokybės užtikrinimo veiklos išdava, turi būti paremti nuosekliai taikomais aiškiais ir viešai paskelbtais kriterijais;

⁷⁷ Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės, p. 8,
<http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

⁷⁸ Harvey L. „Quality in higher education“, *Paper at the Swedish Quality Conference*, 1999, p. 6,
<<http://www0.bcu.ac.uk/crq/publications/goterburg.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].

4. *Iškeltų tikslų ir procesų dermė.* Visi išorinio kokybės užtikrinimo procesai turėtų būti sudaryti taip, kad būtų įgyvendinti iškelti tikslai ir uždaviniai;

5. *Vertinimo išvados.* Vertinimo išvados turėtų būti skelbiamos viešai ir parašytos aiškiai, lengvai suprantamu akademiniu stiliumi. Bet kurie vertinimo išvadų sprendimai, argumentai ir patarimai turėtų būti aiškiai išskirti;

6. *Tolesnė veikla.* Kokybės užtikrinimo procesuose, apimančiuose rekomendacijas veiklai arba reikalaujančiuose tolesnių veiksmų plano, turėtų būti iš anksto nustatytos ir nuosekliai taikomos tolesnės veiklos procedūros;

7. *Vertinimo periodiškumas.* Išorinis institucijų ir (ar) programų kokybės užtikrinimas turėtų būti vykdomas periodiškai. Vertinimo ciklo trukmė ir procedūros turėtų būti aiškiai apibrėžtos ir iš anksto viešai paskelbtos;

8. *Sisteminė analizė.* Laikas nuo laiko kokybės užtikrinimo agentūros turėtų pateikti vertinimų apibendrinimus, kuriuose pateikiama atliktų vertinimo išvadų, procedūrų ir išorinio vertinimo poveikio analizė⁷⁹.

Kaip ir vidinio aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo atveju, aptartos nuostatos konkretinamos įvairiais kriterijais ir procedūromis, kurie reglamentuojami teisės aktais ir įgyvendinami atitinkamų išorinio vertinimo institucijų. Išorinio vertinimo institucijos, dauguma jų įsteigtos valstybiniu arba regioniniu lygmenimis, t. y. centrai, agentūros (Lietuva nėra išimtis, Studijų kokybės vertinimo centras yra valstybės biudžetinė įstaiga), veikia vadovaudamosi bendra kokybės užtikrinimo schema⁸⁰. Schema (angl. *The Four-Stage Model*) supaprastintai galima pateikti taip (schema taikoma vertinant studijų programų ir aukštojo mokslo įstaigų veiklos kokybę):

1. Išorinė kokybės užtikrinimo institucija, pagal iš anksto nustatytus kriterijus (įprasta, kad kriterijai nustatomi nacionaliniu lygmeniu) sudaro išorinio vertinimo ekspertų grupę (gali būti tarptautinė arba ne).

2. Ekspertų grupė analizuoja studijų programą aukštojo mokslo įstaigos atliktos savianalizės pagrindu, kurios materialioji išraiška yra savianalizės suvestinė.

3. Po ekspertų grupės susipažinimo su savianalizės suvestine paprastai vyksta vizitas į aukštojo mokslo įstaigą. Jo paskirtis yra realios situacijos vykdomos studijų programos atžvilgiu įvertinimas.

⁷⁹ *Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės*, p. 10, http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf [žiūrėta 2012-10-31].

⁸⁰ Ten pat, p. 7.

4. Po vizito rengiamos išvados, jų pagrindu ir priimamas sprendimas dėl studijų programos kokybės⁸¹.

Išorinį vertinimą vykdanti institucija gali remtis skirtingais išorinio kokybės vertinimo metodais⁸². Magistro baigiamajame darbe yra aptariami dažniausiai pasitaikantys išorinio aukštojo mokslo kokybės vertinimo metodai:

1. *Akreditacija* (angl. *accreditation*). Akreditacija yra procesas, kuris pagrįstas griežtu nacionaliniu lygmeniu nustatytų standartų atitikimo įvertinimu. Šio proceso rezultatas – išorinio vertinimo pagrindu priimtas sprendimas dėl nustatytų standartų faktinio atitikimo⁸³. Viena iš pagrindinių akreditacijos sąlygų yra aiškus kokybės kriterijų apibrėžimas, t. y. kokius reikalavimus turi atitikti studijų programa, kad būtų pripažinta kaip kokybiška (minimalūs standartai turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į kokybiškiausiai veikiančias aukštojo mokslo įstaigas). Nors akreditacija ir yra plačiai paplitęs kokybės vertinimo metodas, neretai ji sulaukia kritikos dėl tendencijos virsti inspektavimu, o ne kokybės gerinimo priemone⁸⁴;

2. *Vertinimas* (angl. *evaluation*). Studijų programos vertinimas apima žymiai daugiau nei akreditacija. Visiškai supaprastinus akreditacijos tikslą, jis yra atitiktis / neatitiktis teisės aktų reikalavimams nustatymas, o pavyzdžiui, vertinimo tikslas yra ne tik atitiktis, bet ir aukštojo mokslo įstaigų veiklos silpnybių bei stiprybių atskleidimas bei rekomendacijų teikimas. Neretai dėl akreditacijos, kaip aukštojo mokslo kokybės vertinimo būdo ribotumo, ji derinama su vertinimu. Akreditacija ir vertinimas papildo vienas kitą ir kartu sudaro galimybes aukštojo mokslo kokybės gerinimui. Pažymėtina, kad vertinimas labai dažnai yra siejamas su kitais išorinio kokybės vertinimo metodais⁸⁵;

3. *Palyginimas* (angl. *benchmarking*). Siekiant įvertinti studijų programos kokybę yra lyginamos analogiškos / panašios studijų programos skirtingose aukštosiose mokyklose, turint siekį keistis gerąja patirtimi⁸⁶. Palyginimas neretai tampa vertingu pagalbiniu vertinimo metodu, tačiau

⁸¹ Ten pat, p. 23.

⁸² *Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės*, p. 17, <http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

⁸³ Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P. „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005/2, p. 37, <http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_2/026_051dienys.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

⁸⁴ Harvey L. „Twenty years of trying to make sense of quality assurance: the misalignment of quality assurance with institutional quality frameworks and quality culture“, *The 5th European Quality Assurance Forum*, 18-20 November 2010, p. 6, <http://www.eua.be/Libraries/EQAF_2010/WGSII_7_Papers_Harvey.sflb.ashx> [žiūrėta 2012-10-31].

⁸⁵ Ten pat, p. 17.

⁸⁶ Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P. „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005/2, p. 37,

reikia pripažinti, kad dėl taikymo neapibrėžtumo jis naudojamas pakankamai retai⁸⁷. Šis metodas yra priešingas akreditacijai. Juo analizuojama, ar tam tikri kokybės kriterijai priartėja prie kaip įmanoma aukštesnio kokybės lygio. Minimalaus reikalavimų atitikimo klausimas pasirinkus šį kokybės užtikrinimo metodą paprastai nebekeliamas⁸⁸;

4. *Auditas* (angl. *audit*). Ketvirtasis išorinio kokybės vertinimo metodas yra auditas. Auditas skirtas atlikti aukštojo mokslo įstaigos vidinio kokybės užtikrinimo analizę, atskleidžiant jos pranašumus ir trūkumus⁸⁹. Audito metu yra siekiama išsiaiškinti, ar aukštojo mokslo įstaigos išsikelti tikslai yra pasiekti bei kokiomis priemonėmis jie yra įgyvendinti. Dažniausiai auditas kaip kokybės tyrimo metodas yra taikomas instituciniame vertinime (vertinama aukštosios mokyklos veikla kaip visuma)⁹⁰.

2008 m. Danijos vertinimo instituto atlikto tyrimo rezultatai (tyrime dalyvavo 51 Europos kokybės užtikrinimo agentūra iš 30 skirtingų Europos šalių) patvirtina, kad aptarti išorinio aukštojo mokslo kokybės vertinimo metodai yra dažniausiai pasitaikantys Europos aukštojo mokslo kokybės vertinimo ir užtikrinimo agentūrų veikloje⁹¹. Tuo tarpu dažniausiai naudojami aukštojo mokslo išorinio kokybės vertinimo metodai yra studijų programų vertinimas ir akreditavimas⁹². Apytiksliai 60 proc. tyrime dalyvavusių agentūrų išorinį aukštojo mokslo kokybės užtikrinimą vykdo studijų programų lygmenyje, atitinkamai 40 proc. – instituciniame lygmenyje⁹³. Agentūrų skaičius, kurios studijų kokybę užtikrintų ir studijų programų, ir instituciniame lygmenyje, 2008 m. atlikto tyrimo ataskaitoje atskirai nėra pateiktas. Pagal 2003 m. to paties instituto vykdyto panašaus pobūdžio tyrimo duomenis, iš 34 tyrime dalyvavusių agentūrų 13 studijų programų kokybę nuolat užtikrino studijų programų ir instituciniu lygmenimis⁹⁴. Grįžtant prie 2008 m. atlikto tyrimo, atkreiptinas dėmesys, kad 90 proc. respondentų užtikrinant studijų kokybę nesinaudoja išskirtinai vienu išorinio kokybės vertinimo metodu, o taiko jų derinius⁹⁵. Šiuo atveju, SKVC nėra išimtis – SKVC vykdydamas išorinį studijų

<http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_2/026_051dienys.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

⁸⁷ *Quality procedures in European Higher Education*, p. 21, <<http://www.enqa.eu/files/procedures.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].

⁸⁸ *Quality procedures in European Higher Education*, p. 21, <<http://www.enqa.eu/files/procedures.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].

⁸⁹ Ten pat.

⁹⁰ Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P. „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005/2, p. 37, <http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_2/026_051dienys.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

⁹¹ *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*, p. 24, <<http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].

⁹² Ten pat.

⁹³ Ten pat.

⁹⁴ Ten pat, p. 38-40.

⁹⁵ Ten pat, p. 24.

programų kokybės vertinimą taiko vertinimo ir akreditacijos metodų derinį⁹⁶. Iš pateiktos statistikos negalima prieiti vienareikšmės išvados, kad minėtieji metodai yra patys tinkamiausi. Kiekvienoje Europos šalyje vertinimo metodų taikymas labiausiai priklauso nuo nacionalinio konteksto – kokybės kultūros, patirties išorinio kokybės užtikrinimo srityje, nacionalinių teisės aktų reikalavimų, finansinių galimybių⁹⁷. Sprendžiant iš keletą dešimtmečių trunkančios aktyvios aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo praktikos Europoje, akreditacijos ir vertinimo metodų derinys yra optimalus pradinėje aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo stadijoje. Ilgainiui kokybiškas aukštasis mokslas turi tapti įprastine aukštųjų mokyklų veiklos sritimi, o ne likti išorinės priežiūros reikalaujančia sėkiamybe⁹⁸. Būtent šia kryptimi savo aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemas kreipia šalys, kuriose kokybės užtikrinimo sistemos veikimas yra laikomas sektinu pavyzdžiu: Jungtinė Karalystė, Vokietija ir Suomija. Pastaruoju metu jų vykdoma aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo politika yra orientuota į vidinių kokybės užtikrinimo mechanizmų stiprinimą⁹⁹. Galima daryti prielaidą, kad dėl patirties ir kokybės kultūros tradicijų stokos aukštojo mokslo kokybės užtikrinime, veiksmingam Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemos veikimui vis dar yra būtina vidinio ir išorinio studijų kokybės užtikrinimo sąveika. Minėtoji sąveika galima tik tada, kai vidiniam ir išoriniam kokybės užtikrinimui nustatytos gairės, standartai, kriterijai ir procedūros veikia kaip visuma.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1652 „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-08-06, Nr. 100-4702, 2 punktas.

⁹⁷ Juodaitytė A., „Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir prakseologija“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2004, Nr. 1, p.19, 20.

⁹⁸ *Quality procedures in European Higher Education*, p. 20, <<http://www.enqa.eu/files/procedures.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].

⁹⁹ Benhard A., „Quality Assurance in comparison: Austria, Germany, Finland, United Kingdom, the United States of America and Canada“, *EUA CASE STUDIES 2012, Quality and Trust at the heart of what we do*, 2011, November 17-19, 6th European Quality Assurance Forum, p. 20-21, <<http://www.eua.be/publications/eua-reports-and-studies.aspx>> [žiūrėta 2013-03-10].

2. VYKDOMŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS LIETUVOJE

2.1. Studijų kokybės užtikrinimo sistema

Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemą (terminas Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistema darbe vartojamas kaip Lietuvos studijų programų kokybės užtikrinimo sistemos sinonimas), kaip ir ankstesniame poskyryje aptartą Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemą, sudaro 2 pagrindiniai elementai: vidinis ir išorinis studijų kokybės užtikrinimas. Orientacija į tokią studijų kokybės užtikrinimo sistemos sandarą, kartu su aiškiu studijų kokybės užtikrinimo konceptu, Lietuvoje susiformavo 1995 m., kai buvo įsteigta valstybės biudžetinė įstaiga – Studijų kokybės vertinimo centras (steigėja – ŠMM), kurio vienas iš uždavinių, susijusių su studijų kokybės vertinimu, yra skatinti aukštųjų mokyklų veiklos kokybę per išorinį vertinimą bei institucijų ir studijų programų akreditavimą¹⁰⁰.

Iki 1995 m. už studijų programų kokybę buvo atsakingos pačios aukštojo mokslo įstaigos. Pažymėtina, kad iki 2001 m., akreditacija kaip vienas iš pagrindinių išorinių studijų kokybės užtikrinimo metodų nebuvo vykdoma. Sprendimus dėl studijų programų akreditavimo nuo 2001 m. iki 2005 m. priimdavo ŠMM, SKVC atlikto išorinio vertinimo pagrindu. Nuo 2005 m., priėmus švietimo ir mokslo ministro įsakymą „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro nuostatų patvirtinimo pakeitimo“, ŠMM teisę priimti sprendimus, dėl studijų programų akreditavimo, perdavė SKVC. Tokiu būdu SKVC buvo suteikti ne tik platesni įgaliojimai, tačiau kartu buvo stengiamasi užtikrinti studijų programų akreditavimo proceso objektyvumą ir skaidrumą, susiaurinant Švietimo ir mokslo ministerijos veiklos sritis (iki tol ŠMM buvo studijų programų teikėja, jų kokybės vertinimo proceso iniciatorė, taip pat priimdavo galutinį vertinimo sprendimą)¹⁰¹.

SKVC įgaliojimų kaita formalizavo šiuo metu veikiančią studijų kokybės užtikrinimo sistemą, paskirstant atsakingus subjektus bei apibrėžiant jų funkcijas vidiniame ir išoriniame studijų kokybės užtikrinime. Buvo priimti teisės aktai, reglamentuojantys studijų kokybės užtikrinimo sistemą.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Valstybės žinios, 2009-05-12, Nr. 54-2140, 17 straipsnio 1 dalis.

¹⁰¹ Žilinskaitė R., *Aukštojo mokslo akreditavimo atsiradimo sąlygos: Europinis kontekstas ir Lietuvos situacija*, p. 138, <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2005/79/zilinskaite.pdf>> [žiūrėta 2012-01-27].

2009 m. Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymo 40 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta principinė vidinės studijų kokybės užtikrinimo sistemos nuostata kad, būtent aukštosios mokyklos yra atsakingos už studijų kokybę. Taip pat yra nustatyta pareiga viešai skelbti savo veiklos kokybės rodiklius ir kartu su vertinimo institucijomis puoselėti mokslo ir studijų veiklos kokybės kultūrą¹⁰². Akivaizdu, kad įstatymų leidėjas, į Lietuvos teisės sistemą perkeldamas tarptautinių teisės aktų nuostatas, apeliuoja į dviejų vertinimo sistemų darnų veikimą ir akcentuoja, kad, vis dėlto, pirminė atsakomybė už studijų kokybę tenka aukštajai mokyklai vykdančiai studijas. Tuo tarpu, 41 Mokslo ir studijų įstatymo straipsnyje, kuris yra skirtas vidiniam mokslo ir studijų institucijų veiklos kokybės užtikrinimui, pateikiami išsamesni reikalavimai aukštosioms mokykloms:

1. „Turėti vidinę studijų kokybės užtikrinimo sistemą, grindžiamą Europos aukštojo mokslo erdvės studijų kokybės užtikrinimo nuostatomis ir pačios aukštosios mokyklos patvirtinta veiklos kokybės gerinimo strategija;

2. Numatyti veikimo būdus ir priemones, padedančius užtikrinti teikiamo aukštojo išsilavinimo kokybę;

3. Nuolat interneto tinklalapyje ir kitais būdais viešai skelbti tikslią kiekybinę ir kokybinę informaciją apie studijų programas, suteikiamas aukštojo mokslo kvalifikacijas, mokslo (meno) veiklą, įsivertinimo rezultatus, studentų, absolventų ir kitų suinteresuotų šalių nuomonę apie studijų kokybę, pripažintų institucijų atliktus aukštosios mokyklos veiklos vertinimus, absolventų karjeros rodiklius, taip pat aukštosios mokyklos gali skelbti kitus duomenis, kurių reikia visuomenei informuoti apie studijas;

4. Mokslo ir studijų institucijos turi nuolat atlikti mokslo (meno) veiklos savianalizę¹⁰³.

Kokias priemones pasitelkus pateiktos teisės aktų nuostatos įgyvendinamos praktiškai yra pačių aukštųjų mokyklų reikalas. Išorinio kokybės užtikrinimo institucijos vertina priemonių poveikį studijų kokybės užtikrinimo ir gerinimo procese, o ne inspektuoja jų taikymo tinkamumą. Vis dėlto tikslinga daugiau dėmesio skirti vienam iš paminėtų reikalavimų – aukštųjų mokyklų nuolat atliekamai savianalizei. Idealiu atveju, aukštoji mokykla kaip Mokslo ir studijų įstatyme yra nurodyta, turėtų nuolat analizuoti savo veiklą ir, be abejonės, tos analizės pagrindu atlikti korekcijas. Šio proceso realizacija yra susieta su išoriniu studijų programų vertinimu, t. y. su savianalizės suvestinės rengimu už paskutinius penkerius studijų programos vykdymo metus (kalbama apie vykdomas studijų programas, SKVC vertina, akredituoja ir ketinamas vykdyti studijų programas, tačiau skiriasi jų

¹⁰² Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Valstybės žinios, 2009-05-12, Nr. 54-2140, 40 straipsnio 1 dalis.

¹⁰³ Ten pat, 41 straipsnio 2 dalis.

vertinimo procedūra)¹⁰⁴. Kitaip tariant, jeigu aukštoji mokykla nuolat kaupia ir analizuoja su vykdoma studijų programa susijusią informaciją, tuomet neturėtų būti sudėtinga nuosekliai išdėstyti susistemintą informaciją, kuri taptų išorinio studijų programos kokybės vertinimo pagrindu. Toks turėtų būti pirminis dviejų kokybės užtikrinimo sistemos elementų sąlytis.

Kad abiejų sistemos elementų darnus veikimas yra būtina studijų kokybės sąlyga, patvirtina ir 40 Mokslo ir studijų įstatymo straipsnio 2 dalis – studijų kokybė užtikrinama per aukštųjų mokyklų vidines kokybės užtikrinimo sistemas, išorinį studijų programų vertinimą ir akreditavimą¹⁰⁵.

Lietuvoje yra vykdomos tik akredituotos studijų programos¹⁰⁶. Šia įstatymo nuostata apeliuojama į akreditacijos paskirtį – remiantis išorinio vertinimo išvadomis, nustatyti, ar studijų programa atitinka teisės aktų reikalavimus¹⁰⁷. Atitiktis teisės aktų reikalavimams arba akreditacija yra teisėto studijų programos vykdymo atskaitos taškas. Siekiant užtikrinti akredituotų studijų programų tobulinimą ilgalaikėje perspektyvoje yra nustatyti akreditacijos terminai, jeigu, žinoma, priimamas sprendimas studijų programą akredituoti: 3 arba 6 metams, priklausomai nuo išorinio ekspertų vertinimo išvadų¹⁰⁸. Aukštųjų mokyklų vykdomų studijų programų išorinį vertinimą atlieka SKVC arba kita aukštojo mokslo kokybės vertinimo agentūra, įtraukta į Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registrą¹⁰⁹. Lyginant 2010 ir 2011 m. SKVC vertinimo planuose pateiktus duomenis apie ketinamas vertinti vykdomas studijų programas su SKVC metinėse veiklos ataskaitose pateiktais įvertintų vykdomų studijų programų duomenimis, akivaizdu, kad teise studijų programų išorinį vertinimą atlikti ne SKVC pagalba aktyviai naudojasi Mykolo Romerio universitetas (iš 18 vertinimo plane nurodytų programų, tiriamuoju laikotarpiu nebuvo įvertinta nei viena Mykolo Romerio universiteto vykdoma studijų programa)¹¹⁰. Kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programų vertinimą, didžiąja dauguma atvejų, organizuoja SKVC. Priežastį tam gali būti keletas: SKVC tinkamai atlieka savo darbą; aukštosios mokykloms per brangu pirkti užsienyje veikiančių kokybės užtikrinimo agentūrų paslaugas (SKVC organizuodamas studijų programų vertinimus juos finansuoja);

¹⁰⁴ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, III skyriaus 74 punktas.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Valstybės žinios, 2009-05-12, Nr. 54-2140, 40 straipsnio 2 dalis.

¹⁰⁶ Ten pat, 42 straipsnio 1 dalis.

¹⁰⁷ Ten pat, 40 straipsnio 4 dalis.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1652 „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-08-06, Nr. 100-4702, IV skyriaus 27.1, 27.2 punktai.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Valstybės žinios, 2009-05-12, Nr. 54-2140, 42 straipsnio 2 dalis.

¹¹⁰ *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2010 metais*, <http://www.skvc.lt/files/2010_ataskaita/skvc.pdf> [žiūrėta 2013-03-24], *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2011 metais*, <<http://www.skvc.lt/content.asp?id=546>> [žiūrėta 2013-03-24].

SKVC Lietuvoje veikia puikiai išmanydamas nacionalinę aukštojo mokslo sistemą bei turėdamas šios šalies studijų kokybės užtikrinimo precedentą. Kas konkrečiai lėmė Mykolo Romerio universiteto užsienyje veikiančios kokybės vertinimo agentūros pasirinkimą galima tik numanyti, tačiau atkreiptinas dėmesys į didelę išorinio vertinimo svarbą studijų kokybės užtikrinimo procese. Remiantis išoriniu studijų programų vertinimu, yra nustatoma studijų programos kokybė, teikiamos rekomendacijos, ugdoma mokslo ir studijų kokybės užtikrinimo kultūra bei priimamas sprendimas dėl akreditacijos¹¹¹.

Lietuvoje veikiančios studijų kokybės užtikrinimo sistemos tinkamumo pagrįstumo klausimas gali būti keliamas. Neatmestinos teorinės prielaidos, kad kitokia studijų kokybės užtikrinimo sistema galėtų būti veiksmingesnė. Galima modeliuoti situaciją, kai išorinio studijų kokybės užtikrinimo atsisakoma arba jis labai apribojamas, lieka vidinis studijų kokybės užtikrinimas, kuris priklauso tik nuo pačių aukštųjų mokyklų. Vadinasi, Lietuvoje veikiančią laisvąją rinką ir masinį aukštojo mokslo siekį turėtų riboti akademinė vertybė – teikti tik kokybišką išsilavinimą. Visgi, Lietuva neturi tvirtų akademinų tradicijų. Nuo 2009 m. pradėta vykdyti aukštojo mokslo reforma nukreipta į studijų kokybės gerinimą tai patvirtina. Taigi, neatsitiktinai, kuriant studijų kokybės užtikrinimo sistemą, aukštųjų mokyklų teisė pačioms rūpintis studijų kokybe buvo susieta su saugikliu – išorine priežiūra. Praėjus 17 metų nuo sistemos atsiradimo, net ir kritikuojant išorinį studijų kokybės užtikrinimą dėl pasireiškiančios inspektavimo grėsmės, aukštosios mokyklos neišvystė vidinės kokybės užtikrinimo sistemos tiek, kad išorinį kokybės užtikrinimą būtų galima taikyti minimaliai.

Šiame poskyryje pateikiama apibendrinta studijų kokybės užtikrinimo sistema. Pats studijų kokybės užtikrinimas yra žymiai sudėtingesnis procesas, reglamentuotas konkrečiomis procedūromis, turint siekį kiek įmanoma labiau prisidėti prie studijų kokybės gerinimo. Nepaisant to, kad magistro baigiamajame darbe tiriamos Studijų kokybės vertinimo centro galimybės prisidėti prie ilgalaikio studijų kokybės gerinimo, dviejų studijų kokybės užtikrinimo sistemos elementų atskirtis nėra galima. Dėl šios priežasties tolesnė SKVC organizuojamos išorinio vykdomų studijų programų kokybės vertinimo procedūros analizė bus atliekama tik vertinant iš studijų kokybės užtikrinimo sistemos kaip visumos perspektyvos.

2.2. Vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūra

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūrą (ta pati tvarka galioja tiek universitetinėms, tiek koleginiams studijų programoms)

¹¹¹ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Valstybės žinios, 2009-05-12, Nr. 54-2140, 40 straipsnio 3 dalis.

yra SKVC direktoriaus įsakymu patvirtinta Vykdomų studijų programų vertinimo metodika (toliau – Metodika). Metodika nustatomi išorinio vykdomų studijų programų vertinimo dalyviai, eiga, vertinimo sritys ir kriterijai, bendrieji reikalavimai studijų programų savianalizės suvestinės rengimui, vykdomos studijų programos analizės atlikimas, ekspertų grupės, atliekančios vertinimą, darbo organizavimo tvarka, etikos principai bei apeliacijų, dėl vertinimo, nagrinėjimo tvarka¹¹². Šis dokumentas apibrėžia išorinio vertinimo ciklą, kurio išmanymas atveria aukštosioms mokykloms galimybes pasinaudoti savo teisėmis ir tinkamai atlikti pareigas.

Išorinio studijų programų kokybės vertinimo procedūros analizę tikslingiausia pradėti nuo aukštosios mokyklos kreipimosi į SKVC su prašymu atlikti studijų programos vertinimą. Prašymas turi būti pateikiamas likus ne mažiau kaip 18 mėnesių iki programos akreditavimo termino pabaigos¹¹³. Pažymėtina, kad ši nuostata taikoma ir galioja tik tuo atveju, jeigu studijų programos išorinį vertinimą atlieka Studijų kokybės vertinimo centras. Kai išorinį vertinimą atlieka kita kokybės vertinimo agentūra, priklausanti Europos kokybės užtikrinimo agentūrų registrui, tuomet atitinkamai vadovaujamosi tos agentūros į kurią kreipiamasi nustatyta tvarka. Informacijos, kurią pateikia aukštosios mokyklos apie išorinį vertinimąsi SKVC (dažniausiai pateikiama elektronine forma) pagrindu yra sudaromas numatomų Studijų kokybės vertinimo centre vertinti studijų programų sąrašas, kuriame yra nurodomi savianalizių suvestinių pateikimo terminai ir vertinimo pobūdis, t. y. ar vertinimą atliks lietuvių, ar tarptautinė ekspertų grupė¹¹⁴. Vadinas, pačios aukštosios mokyklos pasirinkimas išorinį vykdomų studijų programų vertinimą atlikti būtent SKVC suponuoja vadovavimąsi centro nustatytomis išorinio vertinimo procedūromis.

Viena iš tokių privalomų nuostatų, taikomų aukštosioms mokykloms, yra savianalizės suvestinės parengimas ir jos pateikimas Studijų kokybės vertinimo centrui likus ne mažiau kaip 6 mėnesiams iki studijų programos akreditavimo termino pabaigos¹¹⁵. Remiantis 2008 m. atlikto Danijos vertinimo instituto tyrimo duomenimis, 96 proc. (45) atsakymus pateikusių agentūrų savianalizės suvestinę pripažįsta kaip vieną iš svarbiausių išorinio studijų kokybės vertinimo elementų¹¹⁶. Nuo to, kaip aukštoji mokykla parengia savianalizės suvestinę labai priklauso išorinio studijų programos vertinimo rezultatai. Savianalizės suvestinė yra svarbiausias informacijos šaltinis viso išorinio

¹¹² Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, I skyriaus 1 punktas.

¹¹³ Ten pat, II skyriaus 15 punktas.

¹¹⁴ Ten pat.

¹¹⁵ Ten pat, II skyriaus 23 punktas.

¹¹⁶ *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*, p. 45, <<http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].

vertinimo metu, todėl ja turi būti atskleidžiamas aukštosios mokyklos gebėjimas analizuoti ir kritiškai vertinti savo veiklą, numatyti jos tobulinimo perspektyvą. Siekiant šio tikslo, savianalizės suvestinėje pateikiami teiginiai turi būti pagrindžiami kiekybiniais ir kokybiniais įrodymais¹¹⁷. Laikantis šios tvarkos, ekspertų vizitas į aukštąją mokyklą taptų tik papildoma priemone patvirtinti savianalizės suvestinės duomenis, o ne esmine vertinimo proceso dalimi, siekiant išsiaiškinti realią situaciją.

Nepaisant to, kad aukštoji mokykla atlieka savianalizę nusistatyta tvarka – vidinis studijų kokybės užtikrinimas yra aukštosios mokyklos kompetencijos sritis, vis dėlto Metodikoje yra įtvirtinti tam tikri reikalavimai savianalizės suvestinėms. Prieš įvardijant reikalavimus, pažymėtina, kad Europos šalyse, kurių studijų kokybės užtikrinimo sistemos yra laikomos sektiniais pavyzdžiais, vertinant studijų programas ir institucijas, aukštosioms mokykloms atliekant savianalizę yra suteikiama pakankamai didelė veiksmų laisvė¹¹⁸. Norvegijoje aukštosios mokyklos gali laisvai pasirinkti savianalizės atlikimo metodiką ir organizacinę struktūrą, Švedijoje yra akcentuojamos temos, kurioms reikėtų skirti daugiau dėmesio atliekant savianalizę¹¹⁹. Tuo tarpu Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje atliekant savianalizę daugiau koncentruojamasi į su studijų programos vykdymu susijusius organizacinius klausimus (tai lemia orientacija į institucinį vertinimą, nuo kurio priklauso studijų programų vertinimo rezultatai): aukštosios mokyklos viziją ir tikslą, valdymą ir strategiją, akademinę politiką, institucijos išteklių naudojimą, veiklos planavimą, kurie būtinai turi atsispindėti savianalizės suvestinėje¹²⁰. Grįžtant prie Lietuvos aukštosiose mokyklose rengiamų savianalizių suvestinių vykdomų studijų programų išoriniam vertinimui, joms yra keliami tokie formos ir turinio reikalavimai:

1. Savianalizės suvestinės teksto apimtis neturėtų viršyti 30 lapų (priedai į šią apimtį neįskaičiuojami);
2. Savianalizės suvestinės dalys: įžanga, programos analizė, priedai, kartu nurodoma, kokia pagrindinė informacija turėtų būti pateikiama išvardytose dalyse;
3. Vertinamosios sritys ir kriterijai, pagal kuriuos turėtų būti atliekama studijų programos analizė (kai kuris nors kriterijus netaikytinas, tai turi būti nurodoma savianalizės suvestinėje);
4. Laikotarpis už kurį turi būti pateikiami reikiami duomenys;
5. Dokumentų įforminimas, pagal pateiktą aprašymą¹²¹.

¹¹⁷ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, III skyriaus 65, 66 punktai.

¹¹⁸ Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P., „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005, Nr. 2, p. 42.

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Ten pat.

¹²¹ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos

Taip pat Metodikoje yra pateikta keletas rekomendacijų, kaip aukštajai mokyklai organizuoti savianalizę. Tinkamo savianalizės suvestinės rengimo nuostatų įgyvendinimo atsakomybė tenka ne tik aukštajai mokyklai, bet ir SKVC, kuris įsipareigoja per 20 kalendorinių nuo savianalizės suvestinės gavimo dienos, peržiūrėti, ar savianalizės suvestinė yra parengta, pagal Metodikos reikalavimus ir grąžinti aukštajai mokyklai ją taisyti, jeigu yra esminių neatitikimų (terminas taisymui yra toks pat, kaip ir SKVC savianalizės suvestinės peržiūrėjimui)¹²². Atkreiptinas dėmesys, kad likus ne mažiau kaip 2 savaitėms iki ekspertų grupės vizito, aukštoji mokykla turi teisę pateikti informaciją SKVC apie esminius pasikeitimus studijų programoje po savianalizės suvestinės pateikimo¹²³. Taip siekiama išlaikyti formos vientisumą ir vertinimo proceso koncentraciją ties pagrindiniais studijų programų vykdymo aspektais. Šie veiksniai tampa ypač svarbiais, todėl kad dažniausiai Lietuvoje išorinį studijų programų vertinimą atlieka iš užsienio šalių atvykę ekspertai bei vertinimo procesas yra ribotas laike. Visa aukštosios mokyklos apie vykdomą studijų programą sukaupta ir išanalizuota informacija ekspertams turi būti pateikiama tiksliai, aiškiai ir laiku.

Išorinio studijų programų vertinimo metu visą reikiamą medžiagą, susijusią su vertinimu, ekspertams pateikia SKVC. Laikomasi Metodikoje nustatytos tvarkos – Studijų kokybės vertinimo centras organizuodamas išorinį vertinimą yra tarpininkas tarp aukštosios mokyklos ir ekspertų¹²⁴. Taip siekiama išvengti šališkumo vertinimo procese. Šio principo įgyvendinimas taip pat labai priklauso nuo išoriniam vertinimui atlikti parinktų ekspertų. Ekspertų atranką vykdo SKVC, taikydamas praktiką ekspertų grupę sudaryti kelioms tos pačios krypties studijų programoms vertinti¹²⁵. Pastaroji praktika pasiteisina ne tik optimizuojant vertinimo proceso organizavimą, tačiau kartu leidžia ekspertams išskirti bendras vertinamų programų studijų krypties tendencijas.

Grįžtant prie vertinimo nešališkumo principo įgyvendinimo, dar kartą paminėtinas ekspertų grupių skirstymas į tarptautines ir lietuviškas. Daugumą vykdomų studijų programų vertina tarptautinės ekspertų grupės¹²⁶.

patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, III skyriaus 67, 68, 74, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 90 punktai.

¹²² Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, II skyriaus 27, 28 punktai.

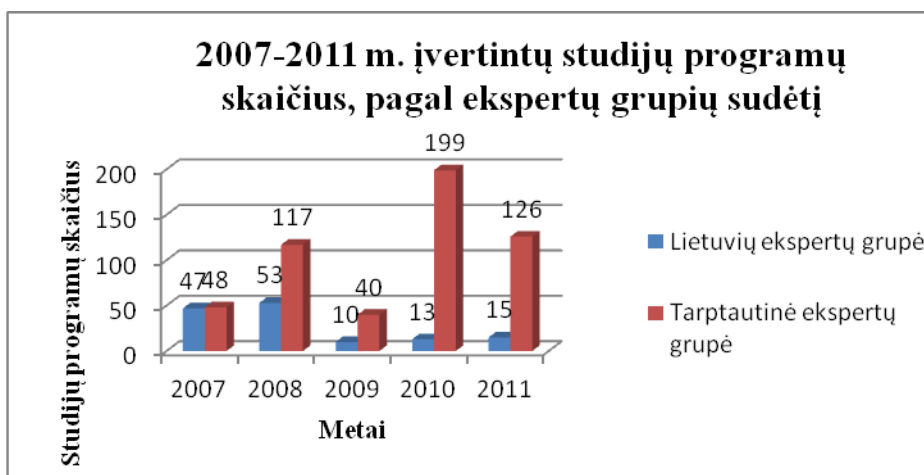
¹²³ Ten pat, II skyriaus 26 punktas.

¹²⁴ Ten pat, I skyriaus 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 punktai.

¹²⁵ Ten pat, I skyriaus 5 punktas.

¹²⁶ *Studijų kokybės vertinimo centras. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos*, <http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf> [žiūrėta 2011-11-24], *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2007 metais*, <http://www.skvc.lt/files/2007_ataskaita/metine_ataskaita.pdf> [žiūrėta 2013-03-24], *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2008 metais*, <http://www.skvc.lt/files/2008_ataskaita/SKVC_ataskaita-galutine.pdf> [žiūrėta 2013-03-24], *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2009 metais*, <http://www.skvc.lt/files/2009_ataskaita/SKVC_ATASKAITA-2009.pdf> [žiūrėta 2013-03-24], *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2010 metais*, <http://www.skvc.lt/files/2010_ataskaita/skvc.pdf> [žiūrėta 2013-03-24], *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2011*

1 pav. 2007–2011 m. įvertintų studijų programų skaičius, pagal ekspertų grupių sudėtį

Šaltinis: <http://www.skvc.lt/content.asp?id=310>

Galima daryti prielaidą, kad tokia situacija susiklosto, dėl Lietuvos akademinės bendruomenės dydžio bei jos narių sąsajų vienas su kitu. Egzistuojant pastarosioms sąlygoms sudėtinga rasti lietuvių ekspertų, kurie galėtų nešališkai dalyvauti vertinimuose. Žinoma, užsienio ekspertų paslaugos kainuoja brangiau, tačiau į šią kainą turėtų būti įskaičiuojamas ne tik ekspertinis vertinimas, bet ir užsienio šalių Lietuvos aukštosios mokykloms perduodama geroji patirtis. Argumentai, kad iš užsienio šalių atvykę ekspertai neišmano Lietuvos aukštojo mokslo sistemos, nežino, koks yra studijų kokybės kontekstas tampa beveik visais, kai atsižvelgiama į tai, kad dažniausiai tarptautinėje ekspertų grupėje, priklausomai nuo ekspertų grupės dydžio, dirba bent 1 lietuvis ekspertas. Tai gali būti dėstytojas, studentas, socialinis partneris arba jeigu ekspertų grupė didelė, vienoje grupėje gali dirbti kiekvienas iš paminėtų grupių lietuvių atstovų. Šios praktikos taikymas nėra išskirtinai precedentinis atvejis. Renkant ekspertų grupę vadovaujasi Ekspertų atrankos aprašu, patvirtintu SKVC direktoriaus įsakymu, kuriame yra nurodyta, kad renkant tiek lietuvišką, tiek tarptautinę ekspertų grupę išoriniame vykdomų studijų programų vertinime negali dalyvauti mažiau negu trys ekspertai ir daugiau kaip pusė ekspertų grupėje turėtų būti iš mokslo ir studijų institucijų bei pateikiamos 2 rekomendacijos, dėl studento ir socialinio partnerio dalyvavimo kiekviename iš vertinimų¹²⁷. Be to, kiekvienu studijų programos vertinimo

metais, < <http://www.skvc.lt/content.asp?id=546> > [žiūrėta 2013-03-24].

¹²⁷ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2007 kovo 19 d. įsakymo Nr. 1-55 „Dėl ekspertų atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-11-18, Nr. 139-6567, IV skyriaus I skirsnio 13, 16, 18, 19 punktai.

atveju, ekspertų grupės darbą koordinuoja SKVC paskirtas vertinimo koordinadorius (SKVC darbuotojas), kurio pareiga yra konsultuoti visais su studijų programų vertinimu susijusiais klausimais¹²⁸.

Ekspertų grupės atrankai taikomi ne tik kiekybiniai, tačiau ir kokybiniai reikalavimai. Ekspertų į SKVC duomenų bazę (Metodikoje – sąvadas) įtraukimo būdai yra įvairūs: rekomenduoti gali mokslo ir studijų institucijos, studentų atstovybės ar jų sąjungos, profesinės draugijos, kūrybinės organizacijos, valstybės institucijos ar įstaigos, verslo bei pramonės įmonės, organizacijos bei kitos Lietuvos ar užsienio ekspertinės institucijos, mokslininkai ir vertinimo patirties turintys ekspertai¹²⁹. Asmenys, pretenduojantys dalyvauti ekspertiniuose studijų programų vertinimuose turi būti kompetentingi, objektyvūs, principingi ir novatoriški¹³⁰. Išvardyti kriterijai detalizuojami tam tikrais reikalavimais, iš kurių bent vienas turi atitikti, kad asmuo galėtų būti pakviestas dalyvauti vykdomų studijų programų išoriniame vertinime:

1. Studijų ir (ar) mokslinė veikla turi būti aktyvi ir rezultatyvi;
2. Būti susipažinęs su Lietuvos mokslo bei studijų problemomis ir (arba) su vienos studijų ar mokslo krypties ypatybėmis užsienyje;
3. Turėti su mokslu ir (ar) studijomis susijusio tarptautinio bendradarbiavimo, projektų (veiklų) rengimo ir (ar) vykdymo patirties;
4. Turėti mokslo ar studijų administravimo ir (ar) vadybos patirties;
5. Turėti studijų ir mokslinės veiklos, mokslo ir studijų institucijų vertinimo patirties¹³¹.

Minėtieji reikalavimai netaikomi ekspertų grupės nariams atstovaujantiems studentus ir socialinius partnerius. Jie paprastai atrenkami laikantis šių grupių pobūdį atitinkančių reikalavimų, pavyzdžiui, studentams keliama tokie reikalavimai:

1. Išoriniame studijų programų vertinime turėtų dalyvauti studentai, kurie studijuoja ne žemesniame nei antrame pirmosios pakopos ar vientisųjų studijų programos kurse (taip pat gali dalyvauti asmenys baigę bet kurios pakopos ar laipsnio nesuteikiančią studijų programą ne vėliau kaip prieš vienerius metus jų pakvietimo dalyvauti vertinime metu);
2. Pasižymi gerais studijų rezultatais ir domisi aukštojo mokslo kokybės užtikrinimu¹³².

¹²⁸ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, I skyriaus 3.2. punktas.

¹²⁹ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2007 kovo 19 d. įsakymo Nr. 1-55 „Dėl ekspertų atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-11-18, Nr. 139-6567, II skyriaus 4 punktas.

¹³⁰ Ten pat, II skyriaus 6 punktas.

¹³¹ Ten pat, II skyriaus 7.1., 7.2., 7.3, 7.4, 7.8. punktai.

Reikalavimai socialiniams partneriams:

1. Atstovauti darbo rinkos sektorių, kuris yra aktualus vertinamos studijų programos arba studijų krypties atžvilgiu;

2. Turėti bendradarbiavimo su mokslo ir studijų ar kitomis švietimo institucijomis patirties¹³³. Taip pat pažymėtina, kad ekspertų grupės darbą organizuoja ekspertų grupės vadovas, kurį skiria SKVC, atsižvelgdamas į asmens patirtį studijų kokybės užtikrinimo srityje, mokslo ir (ar) meno pasiekimus¹³⁴.

Žvelgiant iš tarptautinės perspektyvos, remiantis 2003 ir 2008 m. Danijos vertinimo instituto atlikto tyrimo duomenimis, galima prieiti prie išvados, kad skirtingose Europos valstybėse ekspertų grupių sudarymo praktika labiausiai skiriasi absolventų įtraukimo į studijų programų vertinimą atžvilgiu¹³⁵. Šios grupės atstovai į ekspertų grupes yra įtraukiami rečiausiai (Lietuvoje studijų programos absolventai į studijų programos vertinimą nėra įtraukiami). Didžiąja dauguma atvejų, pagal tyrimo dalyvavusių agentūrų pateiktus duomenis, atrenkant ekspertus išoriniam studijų programų vertinimui yra orientuojamasi į akademikus (tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu), kurių interesų sritis sutaptų su vertinama studijų programa¹³⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2003 iki 2008 m. išaugo studentų ir socialinių partnerių įtraukimo į ekspertų grupes rodikliai¹³⁷.

Buvo paminėta, kad ekspertų atranką Lietuvoje vykdo SKVC, atsižvelgdamas į Ekspertų atrankos apraše numatytus reikalavimus. Tačiau siekiant kuo objektyvesnės ekspertų atrankos, aukštosioms mokykloms yra paliekama teisė, gavus raštą apie ekspertų grupės sudėtį, per 5 darbo dienas nuo rašto išsiuntimo dienos išdėstyti argumentuotą nuomonę dėl ekspertų grupės nario / narių (pateikiama raštu) tinkamumo dalyvauti vertinime¹³⁸. Į išdėstytą nuomonę SKVC, priklausomai nuo argumentacijos pagrįstumo, privalo atsižvelgti. Galima preziumuoti, kad tais atvejais, kai aukštosios mokyklos neturi pastabų dėl ekspertų grupės sudėties, pradedamas ekspertų grupės darbas.

¹³² Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2007 kovo 19 d. įsakymo Nr. 1-55 „Dėl ekspertų atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-11-18, Nr. 139-6567, II skyriaus 9 punktas.

¹³³ Ten pat, II skyriaus 8 punktas.

¹³⁴ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, IV skyriaus 119 punktas.

¹³⁵ *Quality procedures in European Higher Education*, p. 25, <<http://www.enqa.eu/files/procedures.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31], *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*, p. 62, <<http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].

¹³⁶ Ten pat.

¹³⁷ Ten pat.

¹³⁸ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, II skyriaus 31 punktas.

Ekspertų grupės darbui reikalingos medžiagos pateikimą organizuoja SKVC. Jeigu tiksliau, už informacijos pateikimą, ekspertų grupės konsultavimą, vizito organizavimą yra atsakingas SKVC paskirtas vertinimo koordinatorius. Taigi, vertinimo koordinatorius arba, kitaip tariant, vertinimo agentūra, vaidina labai svarbų vaidmenį studijų kokybės vertinimo procese. Iš tiesų, skirtingose Europos aukštojo mokslo erdvei priklausančiose valstybėse darbų pasiskirstymas tarp vertinimo agentūrų ir ekspertų šiek tiek skiriasi, tačiau bendra tendencija išlieka ta pati – vertinimo procesą organizuoja agentūros, o už patį vertinimą ir vertinimo išvadų parengimą yra atsakinga ekspertų grupė¹³⁹. Lietuva šiuo atveju nėra išimtis, todėl viena pirmųjų ir svarbiausių vertinimo koordinatorių pareigų, sudarius ekspertų grupę, yra savianalizės suvestinės pateikimas ekspertams likus ne mažiau kaip mėnesiui iki ekspertų grupės vizito į aukštąją mokyklą dienos¹⁴⁰. Savianalizės suvestinės analitinį įvertinimą, išskiriant programos stiprybes ir silpnybes, ekspertai atlieka remdamiesi Vykdomų studijų programų vertinimo metodikoje apibrėžtomis vertinimo sritimis ir kriterijais, kurie iš esmės yra Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatų ir gairių integravimas į Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemą:

1. Vertinant studijų tikslus ir numatomus studijų rezultatus nustatoma, ar studijų programos poreikis, tikslai ir studijų rezultatai yra pagrįsti ir tinkami.
2. Vertinant programos sandarą nustatoma, ar studijų programos planas ir turinys yra tinkamai sudaryti.
3. Vertinant personalo sritį nustatoma, ar studijų programoje dėstantis personalas yra tinkamas ir pakankamas sėkmingam programos vykdymui.
4. Vertinant materialiuosius išteklius nustatoma, ar studijų programoje naudojami materialieji ištekliai yra tinkami ir pakankami.
5. Vertinat studijų eigos ir jos vertinimo sritį, nustatoma, ar studentų priėmimas ir atranka, studentų pasiekimų vertinimas atliekamas tinkamai, ar veiksmingai organizuojamos studijos ir teikiama parama studentams, ar absolventai įsidarbina sėkmingai ir tikslingai.
6. Vertinant programos vadybos sritį, nustatoma, ar programa administruojama tinkamai, ar veiksmingai ir skaidriai atliekamas vidinis studijų programos kokybės užtikrinimas¹⁴¹.

¹³⁹ Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P., „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005, Nr. 2, p. 45.

¹⁴⁰ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, II skyriaus 33 punktas.

¹⁴¹ Ten pat, IV skyriaus 128, 129, 130, 131, 132, 133 punktai.

Analizės rezultatas – pirminės išvados, kuriomis ekspertų grupė vadovaujasi vizito į aukštąją mokyklą metu.

Ekspertų grupės vizitas į aukštąją mokyklą trunka nuo 1 iki 3 dienų¹⁴². Jo metu vyksta susitikimai su tikslinėmis grupėmis: aukštosios mokyklos ar jos padalinio administracija, savianalizės suvestinės rengėjais, dėstytojais, studentais, absolventais ir jų darbdaviais (į tarptautinę perspektyvą, siekiant palyginti vizito trukmę ir eigą (su kuriomis tikslinėmis grupėmis vyksta susitikimai), nėra atsižvelgiama, nes minėtųjų dimensių skirtumai, pagal 2008 m. Danijos vertinimo instituto atlikto tyrimo duomenis, skirtingose Europos valstybėse nėra dideli¹⁴³)¹⁴⁴. Tais atvejais, kai aukštosios mokyklos atstovas priklauso kelioms tikslinėms grupėms, jam leidžiama dalyvauti tik viename susitikime su ekspertų grupe¹⁴⁵. Tokiu būdu siekiama išvengti interesų konflikto ir užtikrinti konfidencialumą. Šiuo atžvilgiu SKVC ypatingą dėmesį skiria tinkamam studentų, absolventų ir socialinių partnerių susitikimų su ekspertų grupe organizavimui. Laikomasi griežtos nuostatos, kad susitikimo su šiomis grupėmis metu negali dalyvauti toje aukštojoje mokykloje dirbantys asmenys, socialinių partnerių ir absolventų atveju, ir toje aukštojoje mokykloje studijuojantys asmenys¹⁴⁶. Atsižvelgiama ir į tai, kad vertinant tarptautinei ekspertų grupei, susitikimuose su studentais, absolventais ir socialiniais partneriais neturėtų dalyvauti vertėjas, dirbantis aukštojoje mokykloje, kurios studijų programa vertinama (vertinimą atliekant tarptautinei ekspertų grupei, paprastai susitikimai vyksta anglų kalba)¹⁴⁷. Kadangi Vykdomų studijų programų vertinimo metodikoje nėra nurodyta, kas tokiais atvejais teikia vertėjo paslaugas, galima daryti prielaidą, kad tai atlieka vertinimo koordinatorius arba vertinime dalyvaujantys ekspertai iš Lietuvos. Sudėtinga nustatyti, kiek tai turi įtakos susitikimų produktyvumui. Susitikimuose su likusiomis tikslinėmis grupėmis, aukštosios mokyklos pakviestas vertėjas dalyvauti gali¹⁴⁸.

Vizito metu ekspertai taip pat susipažįsta su vertinamos studijų programos vykdymui skirta materialiąja baze, studentų kursiniais, baigiamaisiais darbais, egzaminų medžiaga bei kitais dokumentais, pagal poreikį¹⁴⁹. Už minėtosios medžiagos pateikimą, kaip ir už tinkamų sąlygų ekspertų

¹⁴² Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, II skyriaus 35 punktas.

¹⁴³ *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*, p. 72, <<http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].

¹⁴⁴ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, IV skyriaus 37, 123 punktai.

¹⁴⁵ Ten pat, II skyriaus 39 punktas.

¹⁴⁶ Ten pat, II skyriaus, 40 punktas.

¹⁴⁷ Ten pat, II skyriaus 41 punktas.

¹⁴⁸ Ten pat.

¹⁴⁹ Ten pat, IV skyriaus 123 punktas.

darbui sudarymą vizito metu yra atsakinga aukštoji mokykla¹⁵⁰. Siekiant šių nuostatų įgyvendinimo, vizito data ir darbotvarkė derinama ne tik su ekspertų grupe, bet ir su aukštąja mokykla¹⁵¹. Aukštosios mokyklos gebėjimas užtikrinti sklandų ekspertų grupės darbą gali prisidėti prie pozityvesnių ar negatyvesnių vertinimo rezultatų, su kuriais aukštoji mokykla preliminarai yra supažindinama baigiantis ekspertų grupės vizitui. Per 1 mėnesį nuo ekspertų grupės vizito į aukštąją mokyklą pabaigos, ekspertų grupė parengia studijų programos išorinio vertinimo išvadų projektą, kuris yra pateikiamas aukštajai mokyklai¹⁵². Aukštoji mokykla susipažinimui su išvadų projektu bei pastebėjimų dėl faktinių klaidų (faktinės informacijos neatitikimas) pateikimui turi 14 kalendorinių dienų¹⁵³. Lygiai tiek pat dienų ekspertų grupė turi išvadų korekcijai po aukštosios mokyklos raštu pateiktų pastabų. Išvadų projekto turinio klausimų aukštosios mokyklos šioje vertinimo proceso stadijoje neturėtų svarstyti. Visa reikiama informacija turėjo būti pateikta savianalizės suvestinėje bei vizito į aukštąją mokyklą metu. Pastarosios informacijos pagrindu ekspertai priima sprendimą dėl siūlymo studijų programą akredituoti arba neakredituoti. Siūlymas yra formuluojamas atsižvelgiant į švietimo ir mokslo ministro įsakymu „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatytą tvarką – kiekviena vertinamoji sritis turi būti įvertinta skalėje nuo 1 (nepatenkinamai) iki 4 (sritis yra išskirtinė)¹⁵⁴. Bendrai įvertinimų sumai neviršijant 12 balų, taip pat vieną iš sričių ekspertams įvertinus nepatenkinamai, studijų programos yra siūloma neakredituoti¹⁵⁵. Studijų programą yra siūloma akredituoti 3 studijų metams, jeigu įvertinimų suma yra daugiau negu 12 balų ir nei viena sritis nėra įvertinta nepatenkinamai¹⁵⁶. Ilgiausias – 6 studijų metų akreditacijos laikotarpis yra siūlomas studijų programoms, kurių įvertinimas balais sudaro ne mažiau kaip 18 balų ir nei viena sritis nėra įvertinta nepatenkinamai ar patenkinamai¹⁵⁷. Lietuvoje taikoma vykdomų studijų programų maksimali akreditavimo trukmė yra diskusijų objektas. Dažniausiai keliamas klausimas, ar 6 studijų metų akreditacijos terminas yra ne per ilgas, kai aplinka keičiasi ypatingai sparčiai, o 6 studijų metų akreditavimo laikotarpis sudaro sąlygas gerai įvertintoms studijų programoms kurį laiką stagnuoti. Bet tai yra ne metų, o aukštųjų mokyklų sąmoningumo klausimas. Jeigu aukštosios mokyklos tam tikrą

¹⁵⁰ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, II skyriaus 38 punktą.

¹⁵¹ Ten pat, IV skyriaus 122 punktą.

¹⁵² Ten pat, II skyriaus, 43 punktą.

¹⁵³ Ten pat, II skyriaus 44 punktą.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1652 „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-08-06, Nr. 100-4702, 1 priedas.

¹⁵⁵ Ten pat, IV skyriaus 27.3. punktą.

¹⁵⁶ Ten pat, IV skyriaus 27.2. punktą.

¹⁵⁷ Ten pat, IV skyriaus 27.1. punktą.

laikotarpį leidžia sau netobulinti veiklos, atsižvelgdamos į akreditacijos terminą, tai iš tiesų reiškia, kad išorinis studijų kokybės vertinimas vis dar yra būtina sąlyga. Tuomet 6 studijų metų akreditacijos terminas tampa puikiu rodikliu. Juo labiau, kad lyginant akreditacijos terminus Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse, ypatingai dideli skirtumai neišryškėja: Olandijoje studijų programų akreditacijos terminas yra 6 m., Vengrijoje – 8 m., Prancūzijoje – 8 m., Suomijoje – 4 m., Austrijoje – 5 m., Norvegijoje studijų programos yra akredituojamos neribojamai, tačiau akreditacija gali būti panaikinta po neigiamo studijų programos įvertinimo¹⁵⁸.

Tačiau grįžkime į Lietuvą. Susiklosčius situacijai, kai aukštoji mokykla nesutinka su vertinimo išvadamis arba siekia tikslinti vertinimo turinį, aukštosios mokyklos atstovai, pagal poreikį, turi teisę atvykti į patariančiosios SKVC institucijos – Studijų vertinimo komisijos (toliau – SVK) posėdį. Kiekvienos, ne tik ginčijamos, studijų programos vertinimo išvados yra svarstomos SVK, kuri turi teisę, remdamasi veiklos nuostatais, siūlyti priimti vieną iš sprendimų: pritarti arba nepritarti ekspertų išvadam¹⁵⁹. Taigi, nesutinkančios su ekspertų grupės vertinimu aukštosios mokyklos, pagal poreikį, gali dalyvauti SVK posėdžiuose ir išsakyti pagrįstą nuomonę dėl vertinimo išvadų.

1 lentelėje pateikiami duomenys apie SVK priimtus sprendimus 2011 m. Ankstesni nei 2011 m. duomenys nepateikiami, nes iki 2010 m. SKVC veiklos ataskaitose nėra nurodyta, kokius sprendimus, dėl išorinio vykdomų studijų programų vertinimo išvadų, priėmė panašiais kaip SVK principais veikusi Studijų vertinimo ekspertų taryba. Iš pateiktų duomenų akivaizdu, kad 2011 m. SVK absoliučia dauguma atvejų pritarė vertinimo išvadam. Tai reiškia, kad SKVC sudarytų ekspertų grupių veikla 2011 m. yra vertintina teigiamai.

1 lentelė. 2011 metais priimti Studijų vertinimo komisijos sprendimai

Pritarti vertinimo išvadam	205
Nepritarti ir siūlyti ekspertams išvadas patikslinti	11
Nepritarti ir siūlyti SKVC atlikti naują vertinimą	3

Šaltinis: <http://www.skvc.lt/content.asp?id=310>

¹⁵⁸ *Accreditation Models in Higher Education*, <<http://www.enga.eu/files/ENQAmodels.pdf>>, [žiūrėta 2013-03-11].

¹⁵⁹ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2010 m. sausio 18 d. įsakymo Nr. 1-01-9 „Dėl Studijų vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-12-30, Nr. 162-7735, II skyriaus 7.1., 7.2. punktai.

Dar viena galimo vertinimo išvadų turinio kaitos priemonė yra Studijų programų apeliacinė komisija (Apeliacinė komisija veikia prie SKVC ir yra kolegiali institucija¹⁶⁰), į kurią aukštosios mokyklos turi teisę kreiptis per 20 kalendorinių dienų nuo SKVC priimto sprendimo dėl studijų programos akreditavimo / neakreditavimo išsiuntimo dienos¹⁶¹. Skirtumas tarp SVK ir Apeliacinės komisijos – SVK yra svarstomas vertinimo išvadų pagrindumas. Pats sprendimas dar nėra priimtas. Aukštajai mokyklai apeliuojant yra ginčijamas SKVC priimtas sprendimas po SVK posėdžio. Per 60 kalendorinių dienų nuo apeliacijos gavimo ji yra išnagrinėjama¹⁶². Apie Apeliacinės komisijos priimtą sprendimą SKVC aukštąją mokyklą informuoja raštu¹⁶³. Paskutinė instancija nesutinkant su studijų programos išorinio vertinimo rezultatais yra teismas. Kadangi ne tik Lietuvą, bet ir kitas Europos aukštojo mokslo erdvei priklausančias valstybes galima apibrėžti kaip teisingas, todėl neabejotina, kad kokybės užtikrinimo agentūrų veikla jose taip pat atspindi teisinius, socialinius ir kultūrinius aplinkos reikalavimus¹⁶⁴.

2 lentelėje yra pateikiami duomenys apie Apeliacinės komisijos priimtus sprendimus 2007-2011 m. Iš pateiktų duomenų matyti, kad daugiausia apeliacijų, dėl išorinio studijų programų vertinimo išvadų, buvo pateikta 2007 metais. 2008 – 2011 m. pateikiamų apeliacijų skaičius yra nepalyginamai mažesnis. Priežastys, kodėl apeliacijų skaičius nuo 2007 iki 2011 m. sumažėjo 96% SKVC metinėse veiklos ataskaitose nėra įvardijamos. Iš surinktų duomenų galima prieiti tik prie numanomos išvados, kad aukštosios mokyklos SKVC ekspertų grupių veiklą vertina kaip pakankamai objektyvią.

¹⁶⁰ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2008 m. gruodžio 4 d. įsakymo Nr. 1-158 „Dėl Studijų programų apeliacinės komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-12-30, Nr. 162-7734, I skyriaus 2 punktas.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1652 „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-08-06, Nr. 100-4702, V skyriaus 135 punktas.

¹⁶² Ten pat, V skyriaus 136 punktas.

¹⁶³ Ten pat.

¹⁶⁴ *Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos ir gairės*, p. 24, <http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

2 lentelė. 2007–2011 metų Studijų programų apeliacinės komisijos sprendimai

Apeliacinės komisijos sprendimai	2007	2008	2009	2010	2011
Pasiūlytas papildomas vertinimas	2	4	2	0	0
Pasiūlyta vertinimo išvadas svarstyti pakartotinai	10	0	7	0	1
Apeliacija atmesta	10	6	6	1	0
Iš viso apeliacijų:	22	10	15	1	1

Šaltinis: <http://www.skvc.lt/content.asp?id=310>

Priėmus galutinį sprendimą dėl studijų programos išorinio vertinimo rezultatų, vertinimo išvadas bei priimtą sprendimą Studijų kokybės vertinimo centras (kaip ir dauguma Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacijai priklausančių agentūrų¹⁶⁵) ir aukštoji mokykla privalo paskelbti viešai¹⁶⁶. Nuostata dėl privalomo išorinio vertinimo išvadų skelbimo aukštosiose mokyklose kitose Europos aukštojo mokslo erdvei priklausančiose šalyse taikoma ne itin dažnai. Pagal Danijos tyrimo instituto 2008 m. pateiktus duomenis, tik vienos iš į klausimą atsakiusių agentūrų (39) atstovai nurodė, kad išorinio vertinimo išvadas skelbia ir aukštosios mokyklos¹⁶⁷. Pažymėtina, kad nepaisant privalomos teisės akto nuostatos, duomenys apie aukštųjų mokyklų vertinimo rezultatų viešą skelbimą Lietuvoje nėra fiksuojami ar kaupiami. Todėl kyla grėsmė, kad ne visi aukštuoju mokslu suinteresuoti asmenys turi galimybę disponuoti šia informacija. Nėra aišku, kodėl yra sudaromos sąlygos privalomą teisės akto nuostatą taikyti itin lanksčiai. Išorinis vykdomų studijų programų kokybės vertinimas yra skirtas ne tik studijų programų „būklės“ įvertinimui, tačiau kartu ir visuomenės informavimui apie ją. Todėl šiuo metu Lietuvoje galiojanti teisės akto nuostata dėl viešo rezultatų skelbimo turėtų būti taikoma be išlygų. Tai nebūtų aukštosios mokyklos autonomijos ribojimas, tačiau taip būtų užtikrinama informacijos sklaida ir aukštojo mokslo dalininkų orientacija į svarbų išorinio studijų programų kokybės vertinimo elementą – grįžtamąjį ryšį arba dar kitaip – paskesnę veiklą.

¹⁶⁵ *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*, p. 75, <http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

¹⁶⁶ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, IV skyriaus 123 punktas., II skyriaus 51 punktas.

¹⁶⁷ *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*, p. 75, <http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

Už paskesnę veiklą įvertinus studijų programą atsako aukštoji mokykla¹⁶⁸. Ji pati turėtų numatyti priemones savianalizės ir išorinio vertinimo metu nustatytų trūkumų šalinimui arba tolesnio sėkmingo vykdymo plėtojimui. Priemonių praktiniam pritaikymui svarbu, kad jos būtų žinomos ir aiškios aukštosios mokyklos akademinei bendruomenei, taip pat kad būtų integruotos į tolesnį programos vykdymą. Siekiant įvertinti studijų programos tobulinimo priemonių plano tinkamumą galima kreiptis į SKVC¹⁶⁹. Duomenų apie prašymus įvertinti aukštųjų mokyklų paskesnės veiklos priemonių planą SKVC nepateikia. Tai gali sąlygoti kelios priežastys: aukštosios mokyklos paprastai su tokio pobūdžio prašymais nesikreipia; SKVC tokios informacijos nekaupia; realiai SKVC tokios veiklos nevykdo. Vis dėlto nepaisant to, kad paskesnė veikla yra priskiriama aukštosios mokyklos kompetencijai, SKVC siekdamas užtikrinti grįžtamąjį ryšį yra įsipareigojęs kito išorinio vertinimo metu įvertinti kaip programos vykdytojai atsižvelgė į paskutinio vertinimo metu nustatytas silpnybes ir pasiūlymus programai tobulinti¹⁷⁰. Grįžtamojo ryšio nustatymu yra užbaigiamas išorinio vykdomų studijų programų kokybės vertinimo ciklas.

Šiuo metu studijų kokybės gerinimas Lietuvoje priklauso nuo darnaus dviejų pagrindinių studijų kokybės užtikrinimo sistemą sudarančių elementų veikimo – išorinio ir vidinio studijų kokybės užtikrinimo. Aukštosios mokyklos yra atsakingos už vidinį studijų kokybės užtikrinimą, kuris neturėtų apsiriboti formaliu teisės aktų nuostatų integravimu į su studijų programos vykdymu susijusius bei strateginius aukštosios mokyklos veiklos dokumentus. Aukštosios mokyklos, siekdamos vykdyti kokybiškas studijų programas turi kritiškai analizuoti savo veiklą, nustatyti studijų programų silpnybes, atitinkamai taikyti priemones jų šalinimui ir apie tai informuoti aukštojo mokslo dalininkus. Tai turėtų atsispindėti ir savianalizės suvestinėje, kuri yra išorinio studijų programų vertinimo pagrindas. Išorinio vykdomų studijų programų vertinimo paskirtis yra nustatyti, kaip realiai yra vykdoma studijų programa: kokios yra silpnybės ir stiprybės, pateikti rekomendacijas trūkumų šalinimui, stiprybių plėtojimui, identifikuoti minimalių teisės aktų reikalavimų neatitinkančias studijų programas bei informuoti visuomenę apie studijų programų kokybę. Dėl to labai svarbu, kad SKVC studijų programų vertinimui atrinktų kompetentingus ekspertus, pateiktų reikiamą ir tikslią informaciją ekspertams ir aukštosioms mokykloms, atsižvelgtų į paskesnę aukštosios mokyklos veiklą kito išorinio studijų programos vertinimo metu. Tinkamas minėtųjų procedūrų vykdymas, vidinės kokybės užtikrinimo

¹⁶⁸ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, II skyriaus 52 punktas.

¹⁶⁹ Ten pat, II skyriaus 54 punktas.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1652 „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, Valstybės žinios, 2011-08-06, Nr. 100-4702, II skyrius 55 punktas.

sistemos veikimas aukštosiose mokyklose turi sukurti prielaidas ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui Lietuvoje.

3. SKVC ATLIEKAMO UNIVERSITETINIŲ VYKDOMŲ STUDIJŲ PROGRAMŲ IŠORINIO KOKYBĖS VERTINIMO GALIMYBIŲ SUKURTI PRIELAIDAS NUOSEKLIAM IR ILGALAIKIAM STUDIJŲ KOKYBĖS GERINIMUI TYRIMAS

Lietuvoje, kaip ir kitose Europos aukštojo mokslo erdvei priklausančiose šalyse, studijų kokybės užtikrinimo sistemą sudaro vidinis ir išorinis studijų kokybės užtikrinimas. Svarbiausias elementas kalbant apie efektyvų studijų kokybės užtikrinimo sistemos veikimą yra išorinio ir vidinio kokybės užtikrinimo sąveika. Europos šalių studijų kokybės užtikrinimo sistemos viena nuo kitos skiriasi išorinio studijų kokybės užtikrinimo taikymo mastu (kaip dažnai, plačiai ir kokius metodus pasirinkus vykdomas išorinis studijų kokybės užtikrinimas). Vienose šalyse išorinis studijų kokybės užtikrinimas yra suvokiamas ir taikomas kaip papildoma priemonė, tuo tarpu kitose – tai būtina sąlyga. Abiem atvejais išorinio kokybės užtikrinimo tikslas išlieka toks pat – veikiant kartu su vidiniu kokybės užtikrinimu sukurti prielaidas nuosekliam ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui.

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai. Išanalizavus su aukštojo mokslo, studijų kokybe, jos užtikrinimu susijusią mokslinę literatūrą, dokumentus ir teisės aktus, tyrimo **objektu** buvo pasirinktas SKVC atliekamas universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas.

Tikslas – ištirti SKVC atliekamo universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje. Siekiant šio tikslo buvo išsikelti tokie **uždaviniai**:

1. Atskleisti išorinio vertinimo svarbą Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemoje;
2. Įvertinti universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūros veiksmingumą;
3. Nustatyti universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo rezultatų sąsają su nuosekliu ir ilgalaikiu studijų kokybės gerinimu Lietuvoje.

Tyrimo ginamasis (hipotetinis) teiginys. SKVC atliekamas universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas nesukuria prielaidų nuosekliam ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui Lietuvoje.

Tyrimo metodai. Iškeltam tikslui ir uždaviniams realizuoti buvo pasirinkti 3 tyrimo metodai: pusiau struktūrinis ekspertų interviu, UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ 2010 m. atlikto tyrimo

„Studijų kokybės vertinimo centro veiklos poveikio ir vertės tyrimas“ apklausos antrinė duomenų analizė bei dokumentų analizė. Kelių tyrimo metodų pasirinkimą lėmė nagrinėjamos temos kompleksiskumas ir sudėtingumas. Siekiant tyrimo rezultatų reprezentatyvumo turėjo būti surinkti kuo tikslesni duomenys iš studijų programų rengėjų, vykdytojų ir administratorių (šiai grupei taip pat priskiriami savianalizės suvestinių rengėjai), aukštųjų mokyklų veiklos kokybės skyrių darbuotojų bei SKVC vertinimo koordinatorių apie išorinio studijų programų vertinimo reikalingumą, universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūros veiksmingumą bei įvertintas universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo rezultatų santykis su nuosekliu ir ilgalaikiu studijų kokybės gerinimu Lietuvoje.

Išorinio studijų programų kokybės vertinimo svarbos atskleidimui, naudojamosi UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ tyrimo bei pusiau struktūrinio ekspertų interviu metu gautais duomenimis. UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ tyrimo tikslai:

- 1) „nustatyti, ar SKVC teikiamos paslaugos turi kokį poveikį, jei turi, – koks tas poveikis;
- 2) ištirti SKVC teikiamų paslaugų kokybę“¹⁷¹.

Universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūros veiksmingumo nustatymui buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūrinis ekspertų interviu. Remiantis teorinėje darbo dalyje pateikta medžiaga bei UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ tyrimo duomenimis, siekiant išsiaiškinti labiausiai su išorinio vertinimo procedūra susijusių socialinių dalininkų požiūrį į išorinio vertinimo procedūrą bei jos svarbiausius elementus – savianalizinių suvestines, ekspertų grupių atranką bei paskesnę veiklą, buvo parengta 15 klausimų (klausimų formuluotės kito atsižvelgiant į respondento priklausymą tam tikrai tikslinei grupei). Interviu vieta ir laikas su kiekvienu ekspertu buvo derinami individualiai. Interviu klausimai respondentams buvo pateikiami tiesiogiai, atsakymai fiksuojami technine priemone (diktofonu). Pažymėtina, kad atsižvelgiant į interviu metu respondento dėstomas mintis, kartais nebuvo laikomasi griežtos pateikiamų klausimų sekos, todėl apklausa atitiko pusiau struktūrinio interviu metodą.

Universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo rezultatų ir nuoseklaus bei ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje sąsajos įvertinimui buvo pasitelkti SKVC metinėse veiklos ataskaitose pateikti statistiniai duomenys apie studijų programų vertinimo rezultatus.

Tyrimo imtis. UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ vykdytoje anketinėje apklausoje dalyvavo 197 studijų programų rengėjai, vykdytojai ir administratoriai bei 204 studentai¹⁷². Apklausa

¹⁷¹ *Studijų kokybės vertinimo centro veiklos poveikio ir vertės tyrimas*, p. 6,
<http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf> [žiūrėta 2013-03-23].

buvo vykdoma naudojant iš anksto parengtus klausimynus (kai kuriais atvejais respondentai buvo apklausti telefonu ir elektroniniu paštu), kuriuose tyrėjai fiksavo respondentų atsakymus¹⁷³.

Taikant pusiau struktūrinio interviu metodą buvo apklausti 6 ekspertai, kurie dėl savo profesinės patirties yra kompetentingi, taip pat disponuoja patikima bei pakankamai išsamia informacija, susijusia su tirama problema. Taigi, respondentais buvo pasirinkti asmenys, kurie išmano Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemą, yra susipažinę su SKVC veikla, turi praktinio darbo patirties studijų kokybės užtikrinime bei atstovauja skirtingus socialinius dalininkus: 2 SKVC vertinimo koordinatoriai (tyrime vadinami SKVC 1 ir SKVC 2), 2 aukštųjų mokyklų veiklos kokybės skyrių vadovai (tyrime vadinami AM 1 ir AM 2) bei 2 savianalizės suvestinės rengimo grupių vadovai (tyrime vadinami SS 1 ir SS 2). Tyrimas buvo atliekamas 2013 m. vasario mėn.

¹⁷² Ten pat.

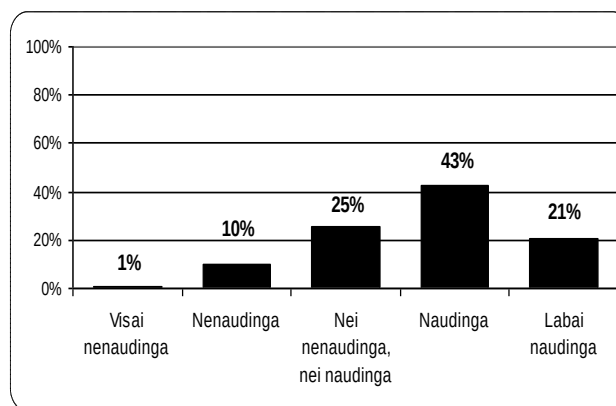
¹⁷³ *Studijų kokybės vertinimo centro veiklos poveikio ir vertės tyrimas*, p. 6,7,
<http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf> žiūrėta [2013-03-23].

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Išorinio vertinimo svarba Lietuvos studijų kokybės užtikrinime. Siekiant išsiaiškinti išorinio vertinimo svarbą užtikrinant studijų kokybę Lietuvoje, 3 tikslinėms grupėms: studijų programų rengėjams, vykdytojams ir administratoriams, aukštųjų mokyklų veiklos kokybės skyrių darbuotojams, taip pat vertinimo koordinatoriams buvo pateikti klausimai, susiję su studijų programų ir (arba) aukštosios mokyklos išorinio vertinimo naudingumu.

43 proc. UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ atliktame tyrime dalyvavusių studijų programų rengėjų, vykdytojų ir administratorių patvirtino, kad išorinis vertinimas yra naudingas, 21 proc. – kad labai naudingas. Tuo tarpu, ketvirtadalis (25 proc.) respondentų teigė, kad šis studijų kokybės užtikrinimo būdas yra nei naudingas, nei nenaudingas. Akivaizdu, kad didžioji dalis respondentų išorinį studijų kokybės vertinimą pripažįsta reikalingu.

2 pav. Studijų programų rengėjų, vykdytojų ir administratorių nuomonė apie studijų programos ir (arba) aukštosios mokyklos išorinio vertinimo naudingumą (proc., N=197)

Šaltinis: http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf

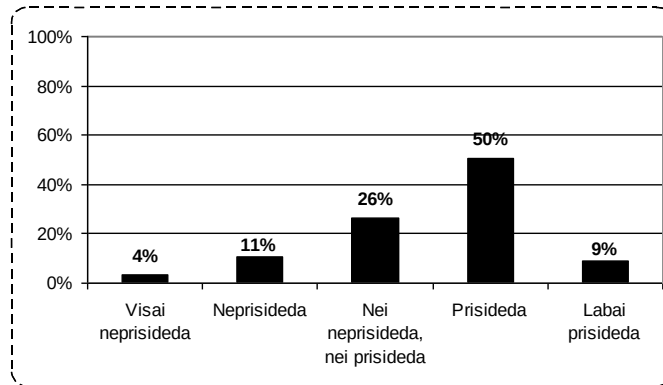
Interviu metu ekspertams uždavus klausimą – „Jūsų nuomone, išorinis studijų kokybės užtikrinimas – būtina sąlyga, ar – papildoma priemonė?“, visi tyrime dalyvavę ekspertai teigė, kad šiuo metu Lietuvoje tai yra būtina sąlyga. SKVC 1 eksperto nuomone: „Šiuo metu išorinis kokybės užtikrinimas yra būtina sąlyga, bet ateityje jis turėtų būti tik pagalbinė priemonė. Šiuo metu vis dar trūksta susikalbėjimo tarp skirtingų institucijų, trūksta derinimo būtent tų skirtingų kokybės sistemų.

Aš sakyčiau, trūksta net to tokio pasitikėjimo ir savimonės, kad tai, ką tu darai turėtų būti kokybiška, nepriklausomai nuo to, kas nors tai patikrins, ar ne“. SKVC 2 eksperto nuomone: „Tam, kad užtektų vidinio kokybės užtikrinimo, turėtų būti labai aukšta kokybės kultūra aukštosiose mokyklose. O praktika rodo, kad tikrai ne visose ji šiuo metu yra pakankamai aukšta“. Kokybės kultūros stoką aukštosios mokyklose patvirtina aukštųjų mokyklų atstovų (SS 1, SS 2 ir AM 2) išsakytos pozicijos, dėl išorinio kokybės užtikrinimo būtinumo: „Mes kartais būnam per mažai savikritiški, o iš šalies kita įstaiga pasižiūri. Ir tai yra būtina“, „Į vertinimo išvadas reikia atsižvelgti, nes laukia vėl kita savianalizė ir čia tam tikras varikliukas. Vienaip ar kitaip net ir tuos, kurie nenori, vis tiek priverčia pajudėti“, „Šiandien svarbūs tie besiplečiančios studijų programų rinkos dalykai, todėl tikrai yra ne ta situacija, kad galima būtų apseiti be išorinio vertinimo“.

Pusiau struktūrinio ekspertų interviu metu gauti duomenys patvirtina UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ vykdyto tyrimo rezultatus. Vadinasi, nepaisant to, kad didesnė atsakomybė už studijų kokybės užtikrinimą turėtų tekti aukštosioms mokykloms, vis dėlto išorinio studijų kokybės vertinimo Lietuvoje neturėtų būti atsisakoma. Lietuvoje trūksta kokybės kultūros, kuri išorinį vertinimą paverstų ne būtina sąlyga, o papildoma priemone. Todėl išorinis kokybės vertinimas, nukreiptas į aukštųjų mokyklų atskaitomybės visuomenei skatinimą bei bent minimalų studijų programų atitikimą teisės aktų reikalavimams, yra reikalingas ir būtinas.

Universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūros veiksmingumas. Išorinį studijų kokybės vertinimą respondentai pripažino svarbiu elementu Lietuvos studijų kokybės gerinimo procese, tačiau siekiant ištirti jo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo, buvo atlikta išorinio vertinimo procedūros veiksmingumo analizė. Pusiau struktūrinio ekspertų interviu metu respondentams buvo užduoti klausimai apie išorinio vertinimo procedūrą: savianalizių suvestinių rengimą, ekspertų atranką ir aukštųjų mokyklų paskesnę veiklą. Pažymėtina, kad minėtosios analizės poreikį pagrindė susipažinimas su UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ tyrimo rezultatais, susijusiais su išorinio vertinimo poveikiu studijų kokybei Lietuvoje. Šiek tiek mažiau negu pusė studijų programų rengėjų, vykdytojų ir administratorių abejojo teigiamu išorinio kokybės vertinimo poveikiu gerinant studijų kokybę Lietuvoje.

3 pav. Studijų programų išorinio vertinimo poveikis studijų kokybei Lietuvoje, remiantis studijų programų rengėjų, vykdytojų ir administratorių apklausos duomenimis (proc., N=197)

Šaltinis: http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf

Ekspertams uždavus klausimus: „Kokia yra savianalizės suvestinės paskirtis?; Kokiais principais vadovaujantis yra rengiamos savianalizė suvestinės?“, paaiškėjo, kad egzistuoja esminis skirtumas tarp to, kaip turėtų būti rengiamos savianalizė suvestinės ir to, kaip jos yra rengiamos iš tiesų. Savianalizės suvestinės, atsižvelgiant į jų paskirtį, turėtų būti rengiamos analitiškai, savikritiškai, numatant studijų programos tobulinimo perspektyvą¹⁷⁴. Anot SKVC 1 ir SKVC 2 ekspertų: „Savianalizės suvestinė turėtų būti kasdienės veiklos atspindys. Reiškia, ne kažkokios specialios pastangos, su specialiu tikslu, o turėtų būti dokumentas, kuriame tu žiūrėtum, ką tu darai kasdien. Dabar tai yra kaip prievartinis... gal ne visais atvejais, jau rečiau negu anksčiau, dokumentas, kurį turi padaryti. Visgi aukštosios mokyklos dažniausiai jį sieja ne su vidine kokybe ar vidine kultūra, o akreditavimu – privaloma sąlyga savo veiklai vykdyti“, „Jos dažniausiai yra neanalitiškos, daugiau aprašomojo pobūdžio, siekiant pateikti programą gražiau negu yra“. Dalis aukštųjų mokyklų atstovų (SS 1, ir AM 1) tokias savianalizė suvestinių rengimo tendencijas patvirtino: „Kiek teko matyti žmonės nerašo kritiškai apie save. Tik išvardina kaip yra dabar, o kritikos trūksta. Reikia žiūrėti savikritiškai ir remtis skaičiais ir faktais“, „Aš neteikčiau didelės reikšmės ataskaitos parengimui. Nėra paslaptis, kad Lietuvoje tai yra biznis. Už pinigus gali parašyti gerą savianalizės suvestinę. Tiesiog čia galima nusižiūrėti gerą patirtį, galima pasisamdyti vertėjus“. Tuo tarpu SS 2 ir AM 2 ekspertai teigė, kad jos yra rengiamos, pagal Vykdomų studijų programų vertinimo metodikos reikalavimus:

¹⁷⁴ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, IV skyriaus 123 punktas., III skyriaus 65 punktas.

„Metodikoje yra labai aiškiai išdėstytos tos sritys, tos dalelytės“, „Tai tikrai tie principai, kurie nurodyti teisės aktuose“.

Iš ekspertų pateiktų atsakymų į klausimus apie savianalizių suvestinių paskirtį, rengimą ir reikšmę, akivaizdu, kad nepaisant Vykdomų studijų programų vertinimo metodikoje nurodytų savianalizių suvestinių rengimo reikalavimų ir principų bei SKVC mokymų organizuojamų savianalizių suvestinių rengėjams, nemaža dalis parengiamų savianalizių suvestinių yra paviršutiniškos, nesavikritiškos, aprašomojo pobūdžio, labiau orientuotos į buvusios arba esamos situacijos aprašymą, negu į studijų programos tobulinimą. Todėl, net ir pripažįstant savianalizės suvestinės rengimo naudą studijų programos vykdytojams, įvertinti studijų programos kokybę, pagal joje pateiktus duomenis, yra pakankamai sudėtinga.

Vadovaujantis išorinio vykdomų studijų programų vertinimo procedūros seka, respondentams buvo užduoti klausimai apie studijų programas vertinančius ekspertus, t. y. apie ekspertų grupių atrankos kriterijus, grupių sudėtį. Siekiama išsiaiškinti, kaip dažnai pasitaiko atvejų, kai ekspertų grupės sudėtis netenkina aukštosios mokyklos. Atkreiptinas dėmesys, kad šiais klausimais tyrime dalyvavę ir skirtingas grupes atstovavę socialiniai dalininkai pateikė skirtingas nuomones.

SKVC vertinimo koordinatoriai (SKVC 1, SKVC 2), paklausus: „Kokiais kriterijais vadovaujantis yra sudaromos ekspertų grupės?“, nurodė jog „Kriterijai yra surašyti ekspertų atrankos apraše, specialiaame dokumente, bet pagrindiniai aišku yra tie, kai tu žiūri į ekspertų patirtį, į ekspertų žinias, turimas kompetencijas, taip pat mums labai svarbus yra nešališkumo, objektyvumo principas, etikos tam tikros, moralės taisyklės. Bet pirmiausia, aišku, tai įvertini jo gyvenimo aprašymą, patirtį ir kompetencijas“, „Tai visų pirma, sakyčiau, vienas iš kriterijų, tai, kad grupėje turėtų būti tos krypties išmanymo, nebūtinai visi ekspertai būtinai turi būti iš tos krypties, bet vis tiek turi būti žmonių, kurie išmanytų kryptį ir ta grupė turėtų atstovauti kiek galima įvairesnes interesų grupes. Ir siekiama, kad būtų žmogus, kuris išmano būtent kokybės užtikrinimo dalykus, net jeigu ne visais atvejais jis yra tos krypties specialistas, tačiau labai gerai išmano kokybės procesus“. Aukštosios mokyklos veiklos kokybės skyriaus vadovas (AM 2) išsakė panašią nuomonę: „Atrenkama, pagal ekspertų atrankos aprašą, atsižvelgiant į asmens kompetencijas“. Vis dėlto, anot AM 1 eksperto: „Manau, kiekvienoje grupėje turėtų būti asmuo, kuris būtų edukologas, t. y. aukštojo mokslo didaktikos sistemų išmanytojas ir išmanytų Lietuvos teisės aktus. Įvertinti programą neužtenka būti kažkokios specifinės srities profesoriumi. Toliau turėtų būti atrenkama, pagal profesionalumą. Ekspertas turi turėti tiesioginį sąlytį su programos sėkme“.

Apibendrinant galima teigti, kad atrankos kriterijus ekspertams šie socialiniai dalininkai prioriteto tvarka išdėstė taip: žinios ir įgūdžiai vertinamos studijų programos / krypties atžvilgiu, patirtis aukštojo mokslo kokybės užtikrinime, Lietuvos teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių studijų programų vykdymą ir vertinimą, išmanymas. Kadangi daugeliu atvejų buvo paminėtas ekspertų atrankos aprašas, galima daryti prielaidą, kad jeigu potencialus ekspertas atitinka šiuos kriterijus, tuomet yra patikrinama informacija dėl galimo interesų konflikto.

Savianalizės suvestinės rengimo grupės vadovai (SS 1, SS 2) ekspertų atrankos kriterijus prioriteto tvarka išdėliojo šiek tiek kitaip negu SKVC vertinimo koordinatoriai ir aukštųjų mokyklų veiklos kokybės skyrių vadovai. Svarbiausiu kriterijumi, kuriuo turėtų vadovautis SKVC sudarydamas ekspertų grupes, SS 1 ir SS 2 ekspertai įvardijo objektyvumą ir nešališkumą: „Aš manau, kad turėtų būti du pagrindiniai kriterijai, tai yra nešališkumas ir objektyvumas. Viskas. Kad žmogus būtų nešališkas ir sugebėtų objektyviai vertinti. Dar galima būtų taip pasakyti, kad yra kriterijų grupė, kuria reikia vadovautis. Žinoma, tai būtų ir nešališkumas, ir objektyvumas, ir kompetencijos, ir pagarba, ir bendradarbiavimas. Be abejo, kompetencija yra svarbi, bet vis dėlto, sakyčiau, nešališkumas ir objektyvumas yra vieni iš svarbiausių“, „Aš manau, kad SKVC turi kažkokią bazę ekspertų ir jie jais bando užpildyti reikalingas grupes. Atsižvelgiama turbūt į sritis: humanitarinė, socialinių mokslų ir panašiai, bet šalis maža, visi vieni kitus pažįsta, dėl to sudėtinga. Svarbu, kad būtų nešališki, nes dabar visi vienuose projektuose dalyvauja, vieni kitus pažįsta“. Ryšium su ekspertų atrankos kriterijais buvo akcentuotas ir ekspertų grupių skirstymas į lietuviškas ir tarptautines. Neretai susidaro situacija, kai siekiant objektyvumo ir nešališkumo principo įgyvendinimo studijų programas vertina tarptautinės ekspertų grupės. Anot SS 2 ekspertės: „Lietuva yra maža, todėl sunku rasti nesuinteresuotų ekspertų, tuomet geriau kviesti iš užsienio“. Tam pritarė ir AM 1 ekspertė: „Šalis – nedidelė. Dirbant tik nacionaliniams ekspertams gali suveikti asmeninis interesas kažkokią programą likviduoti, kad liktų rinka. Bet galimas ir kraštutinis atvejis, kai uždraudžiami nacionaliniai ekspertai, tada šalys pradeda keistis ekspertais. Žodžiu, nesuinteresuotumas – svarbus ekspertuojant“. Dėl Lietuvos akademinės bendruomenės dydžio kvietimas užsienio ekspertus dalyvauti vertinimuose yra pagrįsta praktika, tačiau kviečiant ekspertus iš užsienio iškyla kita problema – Lietuvos studijų programų vykdymo konteksto neišmanymas. SKVC šioje situacijoje tenka laviruoti.

Pabrėžtina, kad nors savianalizės suvestinės rengimo grupių vadovai (SS 1, SS 2) nurodydami SKVC ekspertų atrankos kriterijus, ekspertų kompetencijos vertinamos studijų krypties atžvilgiu pirmuoju prioritetu neįvardijo, tačiau uždavus klausimą apie atvejus, kai ekspertų grupės sudėtis netenkina: „Ar pasitaikė atvejų, kai ekspertų grupės sudėtis netenkina aukštosios mokyklos?“, SS 1 ir

SS 2 ekspertai pripažino: „Taip teko girdėti. Mano situacijoje konkrečiai nepasitaikė, bet girdėti teko. Man atrodo, kad baigdavosi tuo, kad žmonės išsakydavo savo nuomonę ir toliau dirbo“, „Šiaip tai girdėti... aš nežinau kaip tai baigdavosi, bet girdėti yra tekę. Buvo kreiptasi į SKVC, bet baigėsi, kaip supratau, tuo pačiu“.

Galima daryti prielaidą, kad būtent dėl skirtingo suvokimo, kaip turėtų būti atrenkami ekspertai vykdomų studijų programų išoriniam vertinimui, kyla aukštųjų mokyklų nepasitenkinimas ekspertų grupių sudėtimi. Tačiau net ir tais atvejais, kai ekspertų grupės sudėtis aukštųjų mokyklų netenkina, oficialiai, pateikiant argumentuotą nuomonę dėl ekspertų grupės sudėties, į SKVC nėra kreipiamasi. SKVC 1 ir SKVC 2 ekspertai akcentavo pakankamai dažnas situacijas, kai dėl netenkinusios ekspertų grupės sudėties yra kreipiamasi, bet tai vyksta po to, kai aukštosios mokyklos yra supažindinamos su vertinimo rezultatais: „[...] aukštosios mokyklos, ypatingai vertinimui pasibaigus, jeigu netenkina vertinimo rezultatai, pirmasis argumentas būna netinkami ekspertai. Bet iš tikrųjų dažniausiai mes ne tai, kad nekreipiam dėmesio, mes priimame tik labai argumentuotus pareiškimus, nes, sakykim, kol kas yra tendencija, kad būtent vertinimo rezultatai įtakoja aukštųjų mokyklų nuomonę apie ekspertus“, „Oficialiai kreipiasi tik vienas kitas, o neformaliai paniurzga daug kas“. Tai gali sąlygoti išankstinė nuostata, kad nesutikimas su SKVC sprendimu gali turėti įtakos studijų programos kokybės vertinimo rezultatams.

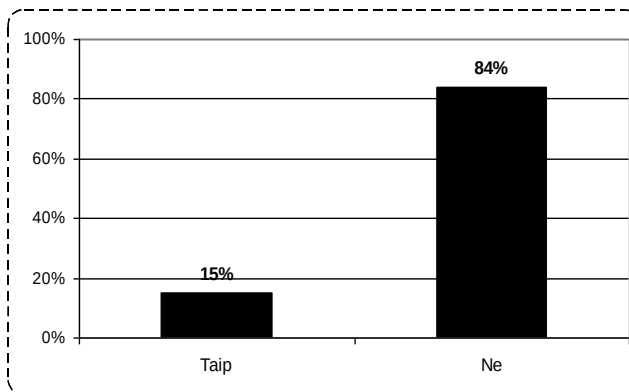
Atrankos kriterijų taikymo suvokimo skirtumai, taip pat aukštųjų mokyklų vengimas išreikšti argumentuotą nuomonę dėl ekspertų grupės sudėties iki vertinimo proceso pradžios, riboja išorinio kokybės vertinimo procedūros veiksmingumą – aukštosios mokyklos ekspertų grupės darbo nevertina kaip nešališko ir kompetentingo. Tai turi neigiamos įtakos aukštųjų mokyklų atsižvelgimui į ekspertų pateiktas rekomendacijas studijų kokybės gerinimui. Iš surinktos informacijos galima prieiti išvados, kad ekspertų atranka studijų programų vertinimui yra daug prieštaringų vertinimų sulaukianti, sudėtinga procedūra, nuo kurios labai priklauso studijų programos vertinimo rezultatai.

Galiausiai, siekiant išsiaiškinti, ar atlikus išorinį vykdomų studijų programų vertinimą, socialiniai dalininkai yra supažindinami su vertinimo rezultatais, kitaip tariant, ar aukštojo mokslo įstaiga už savo veiklą atsiskaito visuomenei, taip pat, ar yra vykdoma paskesnė veikla, respondentams buvo užduoti su minėtomis vertinimo procedūros dalimis susiję klausimai. Kadangi pusiau struktūriniame ekspertų interviu dalyvavo trijų skirtingų Lietuvos aukštųjų mokyklų atstovai, jų pateikta informacija apie vertinimo rezultatų sklaidą nėra reprezentatyvi. Dėl šios priežasties yra pasitelkiami UAB „Baltic Personnel Strategy Project“ atlikto tyrimo metu apklausiant studentus surinkti duomenys.

Studentų paklausus, ar jiems yra žinomos išorinio studijų programų kokybės vertinimo išvados, 84 proc. respondentų teigė, kad ne. Buvo pateiktas tikslinamasis klausimas, ar dėstytojai arba fakulteto administracija supažindino su programos vertinimo išvadomis, jos tobulinimo perspektyvomis, 69 proc. respondentų tvirtino nebuvę supažindinti su šia informacija. Vis dėlto kaip pirminį žinių apie studijų programos vertinimo išvadas šaltinį 68 proc. respondentų nurodė aukštosios mokyklos interneto svetainę. Pateikta informacija yra dviprasmiška. Dauguma respondentų teigia, kad informacija apie vykdomų studijų programų vertinimo rezultatus jų nepasiekia, tačiau pirminiu žinių šaltiniu įvardija aukštąsias mokyklas. Tam gali turėti įtakos informacijos apie SKVC veiklą stoka, todėl studentai net ir nesupažindinami su išorinio studijų programų kokybės vertinimo rezultatais, darė prielaidą, kad pagrindinis informacijos šaltinis turėtų būti aukštoji mokykla. Pusiaus struktūriniame ekspertų interviu dalyvavusiems aukštųjų mokyklų atstovams buvo užduotas klausimas: „Ar išorinio vertinimo išvados yra skelbiamos viešai?“, SS 1 ir SS 2 teigė: „Tiesą sakant, negaliu pasakyti, man, atrodo, kad ne. Tik žinau, kad SKVC tinklapyje yra skelbiama informacija – akredituotos ir laikotarpis. Na o fakultetas – negaliu pasakyti. Katedra – tikrai ne, o dėl universiteto negaliu pasakyti“, „Na, mūsų fakulteto aš dar nemačiau viešai pakabintų ir vis dar niekaip nepaklausiu, nes, kaip suprantu, jos turi būti paskelbtos viešai?“. Anot AM 1 ir AM 2: „Kadangi šios išvados yra skelbiamos SKVC svetainėje, aukštoji mokykla duoda nuorodas į savo programas, jų sąrašą. Tai yra tam tikra prasme prievolė. Mes griežtai laikomės to, kad ta informacija būtų vieša, „Na dėl programų, tai mes centralizuotai tik skelbiame studijų programa akredituota ar neakredituota. Padaliniai ką daro su tom išvadom, tai ten atskiros tvarkos“.

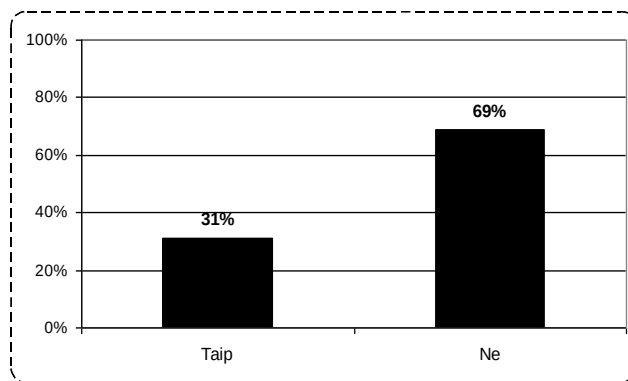
Apibendrinant ekspertų pateiktus atsakymus, galima prieiti išvados, kad pagal savo paskirtį SKVC turėtų būti ir yra pirminis tokios informacijos šaltinis. Atkreiptinas dėmesys, kad interviu metu buvo identifikuoti atvejai, kai aukštoji mokykla vertinimo išvadų neskelbia viešai. Vadinasi, į Vykdomų studijų programų vertinimo metodikoje įtvirtintą nuostatą, dėl išorinio vertinimo rezultatų skelbimo aukštojoje mokykloje, nėra atsižvelgiama.

4 pav. Ar studentams žinomos ekspertų išvados dėl studijų programos kokybės (proc., N=204)

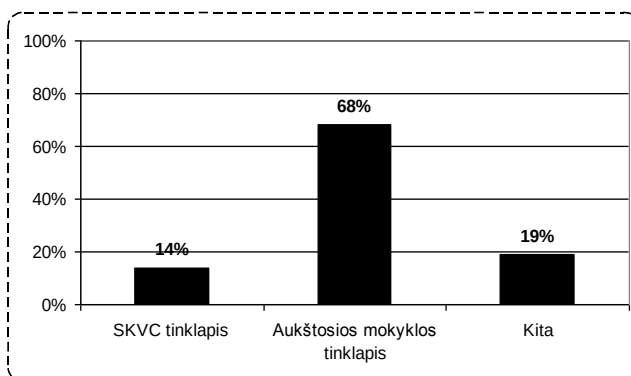
Šaltinis: http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf

5 pav. Ar dėstytojai arba fakulteto administracija supažindino studentus su programos vertinimo išvadomis, jos tobulinimo perspektyvomis? (proc., N=204)

Šaltinis: http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf

6 pav. Žinių apie studijų programos vertinimo išvadas šaltiniai (proc., N=204)

Šaltinis: http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf

Kitų socialinių dalininkų supažindinimas su studijų programų vertinimo rezultatais tirtas nebuvo, daroma prielaida, kad SKVC teikiama informacija apie studijų programų vertinimo rezultatus jiems yra pakankama.

Aptariant paskesnę veiklą, aukštųjų mokyklų atstovams buvo užduotas klausimas: „Gal galėtumėte apibūdinti, kaip paprastai yra vykdoma paskesnė veikla aukštojoje mokykloje“. SS 1 ir SS 2 ekspertų teigimu: „Aš manau, kad paskesnė veikla prasideda iš karto po rezultatų. Po aiškaus atsakymo. [...] Vadinasi, iš karto kitas žingsnis yra susitikti katedroje ir parengti priemonių planą, kuris mums galėtų bent jau sumažinti tas visas pastabas ir laikui bėgant leistų iš viso panaikinti tas visas problemas. Žinau, kad tai tikrai yra daroma“, „Aš esu pasižiūrėjusi tas rekomendacijas. Pirmiausia studijų komitete susitiksime. Atsižvelgiama bus, pagal tai, kokios rekomendacijos ir kam skirtos, nes kai kurios yra skirtos fakulteto administracijai“. Tuo tarpu aukštųjų mokyklų veiklos kokybės skyrių vadovai (AM 1 ir AM 2) pateikė prieštaringesnes nuomones: „Yra laikomasi biurokratinio nurodymo – kai rengi kitą savianalizės suvestinę, turi parodyti, kaip atsižvelgei į ankstesnio vertinimo rezultatus. Jeigu akredituojama 3 m., tada visi „pergyvena“ ir nuo rytojaus žiūri, ką daryti. Jei gaunama 6 metams, tada pasidžiaugiama ir 1–2 metus nelinkstama į tas pastabas žiūrėti“, „Įvairiai vykdoma. Dabar daugiausia kokybės koordinatoriai, fakultetų kokybės koordinatoriai, rengia studijų kokybės gerinimo planus ir ten įtraukia tas išorės ekspertų rekomendacijas. [...] Ta praktika labai priklauso nuo padalinio, ne tik nuo padalinio bet nuo viso studijų komiteto veiklos. Įvairovė yra nemaža, nelakuosiu visos tos situacijos. Vienur yra pavyzdiniai viskas, kitur – gal truputį čia palauksim, gal vėliau. Dabar mes centralizuotai daugiau bandom daryti“.

Pažymėtina, kad SKVC vertinimo koordinatoriams buvo pateikta kitokia klausimo apie paskesnę veiklą formuluotė: „Ar SKVC fiksuoja paskesnę universitetų veiklą?“. Anot SKVC 1 ir SKVC 2 ekspertų: „Iš tikrųjų – nefiksuoja. Tiesiog tas fiksavimas žodis nelabai tinkamas, galbūt, greičiau nestebi tos veiklos. Nebent stebėjimu vadintume tuos pakartotinius vertinimus, kurių metu jie turėtų nurodyti, kokios buvo pateiktos rekomendacijos ankstesnio vertinimo metu, kaip jas įgyvendino, kodėl toks rezultatas. Kad visiškai, sakykim, kontroliuoti veiklą ir stebėti, tai ne“, „Iš esmės paskesnę veiklą yra daugeliu atvejų įvertinama kito vertinimo metu. Tada ir pasižiūrima, kaip buvo atsižvelgta ir panašiai“.

Taigi, paskesnės veiklos vykdymas yra kito išorinio vertinimo objektas. Savianalizės suvestinės vienas iš priedų yra skirtas ankstesnio vertinimo apžvalgai¹⁷⁵. Vadovaudamosi šia praktika, aukštosios mokyklos pristato paskesnę veiklą SKVC.

Kadangi nei vienas iš ekspertų kalbėdamas apie paskesnę veiklą nepaminėjo galimybės kreiptis į SKVC, prašant įvertinti priemonių planą kokybei tobulinti, buvo užduotas klausimas: „Ar yra tekę kreiptis SKVC prašant įvertinti įgyvendinamą / ketinamą įgyvendinti veiklos planą studijų kokybei gerinti“ / Ar aukštosios mokyklos kreipiasi į SKVC prašydamos įvertinti įgyvendinamą / ketinamą įgyvendinti veiklos planą studijų kokybei gerinti?“. Vertinimo koordinatoriai SKVC 1 ir SKVC 2 pripažino: „Su programom... nebent asmeniniais kontaktais konkrečiam specialistui galima paskambinti ir paklausti, kaip mes interpretuojam vieną ar kitą rekomendaciją. Tai tik toks patariamasis pokalbis, bet ne kažkokia tai oficiali veikla“, „Na, jeigu mes tarp visų tų per metus įvertintų virš 200 programų, turėtume įvertinti ir tolesnius planus, tai būtų sudėtinga krūvio prasme.[...] Atvejo, kad aukštosios mokyklos kreiptųsi savo noru kol kas nepasitaikė“. Aukštųjų mokyklų atstovai SS 1 ir SS 2 tvirtino, kad tokia galimybė jiems iki šiol buvo nežinoma: „O kada ši galimybė taikoma, kai programą neigiamai įvertina? [...] Tada nežinau“, „Neteko, bet labai gera galimybė“.

Iš pateiktos informacijos akivaizdu, kad dėl laiko ir žmogiškųjų išteklių stokos, kol kas SKVC teikti papildomą pagalbą aukštosioms mokykloms vykdant paskesnę veiklą būtų pakankamai sudėtinga. Aukštųjų mokyklų atstovai nejaučia labiau formalizuotos paskesnės veiklos stebėsenos poreikio, tačiau papildomomis veiklos tobulinimo galimybėmis naudotųsi. Pabrėžtina, kad pasitaiko atvejų, kai į įvertinimo metu išsakytas pastabas atsižvelgiama priklausomai nuo to, kaip greitai bus organizuojamas kitas išorinis vertinimas, taip pat kad ne visi socialiniai dalininkai turi galimybę susipažinti su

¹⁷⁵ Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2012-12-30, Nr. 156-7954, IV skyriaus 123 punktas., III skyriaus 88 punktas.

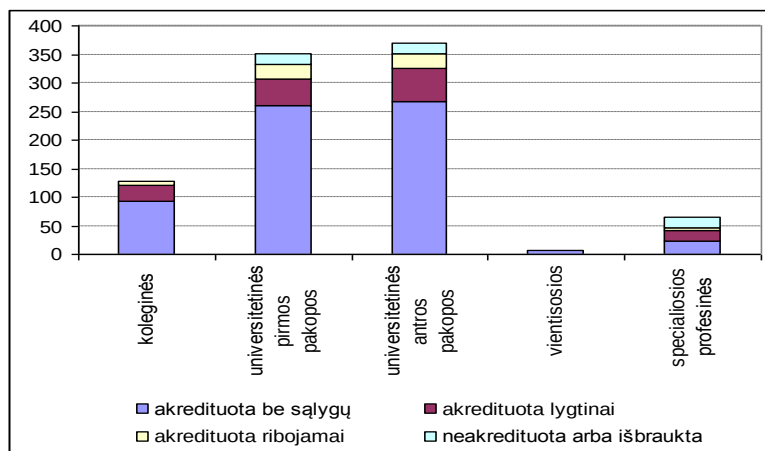
programų vertinimo rezultatais. Tai rodo, kad neretai studijų programos tobulinimas vyksta vadovaujantis kuo mažesnių laiko sąnaudų ir minimalios atskaitomybės visuomenei principu.

Pagrindinių išorinio vertinimo procedūros elementų: savianalizės suvestinės rengimo, ekspertų atrankos, ir paskesnės veiklos vykdymo veiksmingumo analizė atskleidžia, kad išorinio vertinimo procedūra galėtų būti veiksminga, siekiant nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje, jeigu aukštosios mokyklos išorinio vertinimo proceso nesuvoktų kaip biurokratinės prievolės – priverstinio kontrolės mechanizmo, o derintų jį su vidiniu studijų kokybės užtikrinimu. Vyraujant minėtajam suvokimui aukštosios mokyklos su išoriniu vertinimu susijusias procedūras atlieka labai paviršutiniškai ir ne pagal tikrąją jų paskirtį, todėl šiuo metu universitetinis vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas yra labiau orientuotas į minimalių kokybės reikalavimų atitikimo užtikrinimą, negu į nuoseklų ir ilgalaikį studijų kokybės gerinimą.

Universitetinių vykdomų studijų programų išorinio vertinimo rezultatų sąsaja su nuosekliu ir ilgalaikiu studijų kokybės gerinimu. Įvertinus universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūros veiksmingumą, tikslinga nustatyti ar universitetinių vykdomų studijų programų išorinio vertinimo rezultatai atspindi atitikimo minimaliems studijų kokybės reikalavimams tendenciją. Šiam uždaviniui pasitelkiami 2002–2011 m. universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo rezultatai – sprendimai dėl akreditacijos sąlygų ir terminų. Atkreiptinas dėmesys, kad iki 2010 m., pagal tuo metu galiojusią tvarką, studijų programos buvo akredituojamos be sąlygų, lygtinai ir ribojamai.

Remiantis 2009 m. SKVC metinėje veiklos ataskaitoje pateiktais duomenimis, laikotarpiu nuo 2002–2009 m. absoliuti dauguma universitetinių vykdomų studijų programų buvo akredituotos be sąlygų. Atitinkamai tik dėl nedidelio studijų programų skaičiaus buvo priimti sprendimai akredituoti lygtinai arba ribojamai.

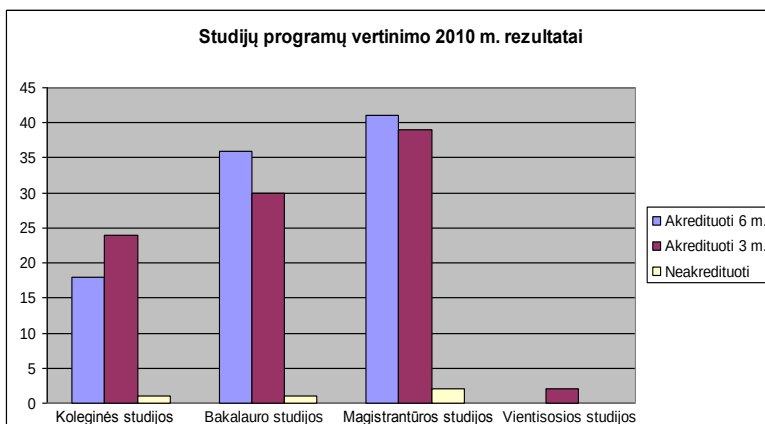
6 pav. Studijų programų vertinimo rezultatai 2002–2009 m.

Šaltinis: http://www.skvc.lt/files/2009_ataskaita/SKVC_ATASKAITA-2009.pdf

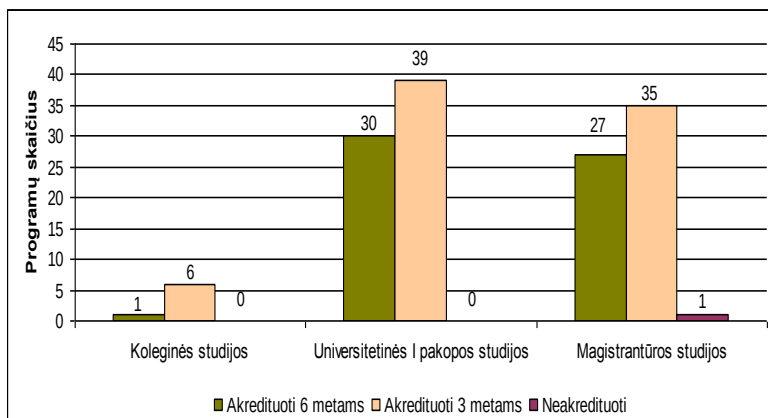
Lyginant 2002–2009 m. priimtų sprendimų dėl akreditacijos pasiskirstymą ir skaičių su 2010 ir 2011 m. duomenis, akivaizdu, kad 2010 ir 2011 m. daugiau studijų programų buvo akredituota 3 studijų metams (atitinkamo – akredituoti lygtinai). Nuo 2010 m. apytiksliai pusė kiekvienais metais įvertintų studijų programų yra akredituojama 6 arba 3 studijų metams. Įvykęs staigus poslinkis kelia abejones dėl 2002–2009 m. priimtų akreditavimo sprendimų pagrįstumo, tačiau tai galėjo sąlygoti įvairios priežastys, viena jų – pasikeitusi universitetinių vykdomų studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarka.

7 pav. Studijų programų vertinimo rezultatai 2010 m.

Šaltinis: http://www.skvc.lt/files/2010_ataskaita/skvc.pdf

8 Pav. Studijų programų vertinimo rezultatai 2011 m.

Šaltinis: <http://www.skvc.lt/content.asp?id=310>

Per pastaruosius dvejus metus pusė visų įvertintų studijų programų buvo akredituotos 3 studijų metams. Tai reiškia, kad kiekvienos studijų programos bent viena sritis, remiantis Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu, yra įvertinama kaip atitinkanti tik minimalius studijų kokybės reikalavimus. Kadangi neakredituotų studijų programų skaičius visu tiriamuoju laikotarpiu išliko nepakitęs – žemas, o akredituotų 6 studijų metams sumažėjo, tai rodo, kad universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas užtikrina minimalius studijų kokybės reikalavimus keliamus universitetinėms vykdomoms studijų programoms, o ne sukuria prielaidas nuosekliam ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui.

IŠVADOS

Išanalizavus su aukštojo mokslo, studijų kokybę, jos užtikrinimu susijusią mokslinę literatūrą, dokumentus ir teisės aktus, prieita prie šių išvadų:

1. Pagrindiniai požiūriai į aukštojo mokslo kokybę: kokybė kaip išskirtinumas, kokybė kaip tobulumas, kokybė kaip atitiktis tikslui / –ams, kokybė kaip pinigų vertė, kokybė kaip transformacija yra susiję su atitiktimi socialinių dalininkų tikslams. Tik skirtingoms aukštuojų mokslu suinteresuotoms grupėms pasiekus konsensusą ir konkrečiai susitarus, ko turėtų būti siekiama, yra prasminga kurti kokybės užtikrinimo sistemą. Tai yra Bolonijos proceso esmė.
2. Bolonijos proceso metu įtvirtintos binarės aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos tikslas – vidinio ir išorinio kokybės užtikrinimo darnus veikimas, siekiant ilgalaikio ir nuoseklaus studijų kokybės gerinimo. Be tinkamai veikiančio vidinio kokybės užtikrinimo, išorinis studijų kokybės užtikrinimas tampa kontrolės mechanizmu. Išorinio kokybės užtikrinimo taikymo mastas, metodai bei procedūros yra aukštosios mokyklos vidinio kokybės užtikrinimo efektyvumo rodiklis.
3. Išorinis vykdomų studijų programų kokybės vertinimas Lietuvoje papildo vidinį, kai yra tinkamai vykdomos išorinio vertinimo procedūros: ekspertams pateikiama reikiama ir tiksli informacija (tinkamai parengtos savianalizių suvestinės), studijų programų vertinimui atrenkami kompetentingi ir nešališki ekspertai bei laiku vykdoma paskesnė veikla.

Ištyrus universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje, nustatyta:

4. Lietuvos aukštosios mokyklos vykdydamos universitetines studijų programas stokoja kokybės kultūros, todėl greta vidinio kokybės užtikrinimo, saugiklio principu, būtinai turi veikti išorinis studijų kokybės užtikrinimas. Šiuo metu išorinis studijų kokybės užtikrinimas Lietuvoje yra būtina sąlyga, o ne papildoma priemonė.
5. Universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūra Lietuvoje yra neveiksminga. Tai lemia šie veiksniai:
 - 1) netinkamai parengiamos savianalizių suvestinės. Pagrindiniai savianalizių suvestinių trūkumai: analitiškumo, savikritikos ir orientacijos į ateities perspektyvas stoka;
 - 2) skirtingai aukštųjų mokyklų suvokiami ekspertų atrankos kriterijai ir vengimas pareikšti argumentuotą nuomonę dėl netenkinančios ekspertų grupės sudėties;
 - 3) pagrindiniai socialiniai dalininkai – studentai, nėra supažindinami su išorinio vertinimo rezultatais. Paskesnė veikla vykdoma vadovaujantis kuo mažesnių laiko sąnaudų ir minimalios

atskaitomybės visuomenei principu, atsižvelgiant į tai, kada bus organizuojamas kitas išorinis vertinimas.

Universitetinių vykdomų studijų programų išorinio vertinimo procedūros neveiksmingumas rodo vidinio kokybės užtikrinimo aukštosiose mokyklose problematiškumą. Universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas Lietuvoje veikia kaip kontrolės mechanizmas, siekiant studijų programų atitikimo minimaliems kokybės reikalavimams.

6. 2002–2011 m. laikotarpiu sprendimų dėl universitetinių vykdomų studijų programų akreditacijos pasiskirstymas – mažėjantis 6 studijų metams akredituojamų studijų programų skaičius, didėjantis 3 studijų metams akredituojamų programų skaičius ir stabiliai nedidelis neakredituojamų studijų programų skaičius, rodo, kad išorinis vertinimas Lietuvoje daugiau prisideda prie minimalių studijų kokybės reikalavimų atitikimo nei prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo. Todėl tyrimo teiginys, kad universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas nesukuria prielaidų nuosekliam ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui, pasitvirtino.

REKOMENDACIJOS

Rekomendacija dėl tolesnių tyrimų. Tikslinga toliau tirti vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūras, siekiant identifikuoti vidinio studijų kokybės užtikrinimo trūkumus ir pagal tai tobulinti studijų kokybės užtikrinimo procesą Lietuvoje.

Praktinės rekomendacijos universitetams:

1. Universitetai turėtų sistemškai organizuoti viešas diskusijas, forumus, apklausas, siekiant išsiaiškinti socialinių dalininkų poreikius, susijusius su kiekviena studijų kryptimi, kurioje yra vykdomos studijų programos.
2. Universitetų atstovai, dalyvavę SKVC organizuojamuose mokymuose savianalizių suvestinių rengėjams, taip pat dalyvavę rengiant savianalizių suvestines, turėtų keistis įgytomis žiniomis ir patirtimi aukštosios mokyklos viduje. Tai būtų tikslinga daryti fakulteto lygmeniu.
3. Universitetai turėtų aiškiai paskirstyti atsakomybę už studijų kokybės priežiūrą. Universitetuose yra reikalingi studijų programų kokybės specialistai, kurie koordinuotų vidinį studijų programų kokybės užtikrinimą, taip pat būtų gerai susipažinę su išorinio studijų kokybės užtikrinimo procedūra.

Praktinės rekomendacijos SKVC:

4. SKVC turėtų vykdyti išorinio studijų programų vertinimo išvadų skelbimo aukštosiose mokyklose stebėseną bei į paskesnės veiklos stebėseną įtraukti aukštųjų mokyklų kokybės gerinimo priemonių planų įvertinimą.

LITERATŪRA

Europos Sąjungos dokumentai

1. *Forward From Berlin: the Role of Universities to 2010 and Beyond*,
<<http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/GrazDecENG.1066743764824.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].
2. *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, Bolonijos-Bergeno laikotarpis 1999-2005 m.*,
<http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Svarbiausi_Bolonijos_proceso_dokumentai_liet_angl.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].
3. *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Leveno – Budapešto/Vienos laikotarpis*,
<http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Leidiny_Svarbiausi%20Bolonijos%20proceso%20dokumentai%202009-2010.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

4. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2009-05-12, Nr. 54-2140.
5. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1652 „Dėl studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, *Valstybės žinios*, 2011-08-06, Nr. 100-4702.
6. Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2007 kovo 19 d. įsakymo Nr. 1-55 „Dėl ekspertų atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, *Valstybės žinios*, 2011-11-18, Nr. 139-6567.
7. Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2010 m. sausio 18 d. įsakymo Nr. 1-01-9 „Dėl studijų vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, *Valstybės žinios*, 2011-12-30, Nr. 162-7735.
8. Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2008 m. gruodžio 4 d. įsakymo Nr. 1-158 „Dėl studijų programų apeliacinės komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, *Valstybės žinios*, 2011-12-30, Nr. 162-7734.
9. Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymas „Dėl vykdomų studijų programų vertinimo metodikos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2010-12-30, Nr. 156-7954.

10. *Studijų kokybės vertinimo centras. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos*,
<http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf> [žiūrėta 2011-11-24].
11. *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2007 metais*,
<http://www.skvc.lt/files/2007_ataskaita/metine_ataskaita.pdf> [žiūrėta 2013-03-24].
12. *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2008 metais*,
<http://www.skvc.lt/files/2008_ataskaita/SKVC_ataskaita-galutine.pdf> [žiūrėta 2013-03-24].
13. *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2009 metais*,
<http://www.skvc.lt/files/2009_ataskaita/SKVC_ATASKAITA-2009.pdf> [žiūrėta 2013-03-24].
14. *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2010 metais*,
<http://www.skvc.lt/files/2010_ataskaita/skvc.pdf> [žiūrėta 2013-03-24].
15. *Studijų kokybės vertinimo centro veikla 2011 metais*, < <http://www.skvc.lt/content.asp?id=546>> [žiūrėta 2013-03-24].

Tyrinėjimai:

16. *Accreditation Models in Higher Education*, <<http://www.enqa.eu/files/ENQAModels.pdf>> [žiūrėta 2013-03-11].
17. Benhard A., „Quality Assurance in comparison: Austria, Germany, Finland, United Kingdom, the United States of America and Canada“, *Eua Case Studies 2012, Quality and Trust at the heart of what we do*, 2011, November 17-19, 6th European Quality Assurance Forum, p. 20-21,
<<http://www.eua.be/publications/eua-reports-and-studies.aspx>> [žiūrėta 2013-03-10].
18. Bhengu T., Cele N., Menon K. „Value for money and quality in higher education“, *SAJHE* 20(6), 2006,
<<http://ehis.ebscohost.com/skaiykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e954c42f-ed72-4d4b-af4c-d13adc0e5203%40sessionmgr14&vid=5&hid=22>> [žiūrėta 2012-10-30].
- Dienys V., Pukelis K., Žiliukas P. „Institucinis mokslo ir studijų vertinimas: neišvengiamas modernios valstybės požymis ar dar viena biurokratinė užgaida Lietuvoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005/2, <http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_2/026_051dienys.pdf> [žiūrėta 2012-10-31].
19. Daujotis V., „Konstitucinio teismo nutarimas didina aukštojo mokslo stagnaciją“,
<<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-07-09-vytautas-daujotis-konstitucinio-teismo-nutarimas-didina-aukstojo-mokslo-stagnacija/3729>> [žiūrėta 2013-03-23].

20. Daujotis V., „Lietuvos aukštąjį mokslą – į laisvosios rinkos glėbį?“
<<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/vdaujotis-lietuvos-aukstaji-mokslo-i-laisvosios-rinkos-glėbi.d?id=13145951>> [žiūrėta 2013-03-23].
21. Dubnikas K., „Aukštasis mokslas – aukščiau už rinką“,
<<http://www.delfi.lt/news/daily/education/kdubnikas-aukstasis-mokslas--auksčiau-uz-rinka.d?id=25128775>> [žiūrėta 2013-03-23].
22. Gedvilas V., „Aukštojo mokslo reformos keliai ir klystkeliai“,
<<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/vgedvilas-aukstojo-mokslo-reformos-keliai-ir-klystkeliai.d?id=51112003>> [žiūrėta 2013-03-22].
23. Harvey L. „Twenty years of trying to make sense of quality assurance: the misalignment of quality assurance with institutional quality frameworks and quality culture“, *The 5th European Quality Assurance Forum*, 18-20 November 2010,
<http://www.eua.be/Libraries/EQAF_2010/WGSII_7_Papers_Harvey.sflb.ashx> [žiūrėta 2012-10-30].
24. Harvey L. „Quality in higher education“, *Paper at the Swedish Quality Conference*, 1999,
<<http://www0.bcu.ac.uk/crq/publications/goterburg.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].
25. Juknytė-Petreikienė I., „Aukštosios mokyklos internacionalizacijos parametrai ir kokybės vertinimas“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2006.
26. Kuzmickaitė R., „Studijų kokybė nepatenkintiems studentams labiausiai gali padėti jų pačių kova“, <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/5513/studiju_kokybe_nepatenkintiems_studentams_labiausiai_gali_padeti_ju_paciu_kova> [žiūrėta 2013-03-22].
27. Mikalauskas R., „Kaip pagerinti mokslo ir studijų kokybę“ <<http://lms.lt/?q=lt/node/2958>>, [žiūrėta 2013-03-22].
28. Milišiūnaitė I., Butkienė J., Juknytė-Petreikienė I., Keturakis V., Lepaitė D. *Kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodikos integravimo į vidinę kokybės užtikrinimo sistemą rekomendacijos*,
<http://www4066.vu.lt/Files/File/04_Integravimas_i_vidine_kokybes_uztikrinimo_sistema.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].
29. Ntshoe I., Higgs P., Wolhuter C. C., Higgs L. G. „Is quality assurance in higher education contextually relative?“, *SAJHE*. 24 (1), 2010,
<<http://ehis.ebscohost.com/skaiykla.mruni.eu/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=8c63010a-828b-4f40-8f43-a2548a692f29%40sessionmgr15&vid=5&hid=109>> [žiūrėta 2012-10-30].

30. Parri J. „Quality in Higher Education“, *Vadyba*, nr. 2 (11), 2006,
<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Vadyba/11/Janne_Parri.pdf> [žiūrėta 2012-10-30].
31. Pociūtė B. „Pagrindinė akademinės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra“, *Acta Pedagogica Vilnensia* 15, 2005, <<http://hu.su.lt/filemanager/download/3794/10.pdf>> [žiūrėta 2012-10-30].
32. Pileičikienė N., „Socialinių dalininkų bendradarbiavimas užtikrinant studijų programų kokybę: teorija ir praktika Lietuvoje, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2011, Nr. 8.
33. Pukelis K., Pileičikienė N., „Studijų kokybė: studijų rezultatų paradigma“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005, Nr. 2.
34. Pukelis K., „Studijų programų rengimas ir atnaujinimas: studijų rezultatų paradigma“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2011, nr. 8.
35. Pūraitė A. „Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo teisinio reguliavimo problemos“, *Socialinių mokslų studijos* 3(4), 2011,
<http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php?id=304141> [žiūrėta 2012-10-30].
36. Radžvilas V., „Išsivaikščiojančio proto laikas“, <
<http://www.technologijos.lt/n/svietimas/kurstoti/S-15462/straipsnis?name=S-15462&l=2&p=1>>
[žiūrėta 2013-03-23].
37. Radžvilas V., „Lietuva tyliai gėsta“,
<http://www.technologijos.lt/n/zmoniu_pasaulis/poziuris/S-17655/straipsnis?name=S-17655&l=2&p=1> [žiūrėta 2013-03-23].
38. Slušnytė R., „Bilietais į laimę universitetai neprekiauja“, <<http://rimvydasjasinavicius.lt/?p=52>>
[žiūrėta 2013-03-23].
39. Suprun O., „Ar mūsų dienų Riteris Pinigas išgelbės aukštojo mokslo Damą?“,
<<http://www.balsas.lt/naujiena/127247/olga-suprun-ar-musu-dienu-riteris-pinigas-isgelbes-aukstojo-mokslo-dama>> [žiūrėta 2013-03-23].
40. *Studijų kokybė Lietuvoje*, < <http://www.ve.lt/video/klaipedos-universitetas/studiju-kokybe-lietuvoje/>> [žiūrėta 2013-03-22].
41. *Studijų kokybės vertinimo centro veiklos poveikio ir vertės tyrimas*,
<http://www.skvc.lt/files/VIKOS/SKVC_2010tyrimo_ataskaita.pdf> [žiūrėta 2013-03-23].
42. Širvinskas M., „Reforma pamažu apsigrėžia“, <<http://www.atgimimas.lt/Aktualijos/Reforma-pamazu-apsigrezia>> [žiūrėta 2013-03-22].

43. Tam M., „Measuring Quality and Performance in Higher Education“, *Quality in Higher Education* 1, 2001,
<<http://www.tandfonline.com/skaitykla.mruni.eu/doi/pdf/10.1080/13538320120045076>>
[žiūrėta 2012-10-30].
44. Žibėnienė G., Targamadžė V., „Aukštojo mokslo studijų sistemos harmonizavimas Lietuvoje – studijų kokybės tobulinimo prielaida“, <<http://archive.minfolit.lt/arch/9001/9116.pdf>> [žiūrėta 2013-03-21].
45. Žilinskaitė R. *Aukštojo mokslo akreditavimo atsiradimo sąlygos: Europinis kontekstas ir Lietuvos situacija*, <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2005/79/zilinskaite.pdf>> [žiūrėta 2012-01-27].
46. Želvys R., „Studento krepšelis: pirmieji eksperimento rezultatai“, *Pedagogika*, 2009. 96,
<<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2009/96/zelv9-14.pdf>> [žiūrėta 2013-03-23].
47. 8-oji Europos aukštojo mokslo erdvės šalių ministrų konferencija Bukarešte,
<http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/Bukaresto%20konferencija.pdf> [žiūrėta 2013-01-27].
48. *Quality procedures in European Higher Education*, <<http://www.enqa.eu/files/procedures.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].
49. *Quality procedures in European Higher Education Area and Beyond – Second ENQA Survey*,
<<http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Occasional%20papers%2014.pdf>> [žiūrėta 2012-10-31].
50. Westerheijden F., „Judančio taikinio link: aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas Europoje“, *Aukštojo mokslo kokybė*, 2005, Nr. 2, p. 58.

ANOTACIJA

Grigonytė E. Studijų kokybės vertinimo centras: universitetinių vykdomų studijų programų išorinio vertinimo galimybės tobulinant studijų kokybę. Vadovė: doc. dr. Audronė Janužytė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. – XX p.

Magistro baigiamajame darbe apibrėžiami pagrindiniai požiūriai į kokybę aukštajame moksle, analizuojami: esminiai Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo dokumentai, aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistema Europoje, vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūra Lietuvoje, atskleidžiama išorinio vertinimo svarba Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemoje, įvertinamas universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūros veiksmingumas bei nustatoma universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo rezultatų sąsaja su nuosekliu ir ilgalaikiu studijų kokybės gerinimu Lietuvoje. Darbe naudojami mokslinio tyrimo metodai: aprašomasis-analitinis, dokumentų analizė, lyginamasis, antrinė duomenų analizė, pusiau struktūrinis ekspertų interviu.

ANNOTATION

Grigonytė E. Center for Quality Assessment in Higher Education: potential of external quality evaluation of university study programmes in improving studies quality. Supervisor: Assoc. Prof. Ph.D Audronė Janužytė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2013.

In Master Theses are defined the main approaches to the quality in higher education, analysed: essential documents of the system formation of European higher education quality assurance, higher education quality assurance system in Europe, external quality evaluation procedure of study programmes in Lithuania, revealed the importance of external evaluation in studies quality assurance system in Lithuania, evaluated the efficiency of university study programmes external quality evaluation procedure, also determined the link between the results of university study programmes external quality evaluation and long-term improvement of studies quality in Lithuania. Scientific research methods used in Master Theses are: descriptive-analytical, analysis of documents, comparative, secondary data analysis, semi-structured interview with experts.

SANTRAUKA

Viešojoje erdvėje studijų kokybei ypatingai daug dėmesio imta skirti 2009 m., prasidėjus studijų finansavimo reformai. Akademinei bendruomenė, studentai, švietimo politikos formuotojai ir vykdytojai dar iki reformos pradžios aktyviai diskutavo, dėl įdiegto studijų finansavimo rinkos modelio galimybių prisidėti prie studijų kokybės gerinimo. Praėjus ketveriems reformos vykdymo metams, studijų kokybės gerinimo siekis netapo mažiau aktualiu. Tik šiuo metu didesnis dėmesys yra skiriamas ne studijų finansavimo ir studijų kokybės gerinimo santykiui, o studijų kokybės užtikrinimo sistemos stiprinimui.

Studijų kokybės užtikrinimo sistemą Lietuvoje sudaro vidinis ir išorinis studijų kokybės užtikrinimas. Kai vidinis ir išorinis studijų kokybės užtikrinimas veikia kaip sistema, yra sukuriama prielaidos nuosekliai ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui. Išorinio studijų kokybės užtikrinimo veiksmingumas atskleidžia visos studijų kokybės užtikrinimo sistemos efektyvumą. Todėl magistro baigiamajame darbe yra siekiama įvertinti, ar SKVC atliekamas universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas prisideda prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo Lietuvoje.

Magistro baigiamojo darbo tikslas yra įgyvendinamas apibrėžiant pagrindinius požiūrius į aukštojo mokslo kokybę, išanalizuojant: esminius Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo dokumentus, aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo sistemą Europoje, vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo procedūrą Lietuvoje bei ištiriant SKVC atliekamo universitetinių vykdomų studijų programų išorinio kokybės vertinimo galimybes prisidėti prie nuoseklaus ir ilgalaikio studijų kokybės gerinimo. Darbe naudojami mokslinio tyrimo metodai: aprašomasis-analitinis, dokumentų analizė, lyginamasis, antrinė duomenų analizė, pusiau struktūrinis ekspertų interviu.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, ginamasis (hipotetinis) teiginys – SKVC atliekamas universitetinių vykdomų studijų programų išorinis kokybės vertinimas nesukuria prielaidų nuosekliai ir ilgalaikiam studijų kokybės gerinimui Lietuvoje, buvo patvirtintas.

SUMMARY

Specifically plenty of attention in public expanse was dedicated to studies quality in 2009, when the reform of studies financing had been started. The community of academicians, students, formers of education policy, as well as persons, who implement education policy, from the very beginning of the reform had discussions about the potential of introduced study financing market model to improve quality of studies. After four years of reform implementation, an objective to improve quality is not less relevant. Today, much more attention is paid not to relation between studies financing and improvement studies quality, but to the strenghtening of studies quality assurance system.

In Lithuania studies quality assurance system consists of internal and external quality assurance. Assumptions to consistent and long-term quality improvement are created, when internal and external quality assurance operates systematically. Efficiency of external quality assurance reveals effectiveness of quality assurance system as a whole. That is why, in Master Theses is tried to evaluate, if external university study programmes evaluation implemented by SKVC contributes to the consistent and long-term quality improvement in Lithuania.

The aim of the Master Theses is reached by definition of main approches to the quality in higher education, analysis of: essential documents of system formation of European higher education quality assurance, higher education quality assurance system in Europe, the procedure of university study programmes external quality evaluation in Lithuania, also by reasearch of SKVC pontential to contribute to consistent and long-term quality improvement by performed university study programmes external quality evaluation. Scientific methods used in Master Theses: descriptive-analytical, analysis of documents, comparative, secondary data analysis, semi-structured interview with experts.

According to the research results, defendant (hypothetical) statement – university study programmes external quality evaluation performed by SKVC does not create assumptions to the consistent and long-term improvement of studies quality in Lithuania, was approved.

Klausimynas SKVC vertinimo koordinatoriams

1. Kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?
2. Kaip užtikrinama studijų kokybė Lietuvoje?
3. Lietuvoje veikia du studijų kokybės užtikrinimo būdai: vidinis ir išorinis, ar jų sąveika yra pakankama?
4. Jūsų nuomone, išorinis studijų kokybės užtikrinimas būtina sąlyga, ar papildoma priemonė?
5. Ar sutiktumėte su teiginiu, kad savianalizės suvestinė yra sąveikos tarp dviejų kokybės užtikrinimo būdų išorinio ir vidinio pradžią ir pagrindą? Kodėl?
6. Savianalizės suvestinė turi atskleisti aukštosios mokyklos gebėjimą analizuoti ir kritiškai vertinti savo veiklą bei numatyti jos tobulinimo perspektyvas, ar savianalizių suvestinės rengiamos vadovaujantis šiais principais?
7. Galbūt galėtumėte įvardinti dažniausiai pasitaikančias savianalizės suvestinių silpnybes?
8. Kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams turi tinkamai parengta savianalizės suvestinė?
9. Savianalizių suvestines analizuoja ekspertai, vizituose aukštosios mokyklose dalyvauja ekspertai, vertinimo išvadas taip pat rengia ekspertai. Kokie pagrindiniai SKVC ekspertų atrankos kriterijai?
10. Ar dažnai tenka sulaukti priekaištų iš universitetų, dėl ekspertų grupės sudėties?
11. Ar yra pasitaikę atvejų, kai ekspertą teko nušalinti nuo išorinio vertinimo, paaiškinę, kad jam nepakanka kompetencijos?
12. Kuo skiriasi ekspertų atranka Lietuvoje ir kitose Europos šalyse?
13. Ar SKVC fiksuoja paskesnę universitetų veiklą?
 - 1.1 Jeigu taip, kokios priemonės tam pasitelkiamos?
 - 1.2 Jeigu ne, kodėl?
14. Ar aukštosios mokyklos kreipiasi į SKVC prašydamos įvertinti įgyvendinamą (ar ketinimą įgyvendinti) veiklos planą studijų kokybei gerinti?
15. Įvertinkite SKVC veiklą kitų Europos kokybės užtikrinimo agentūrų (priklausančių ENQA) kontekste skalėje nuo 1 iki 4: 1 – nepatenkinamai, 2 – patenkinamai, 3 – gerai, 4 – labai gerai.

2 PRIEDAS

Klausimynas aukštųjų mokyklų kokybės vadybos centrų darbuotojams

1. Kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?
2. Kaip užtikrinama studijų kokybė Lietuvoje?
3. Lietuvoje veikia du studijų kokybės užtikrinimo būdai: vidinis ir išorinis, ar jų sąveika yra pakankama?
4. Jūsų nuomone, išorinis studijų kokybės užtikrinimas būtina sąlyga, ar papildoma priemonė?
5. Kokia yra savianalizės suvestinės paskirtis?
6. Kokiais principais vadovaujantis yra rengiamos savianalizių suvestinės?
7. Kaip manote, kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams gali turėti tinkamai parengta savianalizės suvestinė?
8. Išorinis studijų programų vertinimas – ekspertinis vertinimas. Kaip manote, kokie kriterijai yra lemiami SKVC sudarant ekspertų grupes?
9. Ar pasitaiko atvejų, kai ekspertų grupės sudėtis netenkina aukštosios mokyklos? Kokių priemonių tokiais atvejais imamasi?
10. Ar išorinio vertinimo išvados yra skelbiamos viešai?
11. Kokios priemonės yra pasitelkiamos viešam išorinio vertinimo išvadų skelbimui?
12. Gal galėtumėte apibūdinti, kaip paprastai yra vykdoma paskesnė veikla aukštojoje mokykloje?
13. Ar yra tekę kreiptis į SKVC prašant įvertinti įgyvendinamą / ketinamą įgyvendinti veiklos planą studijų kokybei gerinti?
14. Ar kito išorinio vertinimo metu SKVC ekspertai atsižvelgia į ankstesnio vertinimo metu išsakytas pastabas?
15. Įvertinkite SKVC veiklą kitų Europos kokybės užtikrinimo agentūrų (priklausančių ENQA) kontekste skalėje nuo 1 iki 4: 1 – nepatenkinamai, 2 – patenkinamai, 3 – gerai, 4 – labai gerai.

Klausimynas savianalizės suvestinių grupės vadovams

1. Kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?
2. Kaip užtikrinama studijų kokybė Lietuvoje?
3. Lietuvos studijų kokybės užtikrinimo sistemą sudaro vidinis ir išorinis studijų kokybės užtikrinimas, ar jų sąveika yra pakankama?
4. Jūsų nuomone, išorinis studijų kokybės užtikrinimas – būtina sąlyga, ar – papildoma priemonė?
5. Kokia yra savianalizės suvestinės paskirtis?
6. Kokiais principais vadovaujantis yra rengiamos savianalizių suvestinės?
7. Su kokiais sunkumais dažniausiai susiduriate rengdami savianalizių suvestines?
8. Kaip manote, kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams gali turėti tinkamai parengta savianalizės suvestinė?
9. Išorinis studijų programų vertinimas – ekspertinis vertinimas. Kaip manote, kokie kriterijai yra lemiami SKVC sudarant ekspertų grupes?
10. Ar pasitaiko atvejų, kai ekspertų grupės sudėtis netenkina aukštosios mokyklos? Kokių priemonių tokiais atvejais imamasi?
11. Ar išorinio vertinimo išvados yra skelbiamos viešai?
12. Kokios priemonės yra pasitelkiamos viešam išorinio vertinimo išvadų skelbimui?
13. Gal galėtumėte apibūdinti, kaip paprastai yra vykdoma tolimesnė veikla aukštojoje mokykloje?
14. Ar yra tekę kreiptis į SKVC prašant įvertinti įgyvendinamą / ketinamą įgyvendinti veiklos planą studijų kokybei gerinti?
15. Ar kito išorinio vertinimo metu SKVC ekspertai atsižvelgia į ankstesnio vertinimo metu išsakytas pastabas?
16. Įvertinkite SKVC veiklą skalėje nuo 1 iki 4: 1 – nepatenkinamai, 2 – patenkinamai, 3 – gerai, 4 – labai gerai.

EKSPERTŲ APRAŠO LENTELĖ

KODAS	ATSTOVAUJAMA ORGANIZACIJA, PAREIGOS	INTERVIU DATA
SKVC 1	SKVC vertinimo koordinatorius	2013-02-08
SKVC 2	SKVC vertinimo koordinatorius	2013-02-12
AM 1	Kauno technologijos universiteto Strateginio planavimo ir kokybės departamento vadovas	2013-02-26
AM 2	Vilniaus universiteto kokybės vadybos skyriaus vadovas	2013-02-27
SS 1	Lietuvos edukologijos universiteto Sociologijos ir politologijos katedros vedėjas (savianalizės suvestinės rengimo grupės vadovas)	2013-02-28
SS 2	Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto docentas (savianalizės suvestinės rengimo grupės vadovas)	2013-02-28

Interviu su SKVC vertinimo koordinatoriumi SKVC 1

Interviuotojas:

Pradėkime nuo studijų kokybės apibrėžimo, paties sudėtingiausio klausimo? Tai kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?

Respondentas:

Sutinku, kad tikrai pats sudėtingiausias klausimas. Studijų kokybei yra daug ir apibrėžimų, ir supratimų. Mano asmeninis įsivaizdavimas būtų, kad tai yra, gal šiek tiek iš vadybinio požiūrio, kad tai yra kokybiškas produktas teikiamas studentui. O jau kokybišką produktą mes galime suvokti taip pat labai įvairiai, tai manau, kad ir kvalifikuotas personalas, ir puiki materialioji bazė, ir, sakykim, medžiaga reikalinga studijoms, ir lygiai taip pat galutinis produktas, t. y. kvalifikacija, gebėjimai ir žinios, kurias gauna studentas. Jos turi atitikti tiek studento lūkesčius, tiek socialinių partnerių lūkesčius. Tai yra didžiulės sistemos bendradarbiavimas siekiant galutinio kokybiško produkto.

Interviuotojas:

Ir tam galutiniam kokybiškam produktui pasiekti yra reikalingas kokybės užtikrinimas, yra reikalinga kokybės užtikrinimo sistema. Kaip Lietuvoje yra užtikrinama studijų kokybė?

Respondentas:

Mano įsivaizdavimu, tai būtų yra dvejopas mechanizmas, tai yra vidinė, vidinių studijų kokybės sistemų diegimas, tai, ką turėtų daryti pačios aukštosios mokyklos. Kurti įvairias sistemas tam, kad užtikrintų kokybę. Ir šiuo metu dar yra tas vadinamas išorinis vertinimas, t. y. išorinės kokybės priežiūros sistemos.

Interviuotojas:

Sąveika, Jūsų nuomone, yra pakankama vidinio ir išorinio kokybės užtikrinimo Lietuvoje?

Respondentas:

Aš sakyčiau, kad ne, nepakankama ir, sakyčiau, kad gal daugiau prievartinė, nes vis dėlto pas mus kol kas, tik tai tiek, mano nuomone, yra tik pirmieji kontaktai tarp vidinės kokybės sistemos ir išorinio vertinimo. Mes labai dažnai matome, kad vidinė, sakykim, keliauja sau, o išorinis yra daugiau nesusijęs su tos vidinės veikla. Tokios trumpos ir, deja, nedidelės sąsajos, t.y. kurios išryškėja vertinimo metu, t. y. kad aukštosios mokyklos atstovai pateikia savianalizės suvestinę, duomenis kažkokius ir labai dažnai tai atliekama ne savo noru. Ne, sakykim, suvokiant kaip natūralų dalyką. Mano, nuomone, vidinė kokybės užtikrinimo sistema jina turėtų garantuoti, kad tam tikri procesai vyksta nuolat ir yra natūralūs. Sakykim, atsiradus išoriniam kažkokiam tai vertinimui, reikėtų išrankioti, galbūt, tikrai rezultatus vidinio kokybės užtikrinimo, kažkokius minimalius duomenis. O dabar gaunasi, jeigu ir vyksta kažkas viduj, kažkokia veikla, jina yra atskira nuo to išorinio.

Interviuotojas:

O tada, tarkim, ar išorinis kokybės užtikrinimas yra būtina sąlyga, ar papildoma priemonė?

Respondentas:

Šiuo metu išorinis kokybės užtikrinimas yra būtina sąlyga, bet ateityje jis turėtų būti tik pagalbinė priemonė. Šiuo metu vis dar trūksta susikalbėjimo tarp skirtingų institucijų, trūksta derinimo būtent tų skirtingų kokybės sistemų. Aš sakyčiau, trūksta net to tokio pasitikėjimo ir savimonės, kad tai, ką tu darai turėtų būti kokybiška, nepriklausomai nuo to, kas nors tai patikrins, ar ne. Tai turėtų būti vidinis siekis.

Interviuotojas:

Trūksta kokybės kultūros?

Respondentas:

Taip, kokybės kultūros iš tikrųjų trūksta, kadangi mes dar kalbam apie išorinį kokybės vertinimą, priežiūras, tai apie kokybės kultūrą dar tikrai anksti kalbėti. Bent jau sakyčiau, kad tai pavieniai atvejai. Tai nėra natūralus suvokimas.

Interviuotojas:

Grįžkime prie sąveikos tarp išorinio ir vidinio kokybės užtikrinimo. Savianalizės suvestinę galima būtų įvardinti kaip tos sąveikos pradinį tašką ir pagrindą. Ar sutiktumėte su šiuo teiginiu?

Respondentas:

Šiuo metu, taip. Taip ir yra.

Interviuotojas:

Savianalizės suvestinė, jinau turėtų atskleisti aukštosios mokyklos gebėjimą analizuoti, kritiškai vertinti, parodyti kiekybiniu ir kokybinius savo veiklos rodiklius ir taip gerinti studijų kokybę, judėti pirmyn. Ar tokia ir yra savianalizės suvestinės paskirtis?

Respondentas:

Iš tikrųjų paskirtis kaip yra tokia, bet šiuo metu rezultatas, kurį mes gaunama tai tikrai nėra visiškai atspindintis tai, ką mes tikimės gauti.

Interviuotojas:

Minėtieji principai, pagal juos turėtų būti rengiama?

Respondentas:

Turėtų būti pagal juos. Savianalizės suvestinė turėtų būti kasdienės veiklos atspindys. Reiškia, ne kažkokios specialios pastangos, su specialiu tikslu, o turėtų būti dokumentas, kuriame tu žiūrėtum, ką tu darai kasdien. Dabar tai yra kaip prievartinis...gal ne visais atvejais, jau rečiau negu anksčiau, dokumentas, kurį turi padaryti. Visgi aukštosios mokyklos dažniausiai jį sieja ne su vidine kokybe ar vidine kultūra, o akreditavimu – privaloma sąlyga savo veiklai vykdyti.

Interviuotojas:

Tai yra savianalizių suvestinių silpnybės, trūkumai, kurie pasitaiko dažniausiai?

Respondentas:

Taip. Savianalizijų suvestinės dažniausiai būna, sakykim, aukštosios mokyklos savo veikloj bijo įvertinti kritiškus momentus. Tokios...bijo pasirodyti prastesniais, negu kad norėtų. Neatspindi dažnai realybės. Sakykim, pagražina informaciją, kurią pateikia arba rašo tokio aprašomojo pobūdžio, bet ne analitinius dokumentus. Tai yra, sakykim, didžiausi tokie trūkumai.

Interviuotojas:

Kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams turi tinkamai parengta savianalizės suvestinė?

Respondentas:

Labai daug. Yra akivaizdu iš patirties, kad tinkamai parengtas dokumentas, su tinkamai pateikta informacija, gilia analize ir tų silpnųjų pusių pripažinimu ir numatymu, ką su, sakykim, tais minusais daryti ir kaip spręsti, tikrai prideda didžiulį plusą ir daro didelę įtaką, nes ekspertams yra lengviau dirbti ir jie, kitas dalykas, tai rodo nuoširdžius programos vykdytojų ketinimus ir jau vien tai, sakykim, ar sklandžiai surašyta kalba, jau tai įtakoja, nes ekspertai radę tokias savianalizijų suvestines, kuriose yra gražiai, tvarkingai ir gerai, ir suprantamai aprašoma visa veikla programos vykdytojų, tai jau vien tai pabrėžia. O apie tai, kad turinys, tai irgi labai įtakoja.

Interviuotojas:

Pereikime prie ekspertų darbo. Ekspertai analizuoja savianalizijų suvestines, ekspertai vyksta į vizitus, po to pateikia išvadas ir galų gale nuo to priklauso vertinimo rezultatas. Kokie yra pagrindiniai ekspertų atrankos kriterijai?

Respondentas:

Kriterijai yra surašyti ekspertų atrankos apraše, specialiame dokumente, bet pagrindiniai aišku yra tie, kad tu žiūri į ekspertų patirtį, į ekspertų žinias, turimas kompetencijas, taip pat mums labai svarbus yra nešališkumo, objektyvumo principas, etikos tam tikros, moralės taisyklės. Bet pirmiausia, aišku, tai įvertini jo gyvenimo aprašymą, patirtį ir kompetencijas

Interviuotojas:

O tarkim, yra tekę sulaukti priekaištų iš aukštųjų mokyklų, ar dažnai tenka sulaukti priekaištų iš aukštųjų mokyklų dėl ekspertų grupės sudėties?

Respondentas:

Yra tekę, sakykim, formaliai, gal tiktai, vieną-du kartus. Neformaliai žymiai dažniau, nes tikrai aukštosios mokyklos, aukštosios mokyklos, ypatingai vertinimui pasibaigus, jeigu netenkina vertinimo rezultatai, pirmasis argumentas būna netinkami ekspertai. Bet iš tikrųjų dažniausiai mes ne tai, kad nekreipiam dėmesio, mes priimame tik labai argumentuotus pareiškimus, nes, sakykim, kol kas yra tendencija, kad būtent vertinimo rezultatai įtakoja aukštųjų mokyklų nuomonę apie ekspertus.

Interviuotojas:

Ar yra pasitaikę atvejų, kai ekspertą teko nušalinti nuo išorinio vertinimo, paaiškėjus, kad jam nepakanka kompetencijos?

Respondentas:

Ne, nušalinti tai ne, nėra tekę. Nežinau tokio atvejo. Nušalinti nėra tekę, bet įsikišti pačio vizito metu ir po to atskirai pateikti pastabas ekspertui dėl jo elgesio, bet nušalinti kol kas neteko.

Interviuotojas:

O tarkim, jeigu yra pateikiamos tam tikros pastabos, ekspertai toliau yra kviečiami į vertinimus?

Respondentas:

Priklauso nuo to, kaip jie atsižvelgia į pastabas ir priklauso nuo to, kokio pobūdžio pastabos. Yra smulkios pastabos, kurios tikrai neįtakoja vertinimo kokybės ir kur tai tiesiog yra tikrai smulkmenos. Ir yra ten pavyzdžiui koks neetiškas elgesys arba ten grubūs pažeidimai, kur tikrai netgi jeigu tu įvardinsi ir ekspertas pasitaiso, bet tai vis tiek pažymi jo tokį elgesį ir rekomenduoja jo daugiau į kitas grupes nekviesti.

Interviuotojas:

Jeigu palyginti ekspertų atranką čia Lietuvoje ir kitose valstybėse, galbūt yra tekę pastebėti esminių skirtumų kaip kitos agentūros dirba?

Respondentas:

Iš tikrųjų tai man nėra tekę ir aš sunkiai galėčiau atsakyti, aš gal nebent galėčiau pasakyti, kad mūsų didesnė dalis ekspertų yra kitų užsienio agentūrų rekomenduoti. Tokios sąsajos yra, bet pačiai susidurti su atranka užsienyje tikrai neteko.

Interviuotojas:

Gera, pereikime prie ekspertų darbo rezultato – vertinimo išvadų, tiksliau prie paskesnės veiklos. Ar fiksuoja Studijų kokybės vertinimo centras aukštųjų mokyklų paskesnę veiklą?

Respondentas:

Iš tikrųjų – nefiksuoja. Tiesiog tas fiksavimas žodis nelabai tinkamas, galbūt, greičiau nestebi tos veiklos. Nebent stebėjimu vadintume tuos pakartotinius vertinimus, kurių metu jie turėtų nurodyti, kokios buvo pateiktos rekomendacijos ankstesnio vertinimo metu, kaip jas įgyvendino, kodėl toks rezultatas. Kad visiškai, sakykim, kontroliuoti veiklą ir stebėti, tai ne

Interviuotojas:

Ar aukštosios mokyklos kreipiasi į SKVC prašydamos įvertinti įgyvendinamą ar ketinamą įgyvendinti veiklos planą studijų kokybei gerinti?

Respondentas:

Yra, bet čia susiję su instituciniu vertinimu. Kiek žinau, institucinis vertinimas jie turi ir stebi tą veiklą. Jie turi veiklos planus. Su programom...nebent asmeniniais kontaktais konkrečiam specialistui galima paskambinti ir paklausti, kaip mes interpretuojam vieną ar kitą rekomendaciją. Tai tik toks patariamasis pokalbis, bet ne kažkokia tai oficiali veikla.

Interviuotojas:

O jeigu aš paprašyčiau įvertinti SKVC veiklą, bet konkrečiai universitetinių vykdomų studijų programų kokybės užtikrinime, pagal akreditavimo tvarkos apraše nurodytą skalę?

Respondentas:

Būtų sunku, nes iš tikrųjų jeigu žiūrėti labai kritiškai, tai galbūt rašyčiau dvejetą, bet jeigu lyginti su kitų agentūrų darbu, tai trejetą. Todėl, kad kai verdam savose sultyse daug matom savo darbo minusų, kur reikėtų tobulinti, keisti, turbūt kritiniai kažkokie elementai netgi. Plius vien dėl to, kad, galbūt, rezultatai kartais ne visada matai, kokį norėtum arba ne taip greitai kaip norėtum. Bet jeigu lyginti su kitom agentūrom, kiek teko pabendrauti, akivaizdu, kad dauguma Europos agentūrų jos susiduria su tom pačiom problemom ir kai nuvažiuoji į tarptautinius seminarus, pamatai, kad kyla tie patys klausimai, tie patys nesklandumai, kad ir tas pats, vadinamasis, paskesnės veiklos monitoringas, kuris turėtų būti, tai jo neturi dauguma agentūrų ir tikrai šiemet pradėjo apie tai kalbėti. Taip kad tarp dviejų-trijų, sunku apsispręsti. Vėl, jeigu vietiniame kontekste, tada sau keltum aukštesnius reikalavimus, norėtum daugiau, jeigu žiūrėti per Europos lygmenį, tai aš, manau, kad mes tikrai neprastesni.

Interviuotojas:

Dėkoju už pokalbį.

Interviu su SKVC vertinimo koordinatoriumi SKVC 2**Interviuotojas:**

Pradėkime nuo paties bendriausio klausimo – nuo studijų kokybės apibrėžimo. Kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?

Respondentas:

Kadangi studijų kokybė yra sudėtinga sąvoka. Tai aš į ją žiūriu vis dėlto kaip į įvairių interesų suderinimą. Studijų kokybę galima atrasti, kai maksimaliai visos grupės, kurios yra suinteresuotos yra patenkinamos.

Interviuotojas:

Žodžiu, tam tikra prasme tai yra atitikimas suinteresuotų grupių tikslams?

Respondentas:

Ir lūkesčiams.

Interviuotojas:

Tada pakalbėkime apie kokybės užtikrinimą. Jeigu turėtų būti atitikimas suinteresuotų grupių lūkesčiams ir tikslams. Tuomet studijų kokybė turėtų būti ir užtikrinama, turi veikti tam tikri mechanizmai. Kaip Lietuvoje yra užtikrinama studijų kokybė?

Respondentas:

Jeigu taip žiūrėt, kaip jina turėtų būti užtikrinama, tai Mokslo ir studijų įstatymas rašo, kad už kokybę yra atsakinga aukštoji mokykla. O šiaip, aišku, tame procese užtikrinimo dalyvauja ir Studijų kokybės vertinimo centras, na kažkuria prasme, ir Švietimo ir mokslo ministerija.

Interviuotojas:

Kitaip tariant, išorinis ir vidinis.

Respondentas:

Taip, išorinis ir vidinis kokybės užtikrinimas.

Interviuotojas:

Jeigu veikia išorinis ir vidinis studijų kokybės užtikrinimas Lietuvoje, tai išorinį studijų kokybės užtikrinimą, apibrėžtumėte kaip būtiną sąlygą, ar papildomą priemonę?

Respondentas:

Šiuo metu Lietuvoje vis dėlto į tai žiūrėčiau kaip į būtiną sąlygą.

Interviuotojas:

Kodėl?

Respondentas:

Tam, kad užtektų vidinio kokybės užtikrinimo, turėtų būti labai aukšta kokybės kultūra aukštosiose mokyklose. O praktika rodo, kad tikrai ne visose ji šiuo metu yra pakankamai aukšta

Interviuotojas:

O gal galėtumėte paminėti pavyzdžių, kur tarkim, kokiose šalyse studijų kokybės kultūra yra pakankamai aukšta.

Respondentas:

Šiaip aš bijočiau spręsti apie tai ir, galbūt, ir taip spėčiau, nes turi labai gerai susipažinti su šalies visa aukštojo mokslo sistema ir kartais yra pateikiama viskas, kad tarkim, ten kitur yra labai gražu. Kokioje Švedijoje tai viskas labai gražu. Bet manau, kad ypač judant asmenims, tai visko, ko gero, gali būti kiekvienoje šalyje ir kiekvienoje šalyje gali atsirasti norinčių, tarkim, prekiauti diplomais, pasinaudoti sistema ir visa kita. Nebent galima žiūrėti tai, kad kai kuriose aukštosiose mokyklose ta kokybės užtikrinimo kultūra pakankamai aukšta. Kai kuriose šalyse ir taikomi tie modeliai, kaip, na tarkim, jeigu yra gerai įvertinta, tai yra kokios nors kitokios truputėlį sąlygos. Jeigu institucinį vertinimą praeina gerai, tai tada programos yra vertinamos supaprastinta tvarka ir panašiai. Tai va, aš sakyčiau, kad galima atrinkti atskiras aukštąsias mokyklas, kurioms išorinis kokybės užtikrinimas yra mažiau reikalingas. Ir pas mus, ko gero, jeigu mes pradėtume, tarkim, taikyti tokius modelius irgi rastume išimčių, kur galėtume pasakyti, kad galbūt mažiau išorinis kokybės užtikrinimas yra reikalingas. Jeigu bendrai situaciją žiūrint, tai tikrai taip. Bet sakau, atskirose aukštosiose mokyklose būtų galima, kad va ten, galbūt, ir nebūtų taip jau būtina. Tas išorinis daugiau kaip toks papildomas, turbūt daugiau vedantis į excellent, o ne į to slenkstinio lygio užtikrinimą.

Interviuotojas:

Gera, tada pereikime prie to, kad, tarkim, išorinis kokybės užtikrinimas Lietuvos mastu yra būtina sąlyga. Kol kas. Veikia tam tikri mechanizmai išoriniam kokybės užtikrinimui. Savianalizės suvestinė yra išorinio kokybės užtikrinimo pagrindas. Ar iš tiesų tokia yra savianalizės suvestinės paskirtis?

Respondentas:

Paskirtis tai sakyčiau būtų, visų pirma, pačiai mokyklai atrasti, kur jie turėtų tobulėti, ką turėtų keisti. O antra, tai, žinoma, kaip ir šiai dienai yra pagrindas atlikti išorinį vertinimą

Interviuotojas:

O kokiais principais remiantis, jinais turėtų būti rengiama?

Respondentas:

Jinai turėtų būti rengiama su ateities perspektyva, analitiška. Turėtų būti maksimaliai nuoširdi, atskleisti tai, kas vyksta aukštojoje mokykloje.

Interviuotojas:

Su kokiomis silpnybėmis savianalizių suvestinių dažniausiai susiduriate?

Respondentas:

Jos dažniausiai yra neanalitiškos, daugiau aprašomojo pobūdžio, siekiant pateikti programą gražiau negu yra

Interviuotojas:

Kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams turi tinkamai parengta savianalizės suvestinė?

Respondentas:

Aišku, labai priklauso nuo situacijos. Bet kažkiek įtakos vis tiek turi. Būna tokių atvejų, kai ekspertai pamato atvažiavę kitokį vaizdą ir, aišku, būna, kad pamato į teigiamą pusę vaizdą nei parodyta savianalizės suvestinėje. Paprastai ta programa ir būna gerai įvertinama. Tačiau lieka vis tiek toks niuansas, vis tiek, kad savianalizė ir jos suvestinė atskleidžia vidinius kokybės užtikrinimo procesus. Jeigu jinau turi pakankamai daug trūkumų, iš karto kyla klausimas, kaip yra su vidine kokybės užtikrinimo sistema. Reiškia ir kokybės užtikrinimo sistemoje vidinėje yra trūkumų. O jeigu, aišku, ekspertai mato prastesnį vaizdą, tarkim, savianalizės suvestinėje yra labai gražiai parašyta, o vaizdas yra prastesnis, tai vėlgi turbūt šiuo atveju...

Interviuotojas:

Ar sutiktumėte su teiginiu, kad savianalizės suvestinė yra sąveikos tarp vidinio ir išorinio studijų kokybės užtikrinimo pagrindas.

Respondentas:

Taip, iš principo, taip.

Interviuotojas:

Savianalizių suvestines analizuoja ekspertai. Į vizitus aukštosiose mokyklose vyksta ekspertai. Pereikime prie klausimų apie ekspertus. Į ką kreipiamas didžiausias dėmesys sudarant ekspertų grupes?

Respondentas:

Visas tas atrankos procesas jis yra aprašytas Ekspertų atrankos apraše, bet aišku, turbūt, kad realybėje susideda tam tikri akcentai. Negali sakyti, kad neatitinka, nes atitinka ta atranka aprašą, tačiau vieni dalykai, galbūt, būna reikšmingesni, kiti mažiau reikšmingi. Tai visų pirma, sakyčiau, vienas iš kriterijų, tai, kad grupėje turėtų būti tos krypties išmanymo, nebūtinai visi ekspertai būtinai turi būti iš tos krypties, bet vis tiek turi būti žmonių, kurie išmanytų kryptį ir ta grupė turėtų atstovauti kiek galima įvairesnes interesų grupes. Ir siekiama, kad būtų žmogus, kuris išmano būtent kokybės užtikrinimo dalykus, net jeigu ne visais atvejais jis yra tos krypties specialistas, tačiau labai gerai išmano kokybės procesus.

Interviuotojas:

O ar dažnai tenka sulaukti priekaištų iš aukštųjų mokyklų, dėl ekspertų grupės sudėties, nes veikia mechanizmas, kad aukštoji mokykla gali argumentuotai išdėstyti savo nuomonę ir siūlyti tam tikrą ekspertų grupės narį keisti. Po to SKVC turi atsižvelgti į argumentus. Ar tenka susidurti su tokiu priekaištu oficialiai?

Respondentas:

Oficialiai kreipiasi tik vienas kitas, o neformaliai paniurza daug kas.

Interviuotojas:

Jeigu oficialiai praktiškai nesulaukiate, tai kaip suprantu, tolesnio klausimo apie nušalinimą eksperto neturėčiau užduoti?

Respondentas:

Ne, tai būna, bet tai būna nelabai daug – vienas kitas.

Interviuotojas:

O ar yra tekę nušalinti ekspertą, nebūtinai, tarkim, iki vizito, bet po vizito, vizito metu?

Respondentas:

Šiaip yra tekę. Tikrai yra tekę, bet ne visada tai būdavo atsižvelgiant į aukštosios mokyklos pageidavimus. Kartais tai būdavo ir dėl kitų priežasčių.

Interviuotojas:

Gal yra tekę domėtis ekspertų atranka kitose šalyse?

Respondentas:

Šiaip kiek teko susidurti, tai daug kas yra panašu, bet vienas toks pastebėjimas – daugelyje Europos agentūrų pasižiūrėjus, kas yra ekspertų grupės nariai...yra mažiau tarkim tiksliai atrenkami ekspertai, pagal kryptį, bet daugiau žiūrima tarkim tas kokybės užtikrinimas ir, na, mes tikrai palyginus su kitom agentūrom labai tiksliai atrenkam. Atsižvelgiant dažnai ne tik į kryptį, bet į programos specifiką, nors vis tiek sulaukiam priekaištų dėl to. Bet tas skirtumas, kaip yra kitose agentūrose atrenkama, kai tarkim na ten vertina fotografijos programas, tarkim, visiškai tokie žurnalistai, aišku, kur su fotografija kažkiek susiduria, bet visai iš kitos pusės. Na tokių tikrai yra daug, jie žiūri, galima sakyti, taip plačiau ir paima tokius ekspertus, kurie yra toliau nuo tos krypties.

Interviuotojas:

Vienaip ar kitaip aukštosios mokyklos gali rinktis, kokia įstaiga gali atlikti vertinimą?

Respondentas:

Taip.

Interviuotojas:

Išvadas rengia ekspertai ir pateikia rekomendacijas, jeigu yra būtina. Susidaro sąlygos tolimesnei veiklai, paskesnei veiklai. Ar fiksuojate paskesnę veiklą?

Respondentas:

Iš esmės paskesnė veikla yra daugeliu atvejų įvertinama kito vertinimo metu. Tada ir pasižiūrima, kaip buvo atsižvelgta ir panašiai. Aišku, būna tokių išimtinių atvejų, kai programa yra neakredituojama, tai aukštoji mokykla gali leisti pabaigti studentams, kurie yra jau priimti į programą, bet tik tuo atveju, jeigu tam pritaria Švietimo ir mokslo ministerija ir paprastai Švietimo ir mokslo ministerija prašo

pateikti aukštųjų mokyklų planus, ką jie skubiai padarys, kad minimalią kokybę bent jau užtikrintų. Tai va, tokiais atvejais yra fiksuojama ir instituciniame vertinime fiksuojama, nes instituciniame vertinime yra prašoma aukštųjų mokyklų pateikti veiklos gerinimo priemonių planą po vertinimo.

Interviuotojas:

Vykdomų studijų programų vertinimo atveju, kito vizito metu ekspertai atsižvelgia?

Respondentas:

Na, jeigu mes tarp visų tų per metus įvertintų virš 200 programų, turėtume įvertinti ir tolesnius planus, tai būtų sudėtinga krūvio prasme.

Interviuotojas:

O ar aukštosios mokyklos kreipiasi, nes Metodikoje nurodyta, kad gali kreiptis su priemonių planu, kaip gerinti veiklą?

Respondentas:

Atvejo, kad aukštosios mokyklos kreiptųsi savo noru kol kas nepasitaikė

Interviuotojas:

Išorinio vertinimo ir akreditavimo apraše nurodyta, kad programų kokybė vertinama, pagal tam tikras sritis ir kriterijus. Ekspertų prašoma kiekvieną sritį įvertinti skalėje nuo 1 iki 4. Vadovaujantis atitinkama skale, kaip vertintumėte SKVC veiklą universitetinių vykdomų studijų programų kokybės vertinimo atžvilgiu?

Respondentas:

Trim turbūt.

Interviuotojas:

Kodėl?

Respondentas:

Aš manau, kad iki to ketverto trūksta vidinių dalykų SKVC sutvarkymo, resursų, tam tikra prasme. Kiek yra įdėta pastangų, kiek yra siekiama atsižvelgti į tarkim interesų išorines grupes, tai sakyčiau galima būtų ir keturis rašyti, nes yra tikrai labai daug į tai investuojama, nors nepasitenkinimo vis tiek yra daug. Bet taip yra, turbūt, todėl, kad misija yra tokia ir niekada nebus taip, kad visi būtų laimingi ir kad visus įvertintume, ir akredituotume 6 metams.

Interviuotojas:

Dėkoju

už

pokalbį.

Interviu su aukštosios mokyklos kokybės vadybos skyriaus vadovu AM 1**Interviuotojas:**

Kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?

Respondentas:

Studijų kokybė yra visų suinteresuotų studijomis interesų tenkinimas arba tų lūkesčių ir interesų suderinimas, nes vis tiek studijos yra tam tikra paslauga, tai čia yra daug interesų grupių ir iš valstybės pusės yra interesas, ir iš aukštosios mokyklos, ir iš darbdavių, ir iš pačių studijuojančiųjų. Tai kalbant apie studijų kokybę nereiktų labai išryškinti vienos pusės interesų, bet siekti tų interesų dermės ir kitas aspektas, kuris yra studijų kokybės sąvokoje, yra vadybiniai sprendimai jos gerinimui. Kad būtų nuolatinis tobulinimo ciklas kokybės tiekime, kad tai nėra kažkoks vienas dalykas, dėl kurio galima vieną kartą susitarti ir užsirašyti apibrėžimą, bet tas apibrėžimas turi būti konceptualus, kintantis ir nuolat atnaujinamas.

Interviuotojas:

Vadinasi, studijų kokybę galėtume apibrėžti kaip periodišką atitikimą suinteresuotų šalių lūkesčiams – socialinių dalininkų lūkesčiams. Kad būtų atitinkama socialinių dalininkų lūkesčiams, turbūt, reikalinga ir kokybės užtikrinimo sistema, nes savaime tie lūkesčiai, ypačingai Lietuvos atveju, nėra užtikrinami.

Respondentas:

Nemanau, kad sistema sukuria lūkesčių egzistavimą, jeigu iš tos pusės žiūrėt. Lūkesčiai yra. Bet mes Lietuvoje negalime kalbėti apie savalaikį, realų tų lūkesčių identifikavimą, nes verslas juda greitai, jeigu jis nori kažką parduoti ir žiūri ar tam yra poreikis. Studijose visa tai vyksta lėčiau, bet principas yra tas, kad reiktų tuos poreikius identifikuoti, tai reiškia, turėtų būti periodiškai išreiškiamas valstybės užsakymas, kokių profesijų, kokių sričių, kokios yra tos ateities profesijos, kokių specialistų reikia. Taip pat turėtų būti identifikuojami darbdavių lūkesčiai, sudaromi perspektyvinių specialybių žemėlapiai. Tada lygiai taip pat ir aukštosios mokyklos turi pasakyti, kokius studentus jos siekia pritraukti. Dirbti tik su talentingais, ar užtikrinti galimybę mokytis kiekvienam. Labai aiškiai identifikuoti kaip jie mato tą interesą. Pavyzdžiui, dėstytojui ar mokslininkui nėra įdomu dirbti su studentu, kuris nieko nenori, nesiekia ir ateina tik dėl diplomo. Lygiai taip pat studento lūkesčiai, ar jis nori tik diplomo ir greitai įgyti praktinių įgūdžių universitete, ar jis siekia plataus universitetinio išsilavinimo ir mato save kaip ateities kūrėją. Klausimas, kaip mes pradėsime derinti, jei tų lūkesčių nežinome. Mes neturime tradicijos periodiškai juos matuoti, rengti viešus forumus, atlikti periodinius tyrimus, ar turėti aiškiai išreikštą politinę poziciją. Kol kas mes esame įstrigę dėl sampratos. Sistemą galima kurti, tik vardan ko ta sistema.

Interviuotojas:

Kalbėdami apie tam tikrus parametrus, kurie yra skirti nustatyti, kokie yra tie lūkesčiai, tam tikra prasme ir kalbame apie studijų kokybės užtikrinimą.

Respondentas:

Žiūrint, kokį anglišką terminą jūs naudojate, ar *enhancement* ar *improvement*. Nuolatinio gerinimo, nuolatinio tobulinimo sąvoka man yra priimtinesnė. Nes tas užtikrinimas tai reiškia pašokau, pirmą vietą ir jau turiu – užtikrinau. Kur yra tas užtikrinimo faktas? Tu nuolat gerini, tu periodiškai matuoji, bet tu niekada negali pasakyti jau gimė.

Interviuotojas:

Tada galiu formuluoti kitaip – kaip gerinama studijų kokybė Lietuvoje? Galima sukonkretinti – universitetinių vykdomų studijų programų kokybė.

Respondentas:

Lietuva yra Europos Sąjungos narė. Ir aukščiausio lygio dokumentus perima iš Europos Sąjungos. Gana savalaikiai perėmė pagrindinį ir naujausią dokumentą – Europos nuostatas ir gaires kokybės užtikrinimui. Dokumentas išverstas į lietuvių kalbą. Jo atnaujinimai kol kas yra labai kosmetiniai – vis žadama. Mes visada priimame tik skėtinius dokumentus. Analogiško lietuviško dokumento neturime. Turime įstatymus ir turime tam tikrus ministro potvarkius, įsakymus, dėl programų išorinio, institucinio vertinimo, bet tie dokumentai labiau procedūriniai, o ne koncepciniai. O tokio lietuviško koncepcinio dokumento neturime. Buvo precedentas patvirtinti Lietuvos švietimo koncepciją, bet jina kažkaip taip... Aš jos versiją turiu, nes man teko ją ekspertuoti, bet viešai jina nėra prieinama, nes pasirodė, kad susitarti, kas yra kokybė Lietuvos švietime yra be galo sudėtingas uždavinys. Šalies mastu, mes turime europines gaires, turime šalies įstatyminę bazę, jeigu įstatymų laikomės, dėl informacijos viešinimo, dėl periodinio vertinimo, tai ta sistema juda po truputėlį. Tačiau į kurią pusę juda – kitas klausimas. Aš įžvelgiu tam tikrą prieštarą – įstatyme atsakomybė už studijų kokybę atiduota aukštosios mokykloms. Lyg ir viskas paremta pasitikėjimu, todėl jos pačios turėtų save vertinti ir tobulinti. Bet šalia to mes turime akreditavimo sistemas – programų ir institucijų. Čia yra labai didelė teorinė sankirta. Mes vertiname ne dėl savęs, o tam kad tave akredituos. O tada iškreipiamas pats vertinimas. Ekspertas ateina ne kaip patariantis, o kaip baudžiantis. Tai yra senas inspektūrų palikimas, kai akreditacijos ir tas inspektorius buvo visagalis. O kai inspektorius keitėsi į patarėją, žmonių sąmonėje jis tokiu nepavirto.

Interviuotojas:

Galbūt Lietuvos aukštasis mokslas vis dar nepasižymi kokybės kultūra, kitaip tariant, jam būdingos tik jos užuomazgos? Kokybės kultūra šiuo atveju suprantama, kaip kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimas ir vykdymas ne todėl, kad bus atliekamas išorinis vertinimas, o todėl, kad tai yra kasdienė ir būtina aukštosios mokyklos veikla.

Respondentas:

Iš tiesų, tokią reakciją iššaukia esama juridinė bazė. Tu man pasakyk, kaip mane vertinsi ir aš žinosiu, koku man būti. Kai vertinimo įrankiai aiškūs, žmonės stengiasi juos atitikti. Tu gali vystyti tobulinančias ir vystančias save sistemas, jas analizuoti, bet jeigu tu vystysi ne į tą pusę kaip būsi vertinimas, atsiranda dviguba...

Interviuotojas:

Ar tai realu?

Respondentas:

Tai labai realu, nes yra vertinamos mažiausiai šešios sritys. Kadangi esu ne tik administratorė, bet ir dėstytoja, mano supratimu, labai didelę dalį studijų sėkmėje, lemia santykis tarp dėstytojo ir studento.

Jis niekaip neaprašomas ir labai sunkiai pamatuojamas. Ta tokia dimensija – ryšys tarp jauno ir vyresnio, patyrusio žmogaus gali išspręsti labai daug mokymosi problemų, sunkumų, net jeigu neveikia administraciniai pagalbos padaliniai ir gali individualizuoti ugdymo turinį. Jeigu programa sudaryta vidutiniškai, tu gali ją individualizuoti, jeigu jauti žmogų, kuris atėjo mokytis. Tokie dalykai yra nepamatuojami. Aš galiu kalbėti apie įvairius niuansus, kalbėti nebiurokrato kalba, bet stengtis dėl studento dirbti ne tik kaip dėl specialisto, o kartu ir kaip dėl žmogaus. Aukštasis mokslas turi ne funkciją, o misiją. Bet jokie vertintojai to nepamatuos. Jie pažiūrės ar formaliai teisingai yra parašyta programa, ar yra pakankama materialioji bazė, ar veikia pagalbos mechanizmai, ar veikia periodiniai matavimo įrankiai. Tai yra dalykai kuriuos galima išmatuoti. Jeigu programos arba institucijos vadovas orientuojasi į faktorius, kuriais tiki, bet kurių negalima išmatuoti, gali įvykti tas prasilenkimas ir labai stipriai. Yra daug lengviau žinoti kriterijus, juos atitikti ir žaisti suaugusių žaidimą, jums to reikia, mes pateiksime, ieškot tokių įrodymų mes padarysim protokolus.

Interviuotojas:

Jeigu pateikčiau teiginį, kad išorinis studijų kokybės užtikrinimas turėtų būti daugiau papildoma priemonė, o ne būtina sąlyga – jūs sutiktumėte?

Respondentas:

Aš galvoju, kad iš vienos pusės turėtų būti atskaitomybė už valstybės lėšas – tai nėra privatus reikalas. Už valstybės lėšas turi būti atsiskaitoma. Man atrodo, išorinis kokybės užtikrinimas yra labai svarbu, kai yra suteikiama teisė institucijai pradėti tam tikrą veiklą. Jeigu institucija turi įgijusi pasitikėjimą, išorinio vertinimo procedūros turi būti minimizuotos. Tai yra tokie atvejai, kai teikiama informacija statistikai, kai yra viešinama informacija taip kaip yra nustatyta, institucija vykdo tik akredituotas studijų programas, viešina interesų grupių vertinimus, lūkesčius. Pavyzdžiui, Airijoje aukštosios mokyklos periodiškai turi pateikti ataskaitas visuomenei, turi kuo išsamiau pristatyti savo veiklą. Ir tada, jeigu jos viską vysto, jokia inspektūra neateina. Jeigu jos tokios informacijos nebeteikia, tada jau būtinas valstybės įsikišimas – jūs gaunate valstybės lėšas ir turite už jas atsiskaityti. Yra tokios institucijos, kurios labai gerai veikia, tarkim valstybės kontrolė. Ji tikrina finansinius dalykus, kartais net turinio. Visi kokybės užtikrinimo mechanizmai turėtų būti skirti išimtiniais atvejais – naujiems rinkos dalyviams, ateinantiems užsienio universitetams. Gal Lietuvoje dar nėra tokie mastai, bet pasauliniu lygiu prekyba diplomais yra labai didelė problema. Valstybė turėtų užtikrinti, kad nebūtų taip prekiaujama, kad nebūtų perkami diplomai, o visi vidiniai mechanizmai turėtų būti skatinami vidiniu sąmoningumu, kad man būtų garbė būti geriausiu universitetu, man būtų garbė būti pripažintu dėstytoju, man būtų garbė vadovauti programai į kurią veržiasi žmonės – kad būtų garbės kodeksas. Britai nacionalinius kokybės dokumentus vadina – *Code*. Žmonės nori priklausyti tiems geriausiems. Universitetų kultūrai reikėtų judėti šito linkme. Profesūra ir studentai yra žmonės, kurie gyvenime nemažai siekia ir pasiekia ir nori to pripažinimo, ne dėl to, kad mane patikrins ir aš padarysiu minimumą to, ką reikia. Priešingai jam yra svarbu, kad jis yra pripažintas profesionalas, su juo nori dirbti, pas jį nori ateiti studentai, mes kalbame apie kitą lygį. Yra pasaulinių universitetų, kurie niekina reitingus, neįsileidžia vertintojų ir visi pas juos veržiasi. Aišku, tokių yra nedaug ir negalima taip užsiliūliuoti ant tos garbės ir turime žiūrėti į tai valstybiniu mastu, kad čia neįsisuktų ta sukčiavimo politika, kas irgi visada gali būti. Mano supratimu, ta vizija turi būti nukreipta į sąmoningumą ir pasitikėjimą, nes kuo ji labiau nukreipta į patikrinimą, tuo didesnis pasipriešinimas, vengimas ir turima sistema vardan sistemos. Tai nėra labai gera praktika.

Interviuotojas:

Vienaip ar kitaip pas mus egzistuoja vidinė ir išorinė kokybės užtikrinimo sistema, nepaisant to, kad išorinis kokybės užtikrinimas turėtų būtų tik papildoma priemonė. Bet vis dėlto aukštosios mokykloms tenka rengti savianalizinių suvestines. Kokia yra savianalizės suvestinės paskirtis?

Respondentas:

Jeigu kalbėti biurokратиškai, tai yra įsivertinimas pagal visas numatytas sritis ir pasirengimas ekspertų vizitui. Jeigu buitiškai kalbėti, tai yra proga sustoti, inventorizuoti savo kiemą. Yra dalykų, kuriuos darome kasmet, tai yra rutina. O čia yra toks periodas, kartais 3, jei pasiseka 6 metų. Tai yra laiko tarpas susiinventorizuoti ir pasižiūrėti, kaip tau sekasi. Čia tu turi susėsti ir tą periodą suinventorizuoti. Bet aš būčiau šalininkė tokių trumpesnių ir dažnesnių distancijų. Iš esmės čia kaip ir miegi ir nemiegi tuo pačiu metu. Kai sekasi mažiau analizuoji, kai nesiseka, kasdien analizuoji. Sakyčiau tai net ne pasižiūrėjimas į praeitį, bet labiau į perspektyvą, kokią ta programa turi ateitį, ar tai ką mes turime leidžia mums toliau taip judėti, ar turime pakeisti kursą, ar mes esame pasiruošę priimti ateinančius iššūkius. Šiaip ir iš startinės pusės yra tokių niuansų, kai atsakomybė rengti savianalizinių suvestines yra patikima jaunesniems specialistams, tai labai dažnai išjudina visus su tuo susijusius – katedrą ir fakultetą. Tie, kurie turi daugiau patirties, dažniausiai savianalizinių suvestines parengia formaliau, jie tas problemas mato akivaizdžiau ir nesupranta, kam jas aprašinėti, jeigu jas kasdien sprendi. Šiai tai yra realus pažiūrėjimas į veidrodį. Bet aš manyčiau, kad ta savianalizės suvestinė kaip priemonė – 30 psl. plius priedai yra labai biurokratizuota sistema. Ją galima parengti labai nuoširdžiai ir galima apgauti. Tai priklauso nuo vertybių. Manau, kad turėtų būti labiau toks periodinis informacijos gavimas apie programą paties programų vadovams. Man teko susipažinti su Kopenhagen Business school patirtimi. Jie programų vertinimą atlieka kas penkerius metus. Kiekvienas programos vadovas turi atsiskaityti trumpame posėdyje, kur sukviečiamos suinteresuotos grupės. Informacija vadovui pateikiama kasmet apie programą, kažkokią informaciją jis renka pats. Jis pasirengia ir turi prieš visas suinteresuotas puses atsiskaityti ir čia niekuo negresia – čia nėra jokio išorinio vertintojo. Čia yra bendruomenės sutarimas, kad pamatyti, kokia yra situacija ir kaip judėsime toliau. Man toks modelis yra priimtinas, kiekvienas vadovas žino, kad jis amžinai nebus vadovas, jis stengiasi priimti savalaikius sprendimus.

Interviuotojas:

Grįžkime į Lietuvą, kaip manote, kiek įtakos, išorinio vertinimo rezultatams gali turėti tinkamai parengta savianalizės suvestinė?

Respondentas:

Procentaliai, kiek suvestinė, kiek vizitas? Iki 50 procentų. Aš neteikčiau didelės reikšmės ataskaitos parengimui. Nėra paslaptis, kad Lietuvoje tai yra biznis. Už pinigus gali parašyti gerą savianalizės suvestinę. Tiesiog čia galima nusižiūrėti gerą patirtį, galima pasisamdyti vertėjus. Iš tiesų, visai nebūtinas visos bendruomenės įsitraukimas, metodikos laikymasis norint labai profesionaliai, analitiškai parašyti savianalizės suvestinę. Aišku, jeigu institucija pateikia gerą savianalizės suvestinę, susigauja dokumentuose, necituoja negaliojančių teisės aktų, žino krypties teminius aprašus, galim sakyti, kad tokiais atvejais savianalizės suvestinė yra pagrindas. Net jeigu žmonės labai silpnai ją parašo, ekspertai vizito metu turėtų sugebėti įvertinti, kiek realybė skiriasi nuo dokumento.

Interviuotojas:

Išorinis studijų programų vertinimas – ekspertinis vertinimas. Kaip manote, kokie atrankos kriterijai yra pagrindiniai SKVC sudarant ekspertų grupes?

Respondentas:

Man nėra tekę labai gerai susipažinti. Aš mačiau SKVC kvietimą, pateikti savo CV, institucijos rekomendaciją ir kad galima būti pakviestu būti ekspertu. Manau, kiekvienoje grupėje turėtų būti asmuo, kuris būtų edukologas, t. y. aukštojo mokslo didaktikos sistemų išmanytojas ir išmanytų Lietuvos teisės aktus. Įvertinti programą neužtenka būti kažkokios specifinės srities profesoriumi. Toliau turėtų būti atrenkama, pagal profesionalumą. Ekspertas turi turėti tiesioginį sąlytį su programos sėkme. Tada juo galima pasitikėti kaip ekspertu, nes jis nuėjęs į kitą aukštąją mokyklą galės pajusti kas ten yra ir pateikti rekomendacijas. Nes vertingiausia, ką gali pateikti ekspertai programos vykdytojams – nurodyti kryptis, kur link judėti. Labai lietuviška virtuvė, kad vienu aukštųjų mokyklų ekspertai, ateina į kitas aukštas mokyklas. Šalis – nedidelė. Dirbant tik nacionaliniams ekspertams gali suveikti asmeninis interesas kažkokią programą likviduoti, kad liktų rinka. Bet galimas ir kraštutinis atvejis, kai uždraudžiami nacionaliniai ekspertai, tada šalys pradeda keistis ekspertais. Žodžiu, nesuinteresuotumas svarbus ekspertuojant.

Manau, kad ekspertai turėtų būti tikrai išmanantys kažkokią sritį. Ekspertais taip pat negali būti abstrakčiai darbdaviai. Jie turi būti iš tos programos įdarbinę ne vieną dešimtį absolventų, kad galėtų kalbėti apie darbo rinkos poreikius. Manau, kad svarbiausias reikalavimas yra sėkmė toje srityje, kurią jis eina vertinti.

Interviuotojas:

Ar pasitaiko atvejų, kai ekspertų grupės sudėtis netenkina aukštosios mokyklos, kokių priemonių tokiais atvejais imamasi?

Respondentas:

Pasitaiko, kad netenkina. Dažniausiai lietuvių kultūra yra tokia, kad žmonės nedrįsta naudotis teise užginčyti ekspertą. Negali dokumentuose įrašyti, kad jis atstovauja instituciją, kuri turi analogišką konkurencingą programą, arba kad man nepatinka jo charakteris, dėl to nenoriu kad jis atvažiuotų. Tie argumentai turėtų būti gana logiški. Turi turėti pastabų jo mokslinei, ekspertinei veiklai, turi turėti jo veiklos nesėkmės faktų, kad galėtum kažkaip... Kadangi nenori susipykti, padaryti tam kažkokių niuansų, nenori kitąsyk sukelti problemų kokybės vertinimo centrui, kuris formuoja komandas. Mano praktikoje neteko matyti atvejų, kai yra užginčijamas ekspertas. Dažniausiai yra pakalbama tarpusavyje, koridoriuose – emocijos, bet prieš vizitą neužginčijama. Vizitų metu yra tekę patirti, kai ekspertai nesilaiko metodikos, kai išvaro vertėją, kuris yra iš išorės institucijos. Yra atvejų kai skambina, ką dabar daryti, nes ekspertai išvijo mūsų vertėją, nors parašyta, kad jis gali būti ir buvo su kita grupe ir nėra mūsų žmogus. Lietuviai nelinkę yra išnaudoti tų visų juridinių teisių numatytų dokumentuose, nes galvoja, kad pakenks vertinimui arba turės netiesioginių pasekmių.

Interviuotojas:

Ar išorinio vertinimo išvados yra skelbiamos viešai?

Respondentas:

Kadangi šios išvados yra skelbiamos SKVC svetainėje, aukštoji mokykla duoda nuorodas į savo programas, jų sąrašą. Tai yra tam tikra prasme prievolė. Mes griežtai laikomės to, kad ta informacija būtų vieša.

Interviuotojas:

Turbūt yra tekę girdėti apie paskesnę veiklą, kalbant apie vertinimo išvadas?

Respondentas:

Yra laikomasi biurokratinio nurodymo – kai rengi kitą savianalizės suvestinę, turi parodyti, kaip atsižvelgei į ankstesnio vertinimo rezultatus. Jeigu akredituojama 3 m., tada visi „pergyvena“ ir nuo rytojaus žiūri, ką daryti. Jei gaunama 6 metams, tada pasidžiaugiama ir 1-2 metus nelinkstama į tas pastabas žiūrėti. Manoma, kad mums labai pasisekė, esame labai šaunūs ir galime ramiau gyventi. Visa kita labai priklauso nuo programų, padalinių vadovų, nuo jų požiūrio ir nuo išvadų pagrįstumo. Pavyzdžiui, jeigu trūksta įrangos, bepigu tai suplanuoti ir nusipirkti. O jeigu pastaba susijusi su senstančiu personalu, tai kaip tu rytoj tą profesorių gausi, net jei šiadien pradėsi doktorantą augintis. Jeigu esi praleidęs kažkokį laikotarpį ir pas tave padalinyje nėra vidutinio amžiaus žmonių, tai tas išvadas gali rašyti kiekvieną dieną. Tokiu atveju specialistą gali tik samdyti. Man tas specialistų persamdymas atrodo labai...tai turi būti labai vieša, legalu ir skaidru. Jeigu tas pats profesorius dirba 5 vietose ir padengia visas Lietuvoje vykdomas programas, tai yra labai ydinga praktika. Jeigu mes laikomės tos politikos, kad esame maža šalis ir išnaudojame tą dėstytojų potencialą maksimaliai regionuose ir centriniuose universitetuose, tada profesorius turėtų būti garbė judėti per tas aukštąsias mokyklas ir savo laiko dalį padalinti taip, kad nebūtų išrenkama viena geriausia studijų programa, bet norima palaikyti visas: vieną Klaipėdoje, vieną Šiauliuose, vieną Kaune, vieną Vilniuje. Jeigu mes turime vieno profesoriaus darbo laiką, padalijame į 4 dalis ir tempiname 4 programas nacionaliniu mastu. Kai yra taikoma praktika, kad man reikia programos, tada aš kelioms valandom įdarbinu, surašau pavardes tų, kurie dirba aukštosiose mokyklose ir mano programa yra akredituojama, tai kenkia. Ne visada tokiais atvejais ištekliai gali būti realiai įvertinami. Bet ta reakcija į pastabas priklauso nuo jų pobūdžio, sėkmės ir nuo to, ar galima rekomendacijas greitai įgyvendinti.

Interviuotojas:

Ar yra tekę kreiptis į SKVC prašant įvertinti įgyvendinamą / ketinamą įgyvendinti veiklos planą studijų kokybei gerinti?

Respondentas:

Kiek aš žinau, tokių planų nepasitaikė. Ypač programos lygmenyje, kad būtų kreipiamasi, tikrai neteko matyti. Kas liečia tokius priemonių planus, mes taikome praktiką, kad pirmo lygio padaliniuose, strateginiuose planuose atsirastų kokybės gerinimo prioritetai. Tai turi matytis strateginiuose planuose, po to padalinių ir rektoriaus ataskaitose, kaip tai pavyko pasiekti. Yra buvęs laikotarpis, kai mes prašydavom, kad kiekvienas padalinys turėtų kokybės priemonių gerinimo planą, bet tai tikriausiai nėra gera praktika. Nes tada reikia turėti planus kiekvienai sričiai atskirai, vieną dėl mokslo, kitą infrastruktūros gerinimo, kitą dėl studijų kokybės gerinimo, dėl studentų gyvenimo, dar kažką. Turbūt gerai, kai kokybės gerinimas yra integruotas strateginiuose planuose, žmonės žino kokia yra situacija ir ką nori pagerinti. Nes matot, yra tokių rutininių darbų, kurie į planus nerašomi, pavyzdžiui rektoriaus įsakymas, dėl dėstytojų modulio kortelės. Kortelė yra peržiūrima kasmet, tvirtinama kas trejus metus. Tų kortelių yra daug, tu pastoviai gauni savo pastabas, į jas atsižvelgi, kitaip negalėsi dėstyti. Bet niekas to į planus nerašo, nes visi žino, kad slenkančiu grafiku tu gauni pataisyti, atnaujinti literatūrą, peržiūrėti metodus, studijų rezultatus, jeigu keičiasi. Tai yra rutininis procesas, kuris nepriklauso nuo to, ar programa akredituojama, ar laukia vizitas, ar praėjo ar čia kaip. Lygiai taip pat su programų tinklėlių peržiūra. Yra rektoriaus įsakymas, dėl pasiruošimo kitiems mokslo metams, tada kiekvienas programos vadovas turi peržiūrėti ar yra viskas paruošta, ar yra dėstytojai, kaip studentai gali pasirinkti dalykus ir kokius. Yra viskas pasiruošiama. Dabar ankstyvą pavasarį yra ruošiamasi kitam rudeniiui. Ir to nėra jokiam plane. Visi žino, kad tau yra įsakymas ir visi jo laikosi periodiškai. Yra klausimai, ką išskirti į tokius prioritetinius planus, ką daryti su ta programa ir kaip atskirti tas rutinines veiklas, kai aukštoji mokykla žino, kad tuos procesus reikia prižiūrėti nuolat, visą laiką čia laikyti įjungtas šviesas.

Tu negali pažiūrėti periodiškai kas 2-3 metus. Turbūt turėtų būti labai aiški dėmė, tarp to kas turėtų būti daroma nuolat ir kas yra strateginiai prioritetai, ką būtinai reikia pasigerinti per ateinančius metus. Tokie dalykai kaip personalo atjauninimas, turbūt, negali apie tai pagyvoti kartą per 6 metus ir įsitraukti į planą. Turi galvoti nuolat, ką darai dėl to, kad pas tave tų žmonių būtų ir kaip jie gali vienas kitą pakeisti

Interviuotojas:

Jeigu paprašyčiau SKVC skirti balą už veiklą, kaip institucijai, kuri atlieka vykdomų studijų programų kokybės užtikrinimą. Atsižvelgti reikėtų į SKVC naudojamą vertinimo skalę.

Respondentas:

Turbūt 2,5. 4 negalėtume skirti, nes yra situacija, kurią mes matome, kuri dokumentuose yra graži, o realybėje yra kitaip. Sakyčiau, kad ne visose srityse pavyksta viską pasiekti. O kai kuriose srityse sėkmė priklauso nuo ekspertų grupių, o ne nuo pačios institucijos, nors jos atsakomybė ir yra surinkti komandą. Kartais pavyksat surinkti labai gerą ekspertų komandą, kuri atvažiuoja ir žvelgia į programos perspektyvą, jaučia, mato ir gali padėti aukštajai mokyklai tobulinant tą programą. Tačiau jeigu ekspertų komanda yra ribota, ir klausia klausimų, kuriuos išmano ir nemato programos kaip visumos, tai nežinau, ar čia SKVC lieka kalčiausias, ar suveikia žmogiškasis faktorius.

Interviuotojas:

Dėkoju už pokalbį.

Interviu su aukštosios mokyklos kokybės vadybos skyriaus vadovu AM 2**Interviuotojas:**

Pradėsiu nuo tokio paties bendriausio, bet kartu ir sudėtingiausio klausimo, veikiausiai, kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?

Respondentas:

Tai va tai kaip ir sakiau, šito klausimo tiesiog net ir neapibrėšiu, nes tai yra fikcija, tokio dalyko kaip studijų kokybė ir aukštojo mokslo kokybė nėra. Dėl to ir, žinot, visi tie burbulai ir visos diskusijos, ir emocijos paskui ir Lietuvoj, ir visur kitur. Nes kokybė, jeigu domėjotės darbui, tai visų pirma, yra konkreti ir subjektyvi. Absoliučios kokybės nėra. O tada, kai sakot studijų kokybė neišvengiamai tai yra abstraktu ir kas tai yra...nieko tai nėra. Tai tada aš ir sakau, kai susitinku su bendruomene, sakau sakykit apie ką konkrečiai kalbat, ar baigiamąjį darbą turite galvoje, ar studijų programą, ar studentų vertinimą. Dėl šitų dalykų galima susitarti. Dėl studijų kokybės apskritai – ne. Tai gali būti, kad tie dalykai kažkaip sudaro sudedamąją dalį, kas yra svarbu studijų procese. Tai trumpai tiek ir tikrai daugiau šiuo klausimu nesiplėsiu.

Interviuotojas:

Gal tada sukonkretinkime, kalbėkime apie vykdomų universitetinių studijų programų kokybę. Kaip užtikrinama vykdomų universitetinių studijų programų kokybė?

Respondentas:

Tai va taip ir yra, tai yra du dalykai per išorinį programų vertinimą ir per institucinį, tai čia iš išorės, viduj tai čia yra irgi, kas yra nurodyta Aukštojo mokslo įstatyme, tai turi būti kas – vidinis vertinimas – savianalizė, nurodo, kaip mokykla pasirenka tas formas, tiek programos lygmenyje, tiek institucijos lygmenyje ir įgyvendina. Dabar vėlgi, kas tai yra kokybė, tai žinot, kiekviena mokykla pasako pati. Tos pačios programos kokybė tai yra jos aprašas, kur pasakyta konkrečiai...kokią Jūs studijų programą studijuojat?

Interviuotojas:

Viešąją politiką.

Respondentas:

Na va ir tada ten yra, vat Romeryje kabo visi tie aprašai, ten sako, kad baigusi šitą programą jūs gebėsite tą ir tą. Tai, kaip aš sakau tai yra pažadas. Kontraktas jūsų su Romeriu. Jeigu jūs baigusi to ir to negebate, galite reikšti pretenzijas universitetui. Kita vertus, universitetas vėlgi įsipareigoja tikrai tuo atveju, jeigu Jūs kažką tai darysite. O ne įstojau, atsisėdau, sėdžiu ir, kaip sakyti, turiu gebėti tą ir tą. Reikia ten irgi kažką daryti lygiagrečiai, taip? Ką universitetas jums įsipareigoja, ten dėstytojai, reikalingi gebėjimai, kokia struktūra ten reikalinga ir taip toliau. Jūs turite, ką daryti? Studijuoti, savarankiškai atsiskaityti ir taip toliau, nu va ir tas rezultatas išeina toks, koks išeina. Dabar kaip užtikrinamas, užtikrinamas taip ir yra per vidinę savianalizę, ir per išorinę. Jeigu kalbant konkrečiau, tai tokiais etapais, tai, kas tai yra, aš nežinau, kokia yra Romeryje, pavyzdžiui, tvarka, bet yra studijų programų komitetas, kuris turi kasmet arba kaip nustatyta reguliariai pažiūrėti dalykų aprašus,

dėstytojas turi atnaujinti dalykų aprašus, nežinau ten kas metai ar tai kas du, vertinimo yra tvarkos jų reikia laikytis. Dėstytojas, kada pasako, kiekvieno dalyko dėstymo pradžioje turėtų, bet turi ne tikrai pasakyti pradžioje, bet turi ką? Laikytis, dabar va ir yra klausimas apie tai, kad dėstytojas iš tikrųjų pasakytų pradžioje, kad jisai laikytųsi to. Tai yra užtikrinimas. Tai apie užtikrinimą galima kalbėti kaip po toki, sakau, bet apie kokybę kalbėti tai tikrai yra fikcija. Galima kalbėti apie dėstomų dalykų kokybę, kas tai yra, kad tai yra aiškūs reikalavimai, kurių yra laikomasi, kažkokios aktualios kompetencijos ir panašūs dalykai.

Interviuotojas:

Minėjote, kad Lietuvos atveju yra vidinis ir išorinis studijų programų kokybės užtikrinamas.

Respondentas:

Kitokio atvejo aš nežinau, jūs žinot kitokį kažkokį atvejį?

Interviuotojas:

Priklauso iš tikrųjų, kokių mastų taikomas išorinis.

Respondentas:

Ir pasaulio.

Interviuotojas:

Apie pasaulį taip tvirtai nekalbėčiau, bet apie Bolonijos procesą kalbėčiau tvirtai.

Respondentas:

Apie pasaulį kabėčiau tvirtai. Visur yra tinklai, agentūros, patikėkit, nieko naujo nesurasit. Vidinis ir išorinis.

Interviuotojas:

O jų sąveika Lietuvoje yra pakankama?

Respondentas:

Jie sąveikauja. Natūralu. Turbūt nėra tokios mokyklos Lietuvoje, kuri nusistatytų savo vidinio užtikrinimo reikalavimus visiškai ignoruodama išorę. Tai, kas turi sveiko proto ir racijos, žiūri į išorinio vertinimo reikalavimus, taip...kad kuo mažiau darbo būtų vien dėl to paprasčiausiai. Kad atėjus išoriniam vertinimui galėtų pateikti. Išoriniame vertinime aš ten nematau kažkokio, ypač pastaruoju metu, blogio. Ar kažko, kas būtų nenaudinga, yra tokių dalykų, kuriuos dar būtų galima palaisvinti. Va čia iš karto užbėgsiu už akių SKVC ir pasakysiu keletą komplimentų – pastarųjų metų eigoje žmonės eina truputį tokia linkme nuo kažkokio tokio biurokratinio tokio, na kaip sakyti, kontroliuojančio tokio sakyčiau į toki, tą vadinamą, na kaip sakyti, požiūrį, metodą, kuris skatintų mokyklą tobulėti. Bet šiaip tai yra labai sunku. Čia visam sviete yra ta pati problema. Jeigu domėjotės, tai žinot, kad visos tos savianalizės yra už praeitį. Tai kiek dabar tai susiję su tuo tobulinimu, kuris vyksta šiandien ir bus rytoj, tai čia tą dilemą galima kažkiek būtų išspręsti, visiškai jos niekada neišspręsi, bet kažkiek tai. Čia vat ir yra Škotijos patirtis, man labai patinka, kai Škotijos kolegos sako, kad kai atvyksta į instituciją, jie sako mes žinom, kad Jūs geri, bet jūs pasakykit, kaip Jūs ruošiatės tobulinti, ne ką tu darei prieš penkis metus, o ką tu darai dabar ir ką darysi rytoj.

Interviuotojas:

Kaip Jūs manot, tas išorinis kokybės užtikrinimas jis yra būtina sąlyga ar daugiau tokia papildoma priemonė?

Respondentas:

Manyčiau, kad šiuo metu Lietuvoje tikrai yra būtina sąlyga, tuo labiau, kaip Jūs sakot Europa, aš sakau ne tik Europa, bet ir visas svietas, bet yra situacija kokia yra. Kaip ir...na ir tegul jinai būna. Manau, kad tai yra privaloma, pagal dabartinę situaciją – taip. Jeigu aš sakysiu tokiu, daugiau kaip sakyt, filosofiniu požiūriu, tai čia gal būtų galima diskutuoti, bet kokia yra praktika aukštojo mokslo ir kaip jinai vystosi kitose šalyse ir kitose šalyse irgi, jeigu Jūs domėjotės, nežinau, kiek atlikote analizės, tai jūs galėjęt pamatyti, jeigu Jūs kalbate vien tik apie Europos Sąjungą, tai būtent eina šita formalizavimo prasme, būtent ką turiu omeny, jeigu buvo išorinis vertinimas, kaip žinot jis gali baigtis nebūtinai akreditavimu, taip? O jisai daugelyje Europos šalių ten kur buvo tik vertinimas pereina į akreditaciją. Tai aš nežinau, ar tas svietas juda teisinga linkme, bet yra tokios tendencijos. Lietuva nemanyčiau, kad čia yra kažkoks išskirtinis atvejis, kur čia galima sakyti, kad mes galime apseiti be išorinio vertinimo ir dabar jeigu tos pačios emocijos kyla, dėl studijų kokybės ar dėl panašių dalykų. Irgi mes čia turime tą vertinimą ir su tuo nėra paprasta susidoroti, žmonės nėra juo visiškai patenkinti, nes vertina, vertina studijų programas, bet uždaryti ar kažką, kur kiti įsivaizduoja, kad jos nekokybiškos nelabai gali, jeigu domėjotės, tai žinot, tokių programų vienetai yra, taip? Ir jų vis tiek nemažėja, o vis daugėja. Šiandien svarbūs tie besiplečiančios studijų programų rinkos dalykai, todėl tikrai yra ne ta situacija, kad galima būtų apseiti be išorinio vertinimo.

Interviuotojas:

Pereikime tada prie savianalizės suvestinės, prie to vadinamojo pagrindo išorinio vertinimo, tam tikra prasme. Kaip apibrėžtumėte jos paskirtį.

Respondentas:

Yra viskas teisės aktuose, kolege, taip? Ir Jūs iš akademinės aplinkos, žinote, kad rodo gebėjimą analizuoti, silpnąsias, stipriąsias puses. Tai tikrai tie principai, kokie nurodyti teisės aktuose. Čia kitaip būti ir negali.

Interviuotojas:

Kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams turi tinkamai parengta savianalizės suvestinė?

Respondentas:

Vienareikšmiškai turi daug įtakos, užtai, kad savianalizės pagrindu ekspertai susidaro nuomonę apie instituciją, savianalizės pagrindu jie ją ir vertina. Tikrai vizito metu jie kai ką patikslina, kas jiems ten logikos prasme netinka, ar kažkas neaišku, tai per pokalbius, per ką, bet vienareikšmiškai jau ką parašei, jau tą parašei. Jeigu parašei nesusigaudydamas kažką tai, tai gali sau susikelti daug tokių papildomų nereikalingų situacijų. Gali ekspertai atvažiuavę į instituciją išsiaiškinti, kad čia kažkoks tai nesusipratimas ir t. t., bet tai irgi, tai garbės nedaro, ypač akademinėi institucijai. Čia ne ta situacija, kai gali sakyt, kad čia mes vienaip dirbam, kitaip kalbam, dar kitaip rašom. Ta rašytinė kultūra visada svarbu, tai tas dokumentas yra tas pagrindinis dalykas apart vizitų, kai dar pasitikrinama yra su atskirom grupėm. Bet šiaip tai vienareikšmiškai savianalizė yra svarbu.

Interviuotojas:

Savianalizių suvestines vertina ekspertai, ekspertų grupės, po to vyksta į vizitus, kokiais kriterijai vadovaujantis jie atrenkami ir ar yra pasitaikę atvejų, kai netenkino ekspertų grupės sudėtis?

Respondentas:

Atrenkama, pagal ekspertų atrankos aprašą, atsižvelgiant į asmens kompetencijas. Dėl netenkinimo, tai Instituciniame tai tikrai ne. Šita praktika Lietuvoje tik prasideda. O su programom nežinau, todėl kad mūsų centro nėra, mes nevaldom šito proceso. Tai valdo studijų direkcija. Aš nežinodama konkrečių faktų, beveik galiu garantuoti, kad tikrai yra buvę tokių atvejų, kai buvo atsiųstas ekspertų sąrašas, nes institucija turi galimybę pareikšti savo nuomonę, ypač, kai pas mus, žinot, yra toks mažas kraštas, ten prasideda tos konkurencijos tarp institucijų.

Interviuotojas:

Ar yra tekę girdėti tokių atvejų, kad konkrečiai kreipėsi aukštoji mokykla su argumentuotu pareiškimu?

Respondentas:

Šitą tai Jūs galite patikrinti SKVC, kiek ten yra tų išrašų, ar kažko tai bus daug tiksliau, jeigu Jūs vat kolegų pasiklausite. Kiek buvo prašymų patikslinti, ar kažkokios derybos buvo per kažkokį tai laikotarpį, bet būtent dėl studijų programų. Dėl institucijos tai nebuvo, nes dar nėra tokios praktikos. Tai čia būtų tiksliausias dalykas ir su kitom institucijom tą patį galite padaryti. Nes tikrai kažkas fiksuoja studijų programų skyriuje.

Interviuotojas:

Ar aukštojoje mokykloje išorinio vertinimo išvados yra skelbiamos viešai ir gal galite pakomentuoti?

Respondentas:

Yra studijų programos, yra akredituota, neakredituota ir viskas.

Interviuotojas:

O pačių vertinimo išvadų? Ar čia padalinio reikalas daugiau?

Respondentas:

Žinokite, taip. Matote, institucinio pas mus nebuvo. Institucinio mes skelbiame, bet aš vėl pasakysiu, gal taip keistai skamba, bet mes savo iniciatyva vykdėm 2 institucinius. Dabar, pagal Aukštojo mokslo įstatymą, kur prasidėjo tik institucinis vertinimas, žinot porą metų, tai mes tikrai dabar esam šitam etape, kai rengiamės. Na dėl programų, tai mes centralizuotai tik skelbiame studijų programa akredituota ar neakredituota. Padaliniai ką daro su tom išvadom, tai ten atskiros tvarkos.

Interviuotojas:

Yra tekę girdėti turbūt apie paskesnę veiklą?

Respondentas:

Taip, taip Follow up.

Interviuotojas:

Žodžiu paskesnė veikla, kaip paprastai jinai yra vykdoma?

Respondentas:

Įvairiai vykdoma. Dabar daugiausia kokybės koordinatoriai, fakultetų kokybės koordinatoriai, rengia studijų kokybės gerinimo planus ir ten įtraukia tas išorės ekspertų rekomendacijas. Kaip ir sakiau pradžioj, kad nebūtų burbulų, kaip gerinti studijų kokybę, vat kas tai yra, tai yra labai konkretūs dalykai, ką išorės ekspertai, gal ten žodžio kokybė ir nebus, bet kad reikia baigiamųjų darbų reikalavimus patikslinti. Kokybė ar nekokybė tai būtų? Žodžio kokybė nėra, bet kaip priemonė parengta. Žinot, ar tai panašūs kažkokie tai dalykai, tai va ten įtraukia, tikrai, kad būtų ir nauda ir paskui kad būtų eigoj ir kad kažkas tai būtų padaryta ir patobulinta. Tokia ir ta follow up.

Interviuotojas:

Grįžkim prie tų koordinatorių, mane čia sudominote, rekomendacijas ekspertai pateikia, koordinatoriai, kaip suprantu pas jus įtraukia į tam tikrus veiklos planus?

Respondentas:

Šiuo metu taip, bet buvo įvairiai. Ta praktika labai priklauso nuo padalinio, ne tik nuo padalinio, nuo studijų komiteto visos tos veiklos. Įsivaizduojat, mes kalbam apie instituciją, kur yra ne 30 programų, bet 5 kartus daugiau. Įvairovė yra nemaža, nelakuosiu visos tos situacijos. Vienur yra pavyzdiniai viskas, kitur – gal truputį čia palauksim, gal vėliau. Dabar mes centralizuotai daugiau bandom daryti. Dabar mes jau centralizuotai bandom tai daryti. Tie koordinatoriai tai yra tie patys žmonės akademinių reikalų arba studijų prodekanai, jie turi administracinę galią ir jie rengia studijų kokybės gerinimo planus, bendrauja su tais pačiais programų komitetų pirmininkais, dekanais ir bendruomene. Nusimato priemonės ir kad jos, visų pirma būtų, mūsų centras prašo žiūrėti į išorinio studijų programų vertinimo rekomendacijas, paskui grįžtamąjį ryšį. Aišku, dar kiekvienas padalinys turi savo irgi, visokius daro tyrimus.

Interviuotojas:

O yra tekę kreiptis į studijų kokybės vertinimo centrą, nes yra tokia galimybė su tais veiklos gerinimo planais?

Respondentas:

Negirdėjau žinokit, bet vėlgi nežinau, klauskit Centre, nes pas mus žinot, mūsų ta kultūra, nors yra ta centralizuota tvarka, bet vis tiek atsiranda žmonių, kurie tiesiai teikia, padalinio, žinot, savianalizę. Aš irgi girdžiu, turbūt ir Jums programų skyriuje, kad ateina tiesiai pro centrinę administraciją neužkliuvę, visokių būna tai. Kad savo kažkokia tai iniciatyva kreiptųsi į SKVC nenorėčiau tikėti, bet kita vertus niekada negali žinoti. Irigi yra žmonės, kurie nemažai kaip SKVC ekspertai dalyvauja, tai gal kartais yra visokių, žinot, situacijų, ar kažkokių tai...Žinot visada gali būti maloniai nustebintas. Mes irgi kartais visokius vizitus į fakultetus organizuojam, irgi atrandam visokių dalykų tokių, visko žinoti neįmanoma. Pas mums ta valdymo struktūra yra tokia, kad yra labai daug to pasitikėjimo ir tų funkcijų deleguota padaliniam, bet galų gale jie ir tegali tai padaryt, mes tai čia negalim. Žinot, kodėl aš taip reaguojų į tą studijų kokybės užtikrinimą, kai sako jūs atsakinga už studijų kokybę. Sakau dabar jau nebe aš. Dabar koordinatoriai. Sakau kolegoms, jeigu Jūs neišaiškinsite bendruomenei už ką dėstytojas atsakingas, už ką atsakingas studentas, tada jums sakys – prasta studijų kokybė. Ir va sakau, kolega, Jūs būsit konkrečiai atsakingas už fakulteto studijų kokybę. Reikia žinoti apie ką kalbam ir ką galim. Yra toks diskursas Lietuvoj, kai nežinai tada sakyti labai lengva.

Interviuotojas:

Gera, tada paskutinis klausimas, įvertinkite SKVC veiklą skalėje nuo 1 iki 4: 1 – nepatenkinamai, 2 – patenkinamai, 3 – gerai, 4 – labai gerai.

Respondentas:

Aš nemažai pažįstu kolegų, kurie dirba ir aš vertinu gerai. Visada yra kur pasitempti, o šiaip tikrai žmonių dirba nemažai, kurie tikrai žino, kas vyksta pasaulyje apie programas. Ir aš vertinu gerai.

Interviu su savianalizės suvestinės rengimo grupės vadovu SS 1

Interviuotojas:

Kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?

Respondentas:

Pirmą kartą prieš keletą metų išgirdau šią sąvoką, kad labai daug dėmesio skiriama, žodžiu, kiek žinau, nėra tokio vieno vieningo apibrėžimo, tai yra kas yra studijų kokybė. Žinau, kad labai daug žmonių skirtingai supranta, pavyzdžiui, kaip aš suprantu, studijų kokybė tai yra ne tik dokumentai, kažkokie teisiniai reglamentai, tai yra kaip turi atrodyti studijų kokybė, manau, kad šitą dalyką papildo ir žmogiškasis faktorius, kad pavyzdžiui, šita sąvoka apima ir studentų erdvę, ir dėstytojų irgi. Pridurčiau tą žmogiškąjį faktorių. Studijų kokybė, kad studentai būtų patenkinti savo studijomis, kad būtų realizuoti jų lūkesčiai, su dėstytojais irgi panašiai. O apskritai kiek žinau, kadangi teko rašyti savianalizės suvestinę, supratau, kad studijų kokybė yra daugiamatė sąvoka. Ji įtraukia keletą aspektų, elementų sudedamųjų ir dėstytojų, studentų motyvaciją, ir mobilumo galimybių skatinimas ir materialioji pusė. Na, žodžiu tie visi parametrai, pagal kuriuos ir rašėme savianalizę.

Interviuotojas:

Apibrėžiant studijų kokybę svarbiausi suinteresuotų pusių lūkesčiai?

Respondentas:

Ne tik. Yra tam tikri lūkesčiai ir turi atitikti tam tikrus dokumentus, įstatymus, vadinasi, t.y. lūkesčiai plius teisės aktų atitikimas.

Interviuotojas:

Kadangi apibrėžėte studijų kokybę, kaip ją įsivaizduojate, tada turbūt galėsite pakomentuoti ir kaip ji užtikrinama?

Respondentas:

Tai taip pat daugialypė veikla. Ir jinais užtikrinama dvejopai. Yra užtikrinimas iš išorės, jeigu kalbame apie studijų programų studijų kokybės užtikrinimą. Tarkim, SKVC yra organizacija, kuri užtikrina mūsų studijų kokybę ir ta kita pusė – vidinė pusė – pati aukštoji mokykla. Kur taip pat studijų kokybės užtikrinimas vyksta keliais etapais. Vadinasi, arba lygiais: universitetų lygiu, tada nusileidžiame iki fakultetų lygmens, tada katedra ir studijų programos komitetas. Tai išorė ir vidus.

Interviuotojas:

Tada trečias klausimas išplaukia iš antrojo. Ar vidinio ir išorinio studijų kokybės užtikrinimo sąveika yra pakankama?

Respondentas:

Taip, aš, manau, kad pakankama. Reikalingas ir išorinis, ir vidinis vertinimas.

Interviuotojas:

Jūsų nuomone, išorinis studijų kokybės užtikrinimas – būtina sąlyga, ar – papildoma priemonė?

Respondentas:

Jeigu kalbame apie vidinį veiksnį, vidinę sąlygą, aš turiu omenyje Lietuvą ir yra užsienis, išorinis būtų užsienio, ne institucijų lygmenyje.

Interviuotojas:

Jūs kalbate apie išorinį užtikrinimą kaip tarptautinį lygmenį?

Respondentas:

Vadinasi, turi būti ir tarptautinis, ir nacionalinis. Vadinasi, klausimas, ar būtina sąlyga. Manau, kad tai daugiau papildoma priemonė. Vadinasi, nes kartais gali būti, kiek girdėjau, man pačiai teko pirmą kartą susidurti, bet kartais tiesiog pasitaiko šalių mentaliteto neatitikimas. Kartais būna problemų, kai nesutampa mentalitetai. Iš kitos pusės negalime virti tik savo sultyse. Vis dėlto sakyčiau, kad gal greičiau papildoma. Gali būti kitos kokios įstaigos, SKVC ekspertai, greta ir tas išorinis.

Interviuotojas:

O jeigu apibrėžtume išorinį, kaip tarkim SKVC veiklą, o vidinį, kaip aukštųjų mokyklų veiklą?

Respondentas:

Mes kartais būnam per mažai savikritiški, o iš šalies kita įstaiga pasižiūri. Ir tai yra būtina.

Interviuotojas:

Tada, na kaip žinia, kadangi yra būtina sąlyga, ta būtina sąlyga yra realizuojama per savianalizę suvestines, tai yra pagrindas išoriniam vertinimui. Kokia yra savianalizės suvestinės paskirtis?

Respondentas:

Mes taip pat sakome, kad tai yra būtina sąlyga, todėl, kad kartais, kai mes dirbam ir nerašom tokių dokumentų, labai sunku pasižiūrėti į save savikritiškai. O savianalizė yra toks dokumentas, kuris leidžia įvertinti savo veiklą už 5 metus. Tai yra pasižiūrėti ir per teigiamą pusę, ir per neigiamus dalykus ir, žinoma, mes pamatom neigiamus dalykus, žinom, ką reikia tobulinti. Tikslas toks ir yra.

Interviuotojas:

Tikslas yra pasižiūrėti į savo veiklą periodiškai?

Respondentas:

Jūs gerai paminėjote turi būti periodiškumas, tarkim gal penkerių, gal šešerių metų laikotarpiu. Kitas principas yra objektyvumas. Vadinasi, objektyviai pateikti savo informaciją.

Interviuotojas:

Kiek svarbus kritiškumas?

Respondentas:

Tiesą sakant, mačiau keletą savianalizių suvestinių, gal daugiausia lyginsiu su savo suvestinėm. Mes tikrai pabandėm pasižiūrėti. Kur išryškėja tas bandymas pasižiūrėti, mes tiesiog išskyrėm neigiamas ir teigiamas puses. Kiek teko matyti žmonės nerašo kritiškai apie save. Tik išvardina kaip yra dabar, o kritikos trūksta. Reikia žiūrėti savikritiškai ir remtis skaičiais ir faktais

Interviuotojas:

Su kokiais sunkumais dažniausiai susiduriate rengdami savianalizių suvestines?

Respondentas:

Tiesą sakant, labai didelių problemų nekilo, nes iš karto sudarėm darbo grupę iš asmenų, kurie daug metų dirba pedagoginį, mokslinį darbą. Nebent problemos buvo tokios, kai mes analizavome, tarkime, metodiką, žiūrėjom, pavyzdžiui, kai kurie momentai buvo neaiškūs, kokia forma pateikti duomenis. Teko keletą suvestinių žiūrėti ir jos buvo labai skirtingos formos. Tiesiog mes neturėjom modelio, ar turėjo būti daugiau aprašomasis, ar daugiau analitinis, ar daugiau aprašomasis su skaičiais. Mums trūko pavyzdžio.

Interviuotojas:

Mokymuose teko dalyvauti savianalizių suvestinių rengėjams?

Respondentas:

Taip mums teko dalyvauti. Sužinojom, kad reikia teigiamas ir neigiamas puses pateikti, kad tai yra savikritiškas darbas. Bet trūko paprasto pavyzdžio. Pavyzdžiui, aprašant personalą supratau, kad reikia pateikti tą ir tą, bet kokia forma tai pateikti nebuvo aišku.

Interviuotojas:

Kaip manote, kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams gali turėti tinkamai parengta savianalizės suvestinė?

Respondentas:

Na aš manau, kad iš tikro labai daug įtakos gali turėti. Nes visų pirma, ekspertai susidaro opinią iš parengtos savianalizės suvestinės. Vadinasi, tai yra pirmas įspūdis. Ir kai žmogus susidaro įspūdį, jau vėliau susikimų metu sunku pakeisti. Taigi, įtakos yra labai daug.

Interviuotojas:

Savianalizės suvestines analizuoja, ekspertinį vertinimą atlieka ekspertai. Kaip manote, kokie kriterijai yra lemiami SKVC sudarant ekspertų grupes?

Respondentas:

Aš manau, kad turėtų būti du pagrindiniai kriterijai, tai yra nešališkumas ir objektyvumas. Viskas. Kad žmogus būtų nešališkas ir sugebėtų objektyviai vertinti. Dar galima būtų taip pasakyti, kad yra kriterijų grupė, kuria reikia vadovautis. Žinoma, tai būtų ir nešališkumas, ir objektyvumas, ir kompetencijos, ir pagarba, ir bendradarbiavimas. Be abejo, kompetencija yra svarbi, bet vis dėlto, sakyčiau, nešališkumas ir objektyvumas yra vieni iš svarbiausių

Interviuotojas:

Ar pasitaikė atvejų, kai ekspertų grupės sudėtis netenkina aukštosios mokyklos?

Respondentas:

Taip teko girdėti. Mano situacijoje konkrečiai nepasitaikė, bet girdėti teko. Man atrodo, kad baigdavosi tuo, kad žmonės išsakydavo savo nuomonę ir toliau dirbo

Interviuotojas:

Bet ar manote, kad tai yra gerai, nes SKVC turi išlygų, pavyzdžiui, jeigu aukštosios mokyklos netenkina ekspertų grupės sudėtis, prieš tai aukštoji mokykla yra su ja supažindinama, na ir turi terminą pateikti argumentuotą savo nuomonę, kodėl, aišku raštu, kodėl ekspertų grupės sudėtis arba tam tikras narys neturėtų būti ekspertų grupėje.

Respondentas:

Manau, kad tai yra labai gera galimybė.

Interviuotojas:

Bet kaip suprantu, ta galimybe iš Jūsų aplinkoje nėra labai pasinaudojama?

Respondentas:

Tarkim, mūsų fakultete, viskas buvo gerai.

Interviuotojas:

Bet apie galimybę Jūs žinote?

Respondentas:

Taip, žinoma.

Interviuotojas:

Tada pereikime prie išorinio vertinimo išvadų. Ekspertų grupės sudėtis aiški. Jie parengia išorinio vertinimo išvadas, o išorinio vertinimo išvadų rezultatas yra akreditacija nustatytam terminui arba neakreditacija. Ar skelbiate viešai išorinio vertinimo išvadas?

Respondentas:

Tiesą sakant, negaliu pasakyti, man, atrodo, kad ne. Tik žinau, kad SKVC tinklapyje yra skelbiama informacija – akredituotos ir laikotarpis. Na o fakultetas – negaliu pasakyti. Katedra – tikrai ne, o dėl universiteto negaliu pasakyti

Interviuotojas:

Kai pateikiamos vertinimo išvados, vertinimo rezultatai, aukštoji mokykla su jomis susipažįsta, yra priimamas atitinkamas sprendimas. Kokie tolimesni veiksmai?

Respondentas:

Aš manau, kad paskesnė veikla prasideda iš karto po rezultatų. Po aiškaus atsakymo. Jeigu akredituoja, tai vadinasi akredituoja, bet...bet kokių atvejų mes aptarsime 2 variantus, kai akredituoja ir neakredituoja. Kai akredituoja, pavyzdžiui, mūsų katedros atveju, aš žinau, kad tarkim, programą akredituoja, bet gavom keliolika pastabų. Žinau, kad tikrai reaguojam į tas visas pastabas. Vadinasi, iš karto kitas žingsnis yra susitikti katedroje ir parengti priemonių planą, kuris mums galėtų bent jau sumažinti tas visas pastabas ir laikui bėgant leistų iš viso panaikinti tas visas problemas. Žinau, kad tai tikrai yra daroma. Jeigu programa, pavyzdžiui yra neakredituojama, aš tai įsivaizduoju, kad kitas žingsnis taip pat yra panašus. Tiesiog yra atliekama analizė ir matyt naujų minčių, idėjų...nežinau neteko susidurti su tokiu atveju. Tiesiog, kiek žinau iš patirties, vieną kartą mus akreditavo beveik prieš 10 metų. Katedros vedėjas gavo visas pastabas ir jie bandė per tam tikrą laikotarpį panaikinti trūkumus, bet jų atsiranda vis kitų – naujų.

Interviuotojas:

Ar yra tekę kreiptis į SKVC prašant įvertinti įgyvendinamą / ketinamą įgyvendinti veiklos planą studijų kokybei gerinti?

Respondentas:

O kada ši galimybė taikoma, kai programą neigiamai įvertina?

Interviuotojas:

Jūs galite kreiptis ir iki vertinimo.

Respondentas:

Tada nežinau.

Interviuotojas:

O jeigu darytume prielaidą, kad galima kreiptis tada, kai jau yra atliktas vertinimas, tarkim, jūs parengiate priemonių planą, nes neišvengiamai vykdote paskesnę veiklą.

Respondentas:

Tokiu atveju bandytume kreiptis.

Interviuotojas:

Minėjote, kad prieš 10 metų SKVC atliko išorinį studijų programos vertinimą. Ar šį kartą atvykę ekspertai atsižvelgė į ankstesnio vertinimo rezultatus?

Respondentas:

Taip, pasižiūrėjo ir tai turėjo įtakos, kadangi mes keitėm kai ką, tai vertinimo metu buvo pastebėta, kad mes atsižvelgėm į kai kurias pastabas ir ekspertai į tai taip pat atsižvelgė.

Interviuotojas:

Tada paskutinis klausimas. SKVC Jūsų tam tikras sritis vertina skalėje nuo 1 iki 4. Lygiai tokioje pačioje skalėje, gal galėtumėte įvertinti SKVC veiklą vykdomų universitetinių studijų programų kokybės išoriniame užtikrinime.

Respondentas:

Tiesą sakant abejoju, tarp trijų ir keturių. Būtų labai gerai, jeigu, pavyzdžiui, gautume...dabar laukiame atsakymo pusę metų. Iš kitos pusės priėmimo komisija jau reikalauja atsakymo, ar mes turim ar neturim tą vieną iš programų, tai dabar ir net nežinau, ką sakyti...dėl to ir sakau, kad vertinu arba gerai arba labai gerai. Žodžiu, taip yra dėl laiko ir procedūrinių klausimų. Jeigu tai būtų sutvarkyta, tada viskas būtų aišku. Bet šiaip viskas yra aišku.

Interviu su savianalizės suvestinės rengimo grupės vadovu SS 2

Interviuotojas:

Pradėsiu turbūt, nuo paties bendriausio ir kartu sudėtingiausio klausimo, nors reikėtų pradėti visada nuo paprasčiausių, bet kitaip neišeina, pradedant kalbėti apie išorinį studijų kokybės užtikrinimą, pradėsiu nuo to, kaip apibrėžtumėte studijų kokybę?

Respondentas:

Aš manau, kad tai yra dėstytojų, studentų ir administracijos atsakomybė.

Interviuotojas:

Žodžiu, studijų kokybė yra...

Respondentas:

Priklausoma nuo šitų visų trijų. Ir jeigu išskirti, kaip pasakyti, vis tiek, kas svarbiausia turbūt rūpėtų paklausti...Tai aišku tie, kas kuria tą programą, kas kuruoja, administruoja, studijų procesas visas tas kaip yra organizuojamas, tai, sakykim, nuo to priklauso ta studijų kokybė. Tai yra viena dalis, bet nuo studentų, aš nežinau, nepasakyčiau, jeigu reikėtų išdalinti procentais...net sunku būtų pasakyti, bet studentams skirčiau turbūt daugiau net negu trečdalį, nes nuo jų priklauso kodėl, mano nuomone, vis tiek ir taip kai dirbi su studentais žiūri, jeigu vis tiek dabar studentai yra, kaip pasakyti, reiklūs, išsilavinę, aš kalbu apie Vilniaus universitetą, už kitus negaliu spręsti, tai vis tiek pakankamai motyvuoti, na ir jeigu jie mato, kad kažkur tai jau yra kažkoks neatitikimas, jų, sakykim, lūkesčiams ir taip toliau, bet jie turėtų pasverti, sakykim, kiek tie lūkesčiai yra pagrįsti, pamatuoti. Kitas dalykas, jeigu pamatuoti, kažkas tai yra neadekvatu tam, ko jie siekia, tai reikėtų jau tada...kiti tie mechanizmai jau įsijungia ir pradeda tą judinti ir tas panašu, kad vyksta. Ir nuo to studentų aktyvumo, pasiruošimo iš tiesų studijuoti priklauso studijų kokybė.

Interviuotojas:

Tai tam tikra prasme tai yra dermė?

Respondentas:

Tai yra dermė. Mano nuomone, visi tie trys dalykai, jie yra susiję ir labai glaudžiai susiję.

Interviuotojas:

Paminėjot, kad, na, vis dėlto yra studentų tam tikri lūkesčiai, skyrėte daugiau nei trečdalį jiems, gal tada aš pereisiu prie kito klausimo, tuos lūkesčius, kad ir tų trijų grupių, ne tik studentų reikia, kažkaip užtikrinti. Tai kaip yra užtikrinama studijų kokybė Lietuvoje?

Respondentas:

Apie Lietuvą mes...čia kaip užtikrinama...tai panašiai...Vis tiek yra studijų programos administravimas. Prasideda viskas nuo mažo dalyko ir toliau jau visi tie kiti komponentai prisijungia. Tai vienaip ar kitaip yra atsižvelgimas, tada jeigu studentas išreiškia tuos savo lūkesčius, į juos turi būti reaguojama. Reaguojama, aišku, adekvačiai, be jokių sankcijų, bet atitinkamai, na, reikia priimti signalą, kad reikia tobulinti. Jeigu jau užkliuvo ne vienam, vis tiek tai yra pagrįstas, motyvuotas

pareiškimas, tai reikėtų jį reaguoti. Jeigu to neįmanoma užtikrinti gali būti tada, kad galbūt lūkestis nepagrįstas, bet mano požiūriu, vis tiek turi būti tas atgalinis ryšys. Jeigu yra pareikštas iš tos pusės pageidavimas, pastebėjimas, pasiūlymas ar pan. Ir negauna atsakymo arba jisai toksai kažkoks tai...tikrai atsakyti, na tiesiog kryžiuką padedu, t. y. toks irgi, na tada jau prasideda ne tai kad konfliktinė situacija, bet nemaloni situacija. Ir vis tiek tas jau vyniojasi, vyniojasi, tas kamuoliukas toks darosi didesnis, išvirsta į didesnę problemą. Tai jeigu laiku žiūrėt į tai, reaguot ir klausti ir studentų, kas yra, kas jų nuomone, yra studijų kokybė, kiek jie supranta tą ir buvo neseniai paklausta tiesą sakant, mūsų studentų, tai kad juos reikia priversti, kad jie kažką padarytų, tai mes darom, tada motyvacijos nėra irgi įdomus tas dalykas, kad jie patys iš tikrųjų lyg ir viską žino, bet kartu ir nežino. Galbūt apie tai daugiau pradėta kalbėti dabar, pastaruoju metu, gal dar nėra susiklosčiusio tokio tolygumo, bet manau, kad ateitį tas turėtų aiškiau būt, nes dabar va skundas arba nieko.

Interviuotojas:

Reaguoti turėtų kas? Aukštoji mokykla iš Jūsų kalbos, kiek suprantu, ir išorinė kažkokia institucija?

Respondentas:

Tai išorinė institucija, gal pirmiausia, gal jau nereikia išorinių institucijų. Jau čia blogiausiu atveju. Bet iš tikrųjų turėtų tą dalyką susitvarkyti viduj, aš manau.

Interviuotojas:

O išorinis vertinimas, vienaip ar kitaip, tą kokybės užtikrinimo sistemą Lietuvoje sudaro išorinis vertinimas ir vidinis. Tiksliau išorinis užtikrinimas ir vidinis. Išorinis Lietuvoje yra studijų kokybės vertinimo centro kompetencijos srityje, vidinis – aukštųjų mokyklų. Sąveika tarp išorinio ir vidinio Lietuvos atveju Jums atrodo pakankama?

Respondentas:

Jeigu aš teisingai suprantu, mes išorinį vertinimą gauname tada, kai vyksta savianalizės suvestinės rengimas, kai gauname išvadas iš SKVC. Į vertinimo išvadas reikia atsižvelgti, nes laukia vėl kita savianalizė ir čia tam tikras varikliukas. Vienaip ar kitaip net ir tuos, kurie nenori, vis tiek priverčia pajudėti. Juk yra tam tikros rekomendacijos, pagaliau balai ir kiti dalykai. Į juos reikia reaguoti. Tai ta sąveika, jinau atsiranda tokia prievartinė viena vertus. Na mes turim į tai reaguoti, mes turim pasižiūrėti, bet kita vertus yra gerai, kadangi pasižiūrėti, atnaujinti, atkreipti dėmesį į tuos dalykus.

Suskamba telefonas.

Interviuotojas:

Jūsų nuomone išorinis vertinimas yra būtina sąlyga ar papildoma priemonė?

Respondentas:

Gerai pagalvojus, tai būtina.

Interviuotojas:

Būtina. Gerai tada judėkim prie savianalizių suvestinės, prie būtinų sąlygų išraiškos priemonės, kokia yra savianalizės suvestinės paskirtis?

Respondentas:

Iš tikrųjų revizuoti, patikrinti tą, kas iš tikrųjų daroma yra. Metodikoje yra labai aiškiai išdėstytos tos sritys, tos dalelytės. Iš tikrųjų, kai viską susidėlioji, nes ta metodika, man rengiant, pavyzdžiui, man jinau patiko, nes iš tiesų tai yra priemonė pamąstyti apie tai, nes kada dirbi, dirbi, darai, darai, tas, anas...semestras veja kitą ir būna, kad jeigu nėra kažkokių tai didelių skundų, tokių dalykų, tai taip kaip vyksta, taip ir vyksta. O va šitas dalykas jisai disciplinuoja, nes turi viską susidėlioti ir pasižiūrėti, tada galbūt atrandi dalykų, kurių nežinai, kai kurios sritys, na medžiaga nėra renkama fakulteto mastu, studijų programos komitetas irgi medžiagos nelabai turi, nes tai neįeina į jo kompetencijos sritį ir panašiai. Tokių dalykų atsiranda. Bet kai viską sudedi į vieną vietą, tada pamatai, ką turi ir kai tai reikia dar atiduoti žmonėms iš išorės, kad pasižiūrėtų, o jie turi suprasti esmę, tikslus, rezultatus tos programos. Jie nestudijuoja galbūt šitose programose, na nieko, tarkim, nežino apie tą programą ir jie turi vertinti objektyviai irgi, pasižiūrėti, ar iš tikrųjų, pagal tuos formalius, sakykim, kurie atspindi iš tikrųjų visą turinį, tai tas yra gerai ir kitas dalykas iš tikrųjų tai tie kur buvo mokymai, va ir šių metų, vis akcentuojama, kad rašykite tiesą, rašykite taip, kaip yra, negražinkit šitų dalykų, nereikia paišyti ko nėra, nes iš tikrųjų, jeigu taip labai labai, na tie, kurie įgudę skaito šituos dalykus, kas yra išdėstyta, kažkur tu tenai pradėsi pasakot pasakas, tas labai atspindės kitoj sritį, nes tos sritys yra žiauriai susijusios. Tai tas įspėjimas, kad būti pakankamai objektyviems, na iš tikrųjų ir galbūt paraginimas toksai yra, na, iš tikrųjų teisingas, nes na jeigu yra kažkokie tai dalykai, kurių dėl vieno ar kito priežasčių negalima užtikrinti, bet niekas nesako, kad negalima tobulinti šitų dalykų, jeigu matai tą savo kažkokį tai dalyką, trūkumą ar sunkumą, tai reikia jį spręsti.

Interviuotojas:

O su kokiais sunkumais susidūrėte, nes patys rengėte ne per seniausią savianalizę suvestinę?

Respondentas:

Tai sunkiausia buvo sakykim, su tais dalykais dėstytojų ten tie įvairūs, ten tos stažuotės, kiti dalykai, nes sakykim, jų forma, kuri yra naudojama jinau ten nelabai atspindi šitų dalykų, reikia papildomai klausti. Kitas dalykas, galbūt, vis tiek tai būtų jau kaip ir norma tos savianalizės suvestinės, galbūt atsirastų ir aukštosiose mokyklose, na, daugiau koordinuotumo, nes vis tie ten, tarkim, tie CV, sakykim dėstytojas dėsto keliose studijų programose, tuo metu jeigu vyksta arba net ir ne tuo metu, kai vyksta tas studijų proceso vertinimas, tai jisai jau šį semestrą suveda, ten po metų jisai vėl kažką turi daryt, nu ir tada atsiranda toksai, na, toksai nesolidumas viena vertus, kita vertus kiek žmogus gali, pagaliau jam gali nusibosti siuntinėti tuos CV. Kitą kartą jis net nežino, kas tas studijų komiteto pirmininkas, kuris dažniausiai būna darbo grupės vadovas, na ten dėstytojai valandininkai, tiek kiti žmonės, na kaip jeigu jų paklausti kas yra studijų komiteto pirmininkas, tai vargu ar žino. Jie kviečiami į posėdį, bet ateina, neateina. Na čia toks irgi dalykas, tai va vėl kažkas kažko tai vis nori, tą žmogų, galbūt, išbalansuoja, tai jeigu būtų tie dalykai... Tai būtų tas visai gerai, o šiaip tai tie visi kiti dalykai, studijų dalykai, rezultatai, kas dėsto, kaip dėsto, vis tiek jau žinomi dalykai, todėl nesunku parašyti ir ta teksto logika gera, ir punktais išdėstymas tas labai palengvina reikalą, nereikia kurti rašinėlio. Tai va tas yra labai gerai.

Interviuotojas:

Kaip manote, kiek įtakos išorinio vertinimo rezultatams, išvadoms turi tinkamai parengta SS?

Respondentas:

Čia įvertinti balų sistemoje ar kaip? Aš manau, kad pakankamai daug.

Interviuotojas:

Kodėl?

Respondentas:

O tai, kaip gali ekspertai vertinti, jeigu nebūtų tos savianalizės suvestinės. Tai iš viso jie negalėtų vertinti...

Interviuotojas:

Tinkamai parengta pabrėžiu.

Respondentas:

Bet kuris tinkamai parengtas dokumentas atskleidžia ir parodo esmę, parodo žmonių darbą, kad iš tikrųjų žmonės žino, ką jie daro. Nes jeigu yra kažkas išmakaluota, taip kitaip persukta, vis tiek gudrūs sakiniai dažniausiai jie sukami tada, kai nėra ką pasakyt. Tai jeigu yra ką pasakyt, viskas yra parašyta tinkamai ir perskaityta, suprantama, ką nori pasakyti, tai yra ir ekspertams palengvinimas ir tai vertinimo metu turi įtakos.

Interviuotojas:

Būtent savianalizių suvestines analizuoja ekspertai, į vizitus vyksta ekspertai, išvadas rengia irgi ekspertai. Kaip manot, aš neklausiu tų tokių popierinių kriterijų ekspertų atrankos, bet va iš patirties, kaip jums atrodo, kaip yra atrenkami ekspertai?

Respondentas:

Aš manau, kad SKVC turi kažkokią bazę ekspertų ir jie jais bando užpildyti reikalingas grupes. Atsižvelgiama turbūt į sritis: humanitarinė, socialinių mokslų ir panašiai, bet šalis maža, visi vieni kitus pažįsta, dėl to sudėtinga. Svarbu, kad būtų nešališki, nes dabar visi vienuose projektuose dalyvauja, vieni kitus pažįsta. Lietuva yra maža, todėl sunku rasti nesuinteresuotų ekspertų, tuomet geriau kviesti iš užsienio. Universalių ekspertų aš manau, kad nėra. Ir vienaip ar kitaip, tada galbūt ir tas, kartais kai gaunama ta ekspertų grupės sudėtis, tai sukelia kažkokius tai tokius nepasitenkinimus. Kiek girdėjau kalbų, tai atvažiuoja visiškai ne iš tos srities, na ta prasme, jeigu kokia leidyba ekspertuojama, jie ten iš viso net leidybos nedarė ir net kokio žurnalo redaktorium. Svarbu, kad būtų na tos humanitarinės srities bent jau, na ir viskas, bet tokio atrasti, kad jau grynai tą visą specifiką išmanyti, tai tokio nerasi nei Lietuvoje, nei užsienyje, nes iš tikrųjų studijų programų gi yra daug, galbūt, tai bus kokia vadyba, nes vadybininkų čia daug yra, bet irgi tas momentas yra sudėtingas, bet čia kaip sprendimas priims, kokie išoriniai vertintojai, tai nežinau.

Interviuotojas:

O gal pastebėjote, gal yra tekę girdėti, kad netenkino ekspertų grupės sudėtis, ar yra tekę girdėti atvejų, kad buvo kreiptasi dėl to, kad netenkino, nes tokia išlyga yra numatyta teisės aktuose?

Respondentas:

Šiaip tai girdėti...aš nežinau kaip tai baigdavosi, bet girdėti yra tekę. Buvo kreiptasi į SKVC, bet baigėsi, kaip supratau, tuo pačiu.

Interviuotojas:

Atvyko ta pati grupė?

Respondentas:

Taip. Bet buvo pareikšta, kad, pagal tą ir tą programą...vis tiek ten argumentuotas pasakymas, ne šiaip sau, kad. Ko gero nežinau, koks buvo rezultatas, bet panašu, kad gavo tą patį.

Interviuotojas:

Pereikime nuo ekspertų atvykimo, prie ekspertų darbo pabaigos prie išvadų, ar vertinimo išvados yra skelbiamos yra jūsų fakulteto lygmeniu?

Respondentas:

Na, mūsų fakulteto aš dar nemačiau viešai pakabintų ir vis dar niekaip nepaklausiu, nes, kaip suprantu, jos turi būti paskelbtos viešai?

Interviuotojas:

Idealiu atveju taip.

Respondentas:

Tai dar kol kas nesu mačiusi, bet ieškojau kitų dalykų – Muzikos akademijos, tai mačiau pakabintos visos gražiai išvados, gautos iš SKVC. Ir aš nematau čia problemos, tiesą sakant. Galėtų jos taip ir būti. Aš manau, kad jos turėtų būti paskelbtos, bent jau to fakulteto svetainėje, kam reikia, tas gali pasižiūrėti. Universiteto mastu, jeigu, aišku, rastų tokį skyrelį, kad iš vis visa suvestinė viso universiteto. Tai irgi galėtų būti toksai dalykas, tačiau nežinau, ar ta politika bus, ar nebus, bet kol kas aš dar nėra. Bet nebūtų tas blogai, nes iš tikrųjų geriau pasimokyt iš kitų klaidų. Rengiant savianalizių suvestines būtų verta pažiūrėt, nes slėpti nėra ko, išvados vis tiek yra žinomos, skelbiamos įsakymu ir jas, kam reikia, tas ir žino. O kam, nereikia, tai jos gali kabėti viešai ir vis tiek jų niekas neskaitys. Bet studentai domisi.

Interviuotojas:

Va čia ir klausimas, jeigu studentai domisi, o rezultato vis dar nėra.

Respondentas:

Taip, dalyvauja taigi visi, socialiniai partneriai, dalyvauja dėstytojai, dalyvauja studentai, tai jeigu jie dalyvauja aš įsivaizduoju, kad jie turi teisę ir žinot.

Interviuotojas:

Be abejonės. Tokia ir yra logika.

Respondentas:

Bet kol kas dar nėra pakabinta.

Interviuotojas:

O tada gal galėtumėte apibūdinti, kaip paprastai yra vykdoma tolimesnė veikla?

Respondentas:

Na už visus sunku pasakyti, bet savo aš esu pažiūrėjęs tas rekomendacijas ir tada pirmiausia studijų komitete susitiksim, nes ten kur yra konkrečiai kai kurie, nelygu kokios ten yra rekomendacijos, nes yra tam tikri dalykai kuriuos reikia svarstyti. Tai va tuos dalykus mes ketinam pasižiūrėti ir ištaisyti tam tikrus trūkumus, kitas dalykas turėtų būt bent jau su tais studentais, kai bus pakabinta viešai, bent aš jaučiu pareigą, dėl to studentus kurie dalyvavo, kad jie žinotų, kas yra pasakyta ir savo pažiūrėtų žvilgsniu, na kaip jiems atrodo, nes tik jie patys žino, ką jie kalbėjo. Siųsti tas išvadas internetu, į konferencijas ar panašiai, tikrai ne, nes neveiksminga, šiaip tai kviesti juos ir tuos kitus, kurie yra jiems įdomu, gali ateiti pasižiūrėti ir pasakyti kaip jie matytų šitas išvadas. Reikia komunikuot jas, žiūrėti. Ir aišku administracijos veiksmai atitinkamai turėtų būti, nes ten dalis rekomendacijų jiems. Komitetas išspręsti negali nei su studentais, nei su dėstytojais. Programos vadyba, jau turi administracijos lygmenyje reaguoti į tuos dalykus. Kaip administracija sprendžia, kaip nagrinėja tas išvadas negaliu pasakyti, nebuvau kviesta, galbūt yra peržiūrimi. Nors tiesa, bus studijų komisijos posėdis skirtas grynai savinanalizėm. Susirinks visų darbo grupių vadovai aptarti pasidalinti, kas ne taip, kas blogiau, ką galima pagerinti kokias patirtis išsinešėm iš viso šito dalyko, tai va čia jau būtų administracijos veiksmai.

Interviuotojas:

O jeigu, kad ir atskirai parengtumėte studijų programos komitete esantis asmuo tam tikrą priemonių planą, ar žinote galimybę, kad galima kreiptis į SS, kad jis įvertintų tą priemonių planą.

Respondentas:

Neteko, bet labai gera galimybė.

Interviuotojas:

Paskutinis klausimas, SKVC Jūsų tam tikras sritis vertina skalėje nuo 1 iki 4. Lygiai tokioje pačioje skalėje, gal galėtumėte įvertinti SKVC veiklą vykdomų universitetinių studijų programų kokybės išoriniame užtikrinime.

Respondentas:

Trejetu. Manau kad išskirtinė, kaip tokia institucija jinai yra išskirtinė.

Interviuotojas:

Dėkoju už pokalbį.